

LUTHERSK KIRKETIDENDE

1863-2013
150ÅR

JUBILEUMSNUMMER

TEMA: KIRKEDEBATT OG
KIRKELIG OFFENTLIGHET

INNHOLD

NR. 16–17/2013

LEDER

- 455 KIRKEDEBATT I 150 ÅR
456 REDAKTØRENE HAR ORDET

HILSENER

- 458 HELGA HAUGLAND BYFUGLIEN:
GRATULERER MED 150 ÅR!
459 GUNNAR MINDESTRØMMEN:
PRESTEFOREININGA VIL HELSE
LUTHERSK KIRKETIDENDE OG
GRATULERE MED 150 ÅR
460 ÅDNE NJÅ OG TOR EVEN
FOUGNER:
HILSEN FRA TEOLOGENE
463 EIVIND BERTHELTEN
GRATULERER MED 150 ÅRS DAGEN!

ARTIKLER

- 464 KRISTIN GUNLEIKSRUD RAAUM:
PROFETISK OG POLITISK KIRKE?
467 ASTRID DALEHAUG NORHEIM:
ENNO ER DET ROM I DEBATTEN
470 TRUDE EVENSHAUG:
ÅPEN OG DISKUTERENDE

TIDLIGERE REDAKTØRER HAR ORDET

- 474 ANDREAS AARFLOT:
"FOR AT VI SKAL KOMME TIL
DENNE TRO..."
475 TORLEIV AUSTAD:
REFORMASJONSJUBILEET 2017

- 477 OLAV SKJEVESLAND:
"INVOLVERING" SOM KIRKELIG
PROGRAMORD
480 ØYSTEIN BJØRDAL:
TEOLOGI OG PRAKSIS –
"AVSLUTTANDE UVITSKAPELEG
ETTERSKRIFT"
483 HALVOR NORDHAUG:
SKJER DET NOE PÅ DYPET?
485 JAN OTTO MYRSETH:
PILEGRIMSFERD FOR TILLIT

HISTORISK

- 487 LEIV VIDAR HAANES:
MED PENNEN SOM VÅPEN I
KIRKELIG STRID
497 HALLGEIR ELSTAD:
LUTHERSK KIRKETIDENDE SOM
KYRKJELEG DEBATTORGAN – EIT
BLIKK PÅ NOKRE AV DEBATTANE

SØNDAGSTEKSTEN

- 505 KJELL A. SKARTSETERHAGEN:
REFORMASJONSDAGEN
508: DAG ØIVIND ØSTERENG:
ALLEHELGENSDAG
510 MARTIN AALEN HUNSAGER:
25. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN
512 ØYSTEIN I. LARSEN:
26. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

KIRKEDEBATT I 150 ÅR

Dette nummeret er et spesielt jubileumsnummer. Vi synes det er på sin plass å markere at Luthersk Kirketidende gjennom 150 år har vært et viktig forum i Den norske kirke. Ved denne anledning vil vi særlig fokusere på bladets rolle som forum for kirkelig debatt og meningsdannelse. Både på lederplass og gjennom artikler og innlegg har bladets redaktører og andre bidragsytere bidratt til å debattere en rekke ulike spørsmål innenfor kirke og kristenliv. Med et format som ligger et sted mellom de fagteologiske tidsskrifter og den kristne dagspressen har det vært mulig å legge til rett for debatter med en viss dybde.

Selv om LK i stor grad har vært dominert av prester og teologer, kan kirkedebatten aldri bli noen ren "indre" affære. I en stats- og folkekirke vil kirkelige debatter alltid være innvevd i den bredere samfunnsdebatten. Det ser vi f.eks. tydelig både i debatten om forholdet mellom stat og kirke, og i debatten om kirkens samlivsetikk. Samtidig er det viktig å ha et forum for slike debatter der det er mulig å utvikle dypere teologiske resonnementer.

I de senere år utviklingen av det kirkelige demokratiet satt nye krav til en velfungerende kirkelig offentlighet. Når spørsmål skal avgjøres gjennom demokratiske prosesser, setter det krav til fora for debatt og meningsutvikling. Selv om LK ikke kan gjøre den jobben alene, har ikke denne utfordringen gjort bladets berettigelse mindre.

Samtidig som vi tar debatten om de mange spørsmål, er det også viktig å ta "debatten om debatten". Her gjelder det bl.a. å spørre etter

Det er viktig å ta "debatten om debatten"

betingelsene for en kirkelig offentlighet i tiden som kommer. Hva bør prege kirkedebattene i årene som kommer, og hvor og hvordan bør de foregå? Det kan også være verdt å rette søkelyset på hva som bør kjennetegne en kirkelig debattkultur. Hvilke saker bør stå i fokus, og hvordan skal vi snakke til hverandre? Hvordan kan vi utvikle en kirkelig offentlighet preget av åpen meningsdannning og debatt uten å avsondre oss fra den allmenne samfunnsdebatten?

Dette forsøker vi å belyse i flere bolker. I den første bolken bringer vi noen hilsener til jubilaranten, anført av Bispemøtets preses. Deretter følger hilsener fra prestenes fagforeninger, og fra en annen aktør i det samme feltet som LK, nemlig Nytt norsk kirkeblad.

Deretter følger en bolk med artikler til hovedtema. For å kompensere litt for den mannsdominans som tradisjonelt har preget våre spalter, har vi her invitert tre skriveføre kvinner til å bidra.

I den neste bolken har vi invitert tidligere LK-redaktører til å dele med oss en sak som ligger dem på hjertet. Seks av våre forgjengere tok utfordringen.

Til sist setter vi spørsmålet inn i et historisk perspektiv. Til å gjøre det har vi invitert to kirkehistorieprofessorer, en fra MF og en fra TF, til å sette LK inn i et historisk perspektiv. Hver på sin måte viser de to artiklene hvordan LK har vært et sentralt kirkelig debattorgan. Akkurat det ønsker vi å være også i tiden som kommer.

Redaksjonen

REDAKTØRENE HAR ORDET

I jubileumsåret er to kvinner og to menn redaktører i Luthersk Kirketidende. I denne lille enquêten svarer de på to spørsmål:

1. Hvilken sak mener du er den aller viktigste å diskutere i den kirkelige debatten i tiden som kommer?
2. Hva mener du er Luthersk Kirketidendes viktigste oppgave framover?

SUNNIVA GYLVER (REDAKTØR SIDEN 2005)

Om kirkedebatten:

Jeg liker ikke å skulle plukke ut én ting. Men kirkens rolle i det offentlige rom og kirkens muligheter og begrensninger som etisk premissleverandør, er viktig for meg. I sammenheng med det: Miljø, bistand og religion har i stor grad vært ikke-tema under valgkampen og scorer svært lavt på oversikter over hva både folk og folkevalgte er mest opptatt av. Der tenker jeg at vi må fortsette å være motkultur – i enda større grad enn vi er det i dag.

Om LKs oppgave:

- Å ha ledere som sporer til (selv)refleksjon og samtaler i presteskap og lokal kirkeledelse.
- Å ha tekstgjennomgørelser som oppleves både substansielle, faglig påfyllende og kreative – og derfor nyttige for alle som skal snekre søndagens preken.
- Å ha teologiske debatter som går passelig i dybden og lengden, og som er preget av viljen både til å lytte og by på sitt eget.
- Generelt: Bidra til en kontinuerlig kompetanseheving av presteskap og kirkeledere – intet mindre.

HARALD HEGSTAD (REDAKTØR SIDEN 2008)

Om kirkedebatten:

Jeg mener det er viktig at vi både i den mer spesifikke kirke- debatten – og i den generelle samfunnsdebatten – makter å tematisere teologiske tema i egentlig forstand; dvs. spørsmål som har med Gud og troens betydning for menneskers liv. Alt for ofte utarter teologisk debatt til polemikk og grense- markeringer. Skal kirken ha noe å tilføre i møte med både nyåndelighet og vantro, må den lære seg å samtale om Gud på en måte som gir mening og innsikt.

Om LKs oppgave:

I tråd med dette håper jeg at Luthersk Kirke- tidende i enda større grad kan bli et forum for den dyptloddende teologiske samtalen.

SJUR ISAKSEN (REDAKTØR SIDEN 2009)

Om kirkedebatten:

Jeg tror det blir avgjørende for Den norske kirke som folkekirke å diskutere hvordan kirken fortsatt kan ha en reell tilstedeværelse overalt i landet, slik at ryktet om Jesus kan holdes ved like på hvert sted, i hvert sogn. Dette vil aktualisere spørsmålet om rekruttering til kirkelig tjeneste og om endrede økonomiske betingelser.

Om LKs oppgave:

Luthersk Kirketidende må fortsatt bevege seg i feltet mellom akademisk teologisk faglighet og det jevne livet i menighetene. I dette feltet reises det brennbare teologiske spørsmål som Luthersk Kirketidende trofast må tørre å tematisere.

ANNE GRETE LISTRØM (REDAKTØR SIDEN 2013)

Om kirkedebatten:

Jeg tror det må være rom for både de store diskusjoner som handler om for eksempel klima, fordeling og fattigdomsproblematikk, og ned til det mer detaljfokuserede, som for eksempel å diskutere følger (både tilsiktede og utilsiktede) av den siste tids reformer – og veldig mye imellom her, alt for at vi skal kunne bli litt klokere når det gjelder hvordan vi troverdig og sannferdig skal være kirke i Norge i 2013.

Om LKs oppgave:

Utfordre, inspirere, gi et mangfoldig faglig påfyll og gi hjelp til å skrive/holde gode, livsnære prekenes.

GRATULERER MED 150 ÅR!

AV BISPEMØTETS PRESES, BISKOP HELGA HAUGLAND BYFUGLIEN
HELGA.HAUGLAND.BYFUGLIEN@KIRKEN.NO

I takknemlighet og med glede jeg gratulerer Luthersk Kirketidende med 150 år som en svært viktig aktør i Den norske kirke.

”Debatten” er valgt som tema for jubileumsfeiringen, og det gjør at 150-åringen kan fremstå med ny vitalitet på jubileumsdagen: Vi trenger en vid arena for kirkelig debatt og meningsutveksling, og det er viktig at LK fortsetter å bidra til nettopp det.

Tidsskriftet har en enestående plass i kirken vår. For mange teologer og prester har det vært selvsagt å være abonnent. Sentrale lederskikkelser fra kirke, organisasjoner og akademia har gjennom bladet preget den kirkelige utvikling og debatt i landet vårt. Et raskt blikk på rekken av redaktører forteller mye om bladets profil gjennom 150 år. Kan hende hemmeligheten til den lange historien for Luthersk Kirketidende er gjemt i bladets evne til å balansere kirkelighet, organisasjon og akademia?

Alle disse årene med ledere og artikler gir et unikt innblikk i kirken og teologiens utvikling i vår kirke. Det gir også kunnskap om språkbruk og debattform som er både lærerik og tankevekkende. Debatten om kvinnelige prester er den mest skjellsettende blant dem jeg selv har fulgt. Fra redaksjonelt hold ser vi en dreining som følge av vedtaket ved MF om å åpne for kvinnelige kandidater på Praktikum. Betydningen av det skal ikke undervurderes.

Nå er det andre og viktige debatter som stimuleres gjennom innlegg i LK. Og vi regi-

strerer en åpenhet også i den redaksjonelle linje, som har et større potensial i seg. Bevisstheten om kvinners plass i redaksjonene gjennom de siste årene er en viktig følge av kvinners plass i kirken og i kirkelig lederskap.

Gode tekstgjennomgørelser med homiletisk sikte har gjennom alle disse årene gjort at bladet har vært en verdifull ressurs for prekenarbeidet. Med tilfredshet ser jeg at det er en stor bevissthet om betydningen av også kvinners bidrag til et nødvendig mangfold i tekstarbeidet. Det økumeniske perspektivet, også synlig i denne sammenheng, er en gledelig utvikling, også sett i lys av at å være luthersk er å være økumenisk.

Fremtiden for LK er avhengig av at bladet fortsetter å fornye seg og slik forblir en aktiv arena for levende og bred debatt om folkekirkens utfordringer – teologisk, demokratisk og praktisk.

Viktig er det også at tidsskriftet ikke slumrer hen i en indrekirkelig sfære, men at bladet evner å ha ambisjoner som gjør at bladet kan leses og debatteres også i andre miljøer. Kirken bør tilstrebe å delta i den offentlige debatt med et språk som bærer frem kristne verdier relevant og forståelig. Luthersk Kirketidende er en naturlig arena for utviklingen av et slikt språk.

Derfor er det da også både gledelig og løfterikt at nettopp debatten er satt i sentrum for jubileumsmarkeringen.

Gratulerer!

PRESTEFOREININGA VIL HELSE LUTHERSK KIRKETIDENDE OG GRATULERE MED 150 ÅR

AV GUNNAR MINDESTRØMMEN, LEIAR I PF
MINDESTRØMMEN@PREST.NO

Luthersk Kirketidende har vore og vil også vere eit viktig forum for kyrkjeleg debatt. Det har vore eit forum som legg til rette for at eit mangfald av stemmer kan kome til orde på eit fagleg grunnlag, men utan at ein nødvendigvis treng å fylle alle vitskapelege kriterium for ein artikkel. Dette har gjeve mange prestar frimot til å delta i debattane og fremje synsmåtar som kanskje elles ikkje ville kome til uttrykk. I preikeførebuingsarbeidet har Luthersk Kirketidende også spelt ei stor rolle for mange prestar. På den måten har kanskje bladet forma meir av norsk preiketradisjon enn noko anna.

Dei seinare åra har mange andre forum også kome til. Bloggar og facebook-grupper har utvikla seg til å bli diskusjonsforum og delingsplattformer for både prestar og andre som engasjerer seg i kyrkje og samfunn. Resultatet av dette har på den eine sida vore at mange fleire deler sine tankar i eit offentleg rom. Frå å ha få og interne tidsskrifter som fremja debattar på eit avgrensa fagfelt, så har det vakse fram eit konglomerat av forum og stader der ein kan drøfte med andre.

Konsekvensen er at den einskilde i større grad avgrensar seg inn mot sitt særskilde interessefelt. Det er så mykje å lese og orientere seg i at ein må velje. Då vel ein ut dei debattanane og dei forum som ein på førehand er interessert i. Det tilsynelatande mangfaldet kan då ha som konsekvens ei avgrensing. Ikkje av muligheiter, men av det ein sjølv vel ut. Her skil ikkje kyrkja seg ut frå andre samfunnsområde. Ei slik endring sam-

svarar godt med den fragmentering og eklektisisme som er særskilte kjenneteiknande for eit djupt straumdrag i vår tid.

I dette farvatnet er kyrkja inne i store forandringar. Relasjonen mellom stat og kyrkje er endra og vil framover også utvikle seg vidare. Det store spørsmålet vil etter mi meining vere korleis kyrkja etter fem hundre år med statskyrkjeliv skal finne sin eigen identitet og profil? Kyrkja må grunnge sitt oppdrag og sine roller på nye måtar i høve til samfunnet rundt oss. Skal debatten om kyrkja sin identitet og profil berre utfalde seg i interne kyrkjelege forum, eller skal ein freiste å få til ein debatt som også involverer eit større offentleg ordskifte? I dag har kyrkja om lag 80 % av folket som medlemmer. Dersom kyrkja framleis skal vere ei brei og open folkekyrkje, er det særskilt viktig at denne debatten involverer mange. Å skilje mellom intern og ekstern debatt er også vanskeleg når kyrkjelege spørsmål gjeld 3,8 millionar medlemmer.

Kyrkja er mangfaldig og ulik frå stad til stad. Den er eit ønske at den kan romme ulike synsmåtar. Kyrkja søker til sameinte løysingar. Ein ønskjer ikkje så sterke meningsbrytningar at det resulterer i oppsplitting. Dei fleste som tek del drøftingar i kyrkja, er medvitne om dette. Men det kan føre til at usemje blir tona ned og viktige avklaringar manglar. Med eit slikt utgangspunkt er det vanskelegare å bli synleg i eit offentleg ordskifte som har ein meir konfronterande karakter.

Kyrkja er i mindre grad enn før ein aktør når samfunns spørsmål vert drøfta. Eit døme på dette

var innslaget i Dagsrevyen 1, august 2013, om søndagsopne butikkar. Spørsmålsstillinga vart knytt til arbeidsvilkår for dei tilsette i handelsnæringa. At vi som samfunn har ein tusen år lang tradisjon for å halde søndag som kviledag og helgedag, vart ikkje nemnd med eit einaste ord. Her hadde det kanskje vore naturleg at kyrkja sine synsmåtar kom fram. Er det manglande interesse frå journalistane som gjer dette? Er det kritikken av tradisjonsargument frå Ståsett-utvalet som gjer at ein no overser historia? Er det kyrkja som ikkje er flinke nok til å melde seg på når debattane er i media? Det er sjølvstøtt vanskeleg å seie sikkert kva som er årsak og verknad, men det er vel verd å reflektere over. Her er det også naudsynt å reflektere over kva slag rolle kyrkja skal ha. Korleis skal vi kunne kommunisere godt utan å ende opp som klovnar eller dommedagsprofetar?

Det viktige spørsmålet er korleis kyrkja kan endra på dette? Kva slags tema blir diskutert i eit tidsskrift som til dømes Luthersk Kirketidende? Kvifor engasjerer så få teologar seg i diskusjonar om søndagsopne butikkar, surrogati, asylopolitikk, tiggingsprostitusjon og liknande. Vi teologar har både synsmåtar og refleksjonar som er viktige

bidrag til korleis samfunnet utviklar seg i møte med aktuelle problemstillingar. Vi er også etterlyst og etterspurd, men då må vi våge å kaste oss ut i det. Er prestar mindre medvitne enn før om kva teologien har gjeve oss av kunnskap til å analysere og forstå det samfunnet vi er ein del av? Her har også endringar i forståing av presterolla dei siste åra truleg vore medverkande. Prestar er kanskje meir opptekne i kyrkjelydsbygging og mindre tiltrekte av å sitje ved skrivebordet for å forfatte innlegg til tidsskrifter og aviser?

Dersom kyrkjelege miljø blir meir synlege og aktive i aktuelle samfunnsprosmål, så trur eg at dei som ser kyrkja på avstand, også ville ha engasjert seg meir i utviklinga av kyrkja. Då ville også dei særskilde kyrkjelege problemstillingane skapt eit engasjementet som vi treng for den vidare utviklinga av kyrkja.

Her ligg det ei utfordring til jubilenten Luthersk Kirketidende. Kva med å utfordre teologar og andre i kyrkja til å dra i gang debattar om breiare samfunnstema? Kanskje tidsskriftet på den måten også kunne utvide nedslagsfeltet sitt og få mange nye lesarar som fekk ny kunnskap med seg vidare.

HILSEN FRA TEOLOGENE

AV ÅDNE NJÅ OG TOR EVEN FOUGNER
ADNE.NJA@BRONNOYKIRKE.NO OG TE-FOU@ONLINE.NO

Luthersk Kirketidende er 150 år i år, og vi i TeOLOgene sender de beste hilsener i jubileumsåret. Ved første øyekast kan et enkelt hefte av LK se ganske så beskjedent ut, men i grunnen er dette tidsskriftet imponerende. Bare det faktum at tidsskriftet kommer ut annenhver uke, er imponerende, og det er heller ingen tvil om at LK er det viktigste tidsskriftet i norsk kirkelig offentlighet. Hyppigheten og formatet (mellom fagtidsskrift og dagspressen) gjør ofte bladet svært aktuelt i de debatter som til enhver tid gjør seg gjeldende i norsk kirkelighet. Også bredden i bladet – fra tyngre artikler, via lettere meningsytringer til bokanmeldelser og prekenforberedelser – gjør at mange – også blant TeOLOgene – opplever bladet aktuelt og interessant. Luthersk Kirketidende gjør det mulig for prester og teologer rundt omkring i landet å følge med i den kirkelige debatt på et dypere plan enn det som formidles i dagspressen. Og like viktig er nok prekenforberedelsene og salmeforslagene, som kommer godt med i det ukentlige arbeid for prestene.

Dette jubileumsnummeret av Luthersk Kirketidende bærer tittelen ”Kirkedebatt og kirkelig offentlighet”. Hva tenker vi i TeOLOgene om dette temaet? Hva bør prege den kirkelige offentligheten i tiden som kommer? TeOLOgene er en fagforening for prester og er ingen homogen størrelse, verken teologisk eller kulturelt. Likevel har det utviklet seg noen generelle holdninger som langt på vei er felleseie i TeOLOgene, og som i første rekke fokuserer på prestene og deres

tjeneste. Én slik hovedholdning kommer skisseaktig til uttrykk i vår handlingsplan der en overordnet målsetning er ”en evangelisk og raus folkekirke”. Denne formuleringen inneholder de viktigste parametrene som TeOLOgene mener bør prege Den norske kirke og dermed også den kirkelige offentlighet. Formuleringen er selvfølgelig en kommentar til Den norske kirkes visjonsdokument: ”en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke”, men med noen språklige endringer som tydeliggjør noen verdier som vi mener underbetones for tiden i den kirkelige offentlighet, nemlig en luthersk forståelse av evangeliet og en raus folkelighet i kirken.

Vi savner en mer dyptgripende tilknytning til og debatt rundt evangelisk-luthersk kristendom enn tilfellet er i Den norske kirke for tiden. Mye av det lutherske ser ut til å være skjøvet ut til fordel for det vi litt overfladisk kunne kalle en moderne feel-good-pietisme. En luthersk-sakramental kristendom der prestetjenesten overfor folket står i sentrum, blir erstattet av en mer sentimental aktivitetskristendom hvor følelsen av felleskap står i sentrum. Prestetjenesten i denne formen for nypietisme, slik den kommer til syne i den kirkelige debatt og offentlighet, utledes primært av fellesskapet og ikke fra Guds innstiftelse. Debatten om prestetjenesten mister da en viktig dimensjon. Begrepet om det ”folkelige” blir også endret, fra å være kirkens og all verdens skapte betingelse og legemlighet til primært å bli en relasjon mellom kirken og ”de

andre” – at vi deler kontekst med dem, har en åpen holdning overfor dem osv. osv. TeOLOgene savner altså en bevissthet om det som virkelig kjennetegner lutherdommen, nemlig den fundamentale skjelningen mellom lov og evangelium, mellom den troendes verdensrelasjon og gudsrelasjon. Det er et tankekors at Den norske kirke går gjennom trosopplæringsreform, gudstjenestereform, og kirkeordningsreform uten at denne lutherske skjelningen er en del av diskursen.

Et annet gjennomgangstema for TeOLOgene er betoningen av et maktkritisk perspektiv i kirken og den kirkelige diskurs. Det har vært et kjennetegn ved TeOLOgene helt siden oppstarten at fokuset på marginaliserte grupper har stått sentralt. Tidligere tok gjerne dette maktkritiske momentet karakter av en generell kritikk av hierarkiske strukturer. Men også i en tid hvor de fleste tenker ”nedenfra” og er for ”det kirkelige demokrati”, er det viktig å bevare et maktkritisk blick – ikke minst i en nypietistisk kultur hvor kirken lett blir en subkultur, og hvor religiøse særinteresser tar over for den folkelige tjenesten. Dette var bakgrunnen for at TeOLOgene foretrakk å beholde en sterk politisk styring av kirken lengst mulig – ikke fordi vi foretrekker kongelig hierarki eller er imot religionsfriheten, men fordi maktoverdragelsen til ”rådskirken” foreløpig ser ut til å dreie religionsbegrepet bort fra det luthersk-folkelige henimot det nypietistiske. Når maktoverdragelsen nå skjer, mener vi det er viktig stadig å holde det maktkritiske perspektivet

levende, blant annet ved å velge en maktfordelingsmodell i kirkeordningsspørsmålet fremfor en monolittisk modell. Viktig blir det også å sikre at kirken ikke blir mer enn den skal være – ikke en subkultur, men Guds tjener overfor folket.

Vi lever i en pluralistisk tid – både kulturelt og religiøst – og det kunne være fristende å se denne pluralismen som selve hovedutfordringen for den kirkelige diskurs. Som det framgår ovenfor, mener vi det er minst like viktig å fokusere på vår egen bekjennelse og tradisjon, fordi vi står i fare for å miste vesentlige kvaliteter ved den kirkelige diskurs og offentlighet. Alle bruker riktignok ”de gode ordene”: luthersk, evangelisk, åpen, folkekirke osv. Problemet er bare at vi åpenbart mener helt forskjellige ting med disse begrepene. Sånn sett bidrar begrepsbruken mer til en teologisk tilsløring enn avklaring. I en slik situasjon vil det være flott om Luthersk Kirketidende kan være et sted hvor det kan skje en del teologisk avklaring, noe som virkelig trengs i en kirke som så lett forføres av sentimentalitet og gode ord. Enda viktigere vil det være om Luthersk Kirketidende kan være med på igjen å sette evangelisk-luthersk kristendom på dagsordenen, noe som også ville være passende med tanke på tidsskriftets navn og egen tradisjon. Igjen sender vi de beste gratulasjoner i anledning 150-årsjubileet for Luthersk Kirketidende. Måtte bladet også i fremtiden være inspirerende for prester og teologer.

GRATULERER MED 150 ÅRSDAGEN!

AV EIVIND BERTHELSEN, REDAKTØR FOR NYTT NORSK KIRKEBLAD
EIVIND.BERTHELSEN@TEOLOGI.UIO.NO

Kjære Jubilant!

På vegne av Nytt norsk kirkeblad vil jeg gratulere Luthersk Kirketidene med 150 år. Det har vært 150 år med teologisk formidling verdsett av kirkens medarbeidere, først og fremst presteskapet.

Når 150 åringen feires, gjør hun det med et temanummer som retter fokus på kirkedebatt og kirkelig offentlighet. Det er godt at kirka er offentlig og ikke privat. Det er klokt å debattere teologiske spørsmål. Det hviler i hvert fall på den grunnleggende innsikten i at evangeliets blivende vilje ennå ikke er fullendt. Vi legger våre skjøre hoder og forhåpentligvis våre kjøttjerter sammen for å ane en flik av dette under som er sådd inn i vår arme verden.

Jeg er ikke noen racer i statsvitenskap, og kirkelig byråkrati er flua i suppa. Jeg tror fremtidens kirkelige debatt må hvile på ydmykhet, ikke bløt snillisme hvor altervinen blir forvekslet med vann, men med den sorten ydmykhet som kneler mer enn den taler.

For å si det forsiktig så tror jeg ikke Gud er særlig opptatt av kirkelig offentlighet eller kirkedebatt – den er nok hun/han/det/den lei av. Ikke sånn fløvelsaktig fornærmet, men hun/han/det/den er nok overrasket over at så mange av kirkas folk i Norge ikke har fått med seg at sabbaten ble til for mennesket, og ikke omvendt.

Her har vi en oppgave for fremtiden! Kirkedebatten bør preges av å lytte til menneskers behov. Vi må slutte å svare bastant på spørsmål som ikke er stilt.

Jeg vet ikke om 150-åringen er gått lei av poesi, men jeg tør å våge at hun setter pris på den slags. Jeg tenker meg en plakate som kan sendes ut til alle kirkas medarbeidere. Det er en vær-varsom-plakate som alle må lese før de hiver seg inn i kirkedebatt og begir seg i kast med kirkelig offentlighet.

Den kirkelige vær-varsom-plakaten for kirkedebatt og kirkelig offentlighet er en sjelden perle i norsk lyrikk, ført i pennen av Finn Bjørnseth:

Gud er Gud
for tyver og mordere
skattesnytere og seksualforbrytere
Gud er Gud
for dem som har forstått
og tar ham alvorlig
og for dem som ikke har forstått
de er Guds barn
Gud hører deres bønner
deres hjerters usigelige sukk
og taler deres sak
i evigheten
alle urettferdige
fornædere skjøger og avvikere
er Jesu søsken
en gang skal han spørre:
hva gjorde du
for disse mine minste?
hva slags tanker
tenkte du om dem?

Finn Bjørnseth, Logos, 1972.

Sjelden sies det klarere om hva det vesentlige i evangeliet er. Det er godt å bli minnet på! La diktet synges som en bursdagssang i det offentlige rom!

PROFETISK OG POLITISK KIRKE?

AV KRISTIN GUNLEIKSRUD RAAUM, GENERALSEKRETÆR I NORSKE KIRKEAKADEMIER OG NESTLEDER I KIRKERÅDET
KRISTIN.GUNLEIKSRUD@KIRKEAKADEMIENE.NO

"KIRKENS RØST"

OK, kanskje kan det være fint å drømme om en tid da kirken uttalte seg med en røst, da kirken med tyngde og autoritet talte folket til rette, og folk flest lyttet etter kirkens veiledning i livet og politikken. Dersom det har vært slik, er det uansett lenge siden. I dag har kirken én stemme av mange i den offentlige debatten. Det vil si: Kirken har mange stemmer blant mange i den offentlige debatten. For kirkens røst har heller ikke vært én, fast og entydig til alle tider. Kirken har alltid snakket inn i sin tid og har alltid hatt indre debatter.

Spørsmålet er vel snarere om kirken har noe å bidra med i samfunnsdebatten i dag – og om samfunnsdebatten og samfunnsendringene får konsekvenser for kirkens forståelse av egen rolle og oppdrag. Med tette bånd mellom stat og kirke var kirkens rolle, betydning og relevans i større grad gitt. Etter grunnlovsendringene i 2012 gjenstår det å se om kirken oppfattes som en relevant og viktig samfunnsaktør – eller for å være presis: Nå er utfordringen virkelig å sørge for at kirken fremstår som en relevant og viktig samfunnsaktør, selv med endrede betingelser. For i et pluralistisk samfunn vil slike betingelser med nødvendighet være endret. Og det er bra, både for kirken og for samfunnet. Hvor viktig kirken blir, avhenger nå kun av én ting: Hvor gode og viktige argumentene er. Innflytelsen er ikke lenger gitt, og er en følge av båndene mellom stat og kirke.

Spørsmålet er nå hvordan kirken kan finne sin rolle både som bred folkekirke UTEN å være i beskyttet særstilling blant trossamfunn. Hvordan

kirken kan styrke sin posisjon som den som tilfører debatten andre perspektiver, ut fra sin forpliktelse for skaperverk og "disse mine minste".

For faren er todelt, både at folk og politikere nå gir opp sitt engasjement for kirkens liv, og at kirkens ledelse betrakter kirkens liv og lære som noe som kun angår kirkelig tilsatte, valgte og aktive, kort sagt at kirken lukkes. Dersom kirken skal fortsette å være folkekirke – og det skal den; det står til og med i Grunnloven – forutsetter det både at kirken fortsetter å være til stede i samfunnsdebatt qua kirke, og at brede debatter om kirkens liv og levnet angår bredt.

Stålstettutvalget kan med sin litt smale forståelse av hva et trossamfunn er, komme til å bidra til at også den kirkelige debatten blir mer lukket, at det sprer seg en forståelse av at eierskapet til kirken er blitt smalere, og at det nå bare er de aktive som har "rett" til å mene noe om kirken eller i kirken. En slik utvikling vil være uheldig, særlig akkurat nå når Den norske kirke er i ferd med å forme sin rolle som folkekirke etter grunnlovsendringene. Sjelden har det vært viktigere at kirken deltar i den offentlige debatten; omkostningene ved ikke å delta, er at inntrykket fester seg: Etter grunnlovsendringene er båndene mellom folk og kirke kuttet; kirken er for de spesielt interesserte, og hva kirken måtte finne på å mene, har ingen interesse utenfor dens innerste rom.

KIRKEDEBATT OG DEMOKRATI

Etter grunnlovsendringene om forholdet mellom staten og Den norske kirke er presset på det kirkelige demokratiet økt. Og dette er slett ikke

bare som et politisk bestillingsverk. Kirkelige tillitsvalgte på alle plan har økt sin opptatthet av hva kirkelig demokrati faktisk er, ikke minst at det handler om mer enn stemmetall. Selv blir jeg stadig oftere stilt til veggs av demokratiet: "Jeg stemte på deg," sier folk jeg møter, om jeg kjenner dem eller ikke. "Hva har du fått til? Har du skapt levelige forhold i kirken for homofile? Har du gjort det lettere for meg å høre til i kirken?" Selv om jeg ofte nedslått må mumle frem at jeg ikke har fått til så mye, kanskje, liker jeg godt å bli konfrontert med forventningene på en slik måte. Det skjerper min bevissthet om hva jeg er en del av, hva jeg skal representere, hvilke forpliktelser som hviler på meg. Det øker min forståelse av at jeg står ikke der alene, med mine egne meninger. Jeg er valgt av noen. Noen har stemt på meg, og det gir meg en følelse av alvor og forpliktelse – overfor Gud og mennesker, hadde jeg nær sagt.

Vi som er demokratisk valgt, må alltid ha som oppgave å bidra til at debatten er kvalifisert og reell. På møter i menighetsråd, fellesråd, bispedømmeråd, kirkeråd og Kirkemøte SKAL valgte og delegater ha og ta ansvar for at debatten skal være kvalifisert, og at beslutningene skal være reelle. Min opplevelse er at bevisstheten om dette er økende, og at stadig flere – særlig etter grunnlovsendringene – skjønner betydningen av at beslutninger fattes i kirkelige organer, at de forplikter oss og styrker oss som kirke. De bør få følge av en økt bevissthet av at kirken, det er alle de døpte, alle som har brukt stemmen sin med kirkelige valg, alle som velger å høre til kirken. Da vil debatt og demokrati bidra til at kirken nettopp forblir en bred og åpen folkekirke som har noe viktig å komme med inn i debatter av ulike slag.

KIRKEN I SAMFUNNSDEBATTEN

Men betyr det noe i samfunnsdebatten hva kirken mener?

2. august i år sier Arbeiderpartiets partisekretær Raymond Johansen til Vårt Land at han synes at kristenledere er for tafatte om solidaritet, og at de ikke i stor nok grad evner å løfte frem saker som for eksempel bistand. Det er ingen tvil om

at "kirkefolk" mener mye, om solidaritet og politikk generelt. Den tydeligste kirkelige stemmen i miljø- og klimaspørsmål de siste årene kommer fra Samisk kirkeråd. Blant annet har leder Anne Dalheim – med forvalteransvaret som utgangspunkt – vært en krystallklar forkjemper mot oljesandutvinning i Canada og for at Den norske kirke skal mene mer og oftere og tydeligere.

Men er problemet at kirkestemmene er for tafatte og vage, eller er problemet at de ikke når frem i offentligheten. Det er en kjent sak at det er lettere å få oppmerksomhet når man mener noe om samliv, enn når man mener noe om miljø. Et viktig unntak skjedde på Kirkemøtet i april, der det ble vedtatt en uttalelse om etisk forvaltning av norske petroleumsressurser og bruk av oljefondet (KM 12/13). Dette var en sak som vakte en del oppmerksomhet i mediene ut over Vårt Land og Dagen. Men også andre saker finnes, der Den norske kirke har snakket politiske myndigheter tydelig til rette – eller utydelig, kanskje. Debatten om slike uttalelser handler ikke bare om hva de skal inneholde, men også om hvor konkrete de skal være. Hvor går grensen mellom å ha et tydelig etisk engasjement og å ta partipolitisk stilling? En slik grense kan neppe dras på generelt grunnlag én gang for alle, men et grunnleggende innsteg bør være å stille spørsmålet: "Hvorfor bør kirken – som kirke – mene noe om dette?" Det finnes en del kampanjer der utgangspunktet er å se hva Jesus ville ha gjort eller ment. Hvilken bil han ville ha kjørt, og så videre. Jeg har til og med funnet en papirdukke-Jesus, som het "What would Jesus wear?" og man kunne velge mellom alt fra hippiekjørtel til emissærdress. Men det er klart det nærmer seg parodien å stille spørsmålet "What would Jesus vote?" eller hva Jesus ville mene om nasjonal transportplan.

Det er jo en mengde saker der kirken bør og skal mene, og ikke minst der kirken har en forpliktelse på evangeliet til å mene. Men lett er det ikke alltid. Like før jul 2012 sto biskopene i Den norske kirke sammen i å fordømme behandlingen av asylbarna. De fikk plass i Dagsrevyen og sto samlet frem, men HVORFOR de mente dette, var blitt klippet bort. At det var en

sammenheng mellom et lite guttebarn som for 2000 år siden ble drevet på flukt til Egypt sammen med sine foreldre, og dagens asylbarn, var ikke poengtert.

Jeg tror det vi ville ha stått oss på – som kirke – er å løfte frem den forpliktelsen som ligger i Jesu handlinger, for de utstøtte og hjemløse, for de fattige, for dem som ble nedverdiget og oversett, for dem som aldri nådde opp på den moralske og sosiale rangstigen. Han som brøt konvensjoner da han tok inn hos syndere og tollere, som snudde opp ned på den moralske verdensordenen, han som refset de religiøse lederne og kalte dem ormeyngel og kalkede graver – Jesu ord bør mane oss til både ydmykhet og engasjement.

Men av og til blir vi jo nettopp engstelige og tafatte. Det er så mange hensyn å ta; det er så viktig å skape en bred enighet; det er så fort gjort å bomme på fakta at noen ganger koker moralsk indignasjon bort i realpolitikk og diplomatiske vendinger. Dette er noe jeg ofte lurer på: Blir vi lettere hørt jo større ord vi bruker? Må vi bruke et presist politikerspråk for å vinne frem, for ikke å fremstå som en litt halvlatenterlig profet i øde-marken i kamelskinn og fotformsko? Eller må vi nettopp ta de største ordene i bruk for å gjøre beslutningene så ubehagelige som mulig. Jeg vet ikke svaret, men kanskje er det lurt ikke å slutte å lure?

Det kjennes av og til et paradoks at sommeren 2013 var det noen røster som snakket med

profetisk harme om samfunnsutvikling og Jesus. Ole Paus lot sin intenst harmdirrende røst avsi dommen over det politiske sviket mot asylbarna, Tomm Kristiansen løftet en pekefinger mot at det vi er mest opptatt av alt, er å ta vare på vår egen rikdom. Som skyts mot oss selv brukte han mannen fra Nasaret. Må vi sette vår lit til Ole P og Tomm K for å bringe Jesus inn i debattene? Og har nå Jesus noe i debatten å gjøre? Jeg tror det, men jeg tror definitivt vi trenger å snakke om på hvilken måte. For det å bringe inn Jesus eller Bibelen blir jo fort uangripelig maktspråk, umulig å motsi og krevende å håndtere. Det er utallige eksempler på misbruk av Jesus i mange sammenhenger. Vi trenger med andre ord en edruelig (unnskyld!) bruk av Jesu ord. Men jammen trenger vi ikke Ole P og Tomm K også! For til grunn for all kirkelig debatt ligger jo mannen fra Nasaret. Kirkens rolle er å bære denne stemmen videre. Til grunn for kirkelig miljøengasjement ligger tanken om å ta vare på det skapte; til grunn for kirkelig kamp for asylbarn og romfolk, til grunn for kamp for økt bistand ligger det ubehagelig nærgående: ”For jeg var sulten, og dere ga meg mat; jeg var tørst og dere ga meg drikke; jeg var fremmed, og dere tok imot meg; jeg var naken og dere kledde meg; jeg var syk og dere så til meg; jeg var i fengsel og dere besøkte meg.”

Når dette er oppdraget, hvordan skulle kirken da kunne holde munn?

ENNO ER DET ROM I DEBATTEN

AV ASTRID DALEHAUG NORHEIM, AVDELINGSLEIAR FOR SAMFUNN I DAGEN
ASTRID@DAGEN.NO

”Han må gjerne få tro på Gud, Odin eller Supermann for den del.” ”Han” er Natt&Dag-redaktør Håvard Nyhus som i ein skarp kronikk i Dagbladet i sommar tok eit flengjande oppgjær med det han kalla ”Den åndssvake nyateismen”. ”Slik puritaneren er besatt av sex, er nyateisten besatt av religion,” skreiv han og forlanga at nyateistar las seg opp på teologi og ikkje berre gulpa opp andre ateistar sin avvisning av Gud og dei truande. Han fekk mange svar, ein av dei frå Bjørn Venstad som titulerer seg som løsarbeider og pøbelskribent, som raust gjev redaktøren lov til å tru på Odin eller Supermann. ”Teologien har 2000 års tradisjon for å finne religiøse begrunnelser for alle mulige slags overgrep religiøse autoriteter har begått mot meningsmotstandere”, skriv Venstad.

To ting slår meg her eg sit her ein sein-sommarkveld og les det som kunne vore ein god teologidebatt. For det første ber svarinnlegga preg av ikkje å ville drøfte kva redaktøren faktisk seier, men går i dei tradisjonelle ateismesvar-grøfta. For det andre lurer eg på kvar fagpersonane er. Nyhus sin ateismekritikk er mykje delt på sosiale media i sommar. I ein anna artikkel eit par veker tidlegare viste den same redaktøren til Thomas Aquinas og teologane i oldkyrkja sin omtale av Gud som motvekt mot nyatismen sin latskap. Kvar er teologane som har dette som sitt fagfelt? Kvar er teologane som har inngåande kjennskap til trusforsvar og kristendommens historie?

Prestar har framleis ei offentlig rolle og vert lytta til av nordmenn. Dei scorar høgt på nordmenns tillit. Det hender prestar klagar over at pressa slår det stort opp viss det er ein skandale

rundt ein prest. Det skal dei vere glade for. For det fortel at folk forventar meir av prestar, på same måte som dei forventar meir av folkevalde og leiurar i samfunnet. Den dagen det ikkje er oppsiktsvekkjande at ein prest lurer og bedreg, har prestandenen lidd eit stort tap. Men det betyr også at prestar framleis har ei rolle der dei faktisk kan bli lytta til og kan vere med og prege samfunnsdebatten.

Vi såg det etter terroråtaka som rysta landet vårt. Leiinga i Den norske kyrkja trengte få minuttar etter bombene gjekk av i Oslo, til å iverksetje planen ved nasjonale kriser. Før dei visste omfanget, og før tragedien på Utøya vart kjent, var kyrkja sine leiurar i ferd med å setje krisestab. Dei forstod at kyrkjer måtte opnast, at folk trengte nokon å lytte til og som kunne setje ord på det uverkelege og uforståelege. Utanfor Oslo Domkyrkje lånte domprost Olav Dag Hauge brustein frå Kirkens Bymisjon for å lage til ein liten stad der folk som ikkje kjende det naturleg å kome inn i kyrkja, kunne få uttrykkje seg. Det vart opphavet til blomsterhavet og til menneskehavet utanfor kyrkja. Det bidrog også til at domkyrkja vart eit nasjonalt samlingspunkt for sorga i landet.

I ettertid har det etablert seg ei slags sanning om at berre krise kjem, søker folk til kyrkja. Nordmenn fell tilbake til kjende ritual og finn ei tru i ryggmergen, som dei knapt visste om dei hadde sjølv. Det har vore sagt mykje om kyrkja si viktige rolle etter 22. juli. Det er ikkje tvil om at dei verdige gravferdene og måten mange biskopar og lokale prestar framstod på i media, kan ha styrka kyrkja si plass i nordmenns hjarte.

Men eg vågar likevel å stille spørsmål ved om merkemda ho fekk etter terroren, kan føre til ei sovepute for kyrkja. Ei slags forståing av at berre krisa råker, søker folk til oss. ”De veit det ikkje sjølv, men vi veit at de treng oss.”

Vi skal heller ikkje sjå heilt vekk frå at merkemda som Oslo Domkyrkje fekk, kan ha tilsørt at kyrkja sin posisjon kanskje ikkje var like sterk ut over i landet. Heime i Bergen måtte eg gå forbi både domkyrkja og Korskirken då vi skulle legge ned roser på den store samlingsstaden i landets nest største by. For den var ikkje i nærleiken av noko kyrkja, men på Den blå steinen midt i sentrum.

Likevel er det liten tvil om at Den norske kyrkja fekk ein ekstra plass i mange nordmenns hjarter etter dei uverkelege første dagane. Den norske kyrkja er gode på sorg og på å setje ord på det meiningslause i katastrofar.

Men kvar er prestane når teologidebatten raser i Dagbladet og blir hyppig delt i sosiale medie? Det er lett å skjønne at ein prioriterer det daglege kyrkjelydsarbeidet og har nok oppdrag ute på kveldane, om ein ikkje skal rydde hovudet og skrivebordet for å kaste seg inn i offentlege debattar. Det kan vere freistande å overlata debatten til redaktør Nyhus og andre som ikkje har etablerte posisjonar som trusforsvararar.

Sommarens debatt har vore skarp med raus utdeling av karakteristikkar. Det kan vere behageleg å la vere å kaste seg inn i eit slikt ordskifte når ingen ber ein om det, eller det står i stillingsinstruksen. Det er også freistande å spørje om det er ein kultur i kyrkja for at teologar skal delta i det offentlege ordskiftet. Men kanskje nettopp ein teologs stemme burde bidrege til å utvide debatten og endre synsvinkel? Viss teologar ikkje nyttar høvet til å delta i det offentlege ordskiftet når dei får servert lissepasningar på eiga heimebane, kor tid skal dei då gjere det?

Trass i at banda til statskyrkja har blitt løsna i eit breitt forlik på Stortinget, er det ein del som fryktar ei meir lukka kyrkje. Det er ikkje noko fasit på kva som skjer når den nye folkekyrkja tek form. Det som er sikkert, er at einskildpersonar og pressgrupper vil kunne påverke kyrkja og avgjerdene i kyrkjedemokratiet. Eit kontinuerleg

offentleg ordskifte der prestar, kateketar, diakonar og trusoppplærarar bidreg, vil gjere kyrkja meir relevant og forståeleg i ei stadig meir multi-kulturelt land der kunnskapen om kristendommen er dalande.

Kyrkja treng ikkje å gå langt for å hente inspirasjon til korleis ei kyrkje kan klare for formidle meir av arbeidet sitt. Det held å kike på Sjømannskirken, som i løpet av få år vart omdanna frå å vere ein tradisjonell misjonsorganisasjon til å bli alle nordmenns kyrkje med ein gong vi passerer landegrensene. Sjømannskirken er samlingsplassar for vanlege folk, står for dåp, er populær stad å gifte seg, og dei er raskt til stades for folk i kriser og sorg. Dei er til stades for nordmenn som hamnar i trøbbel i utlandet, enten dei kjem ut frå ulukke, er i fengsel eller mister nokon av sine kjære – ikkje så heilt ulikt moderkyrkja, med andre ord.

Men Sjømannskirken er flinke til å fortelje om arbeidet sitt. Dei fortel gode historier og let folk kome til orde, både prestar og folk flest. Dei inviterer TV2 til å lage dokumentarserie om kvardagen på sjømannskyrkjene og fortel samfunnsproblem dei ser rundt seg, enten det er thainorske barn i Pattaya eller norske born som lir under foreldres rusmisbruk i varme strøk.

Kyrkja kan låne øyre til den ortodokse presten Christoforos Schuff i Songdalen utanfor Kristiansand, som har oppretta arbeidsformidling til romfolk. I land med ortodoks tilknytning reknar dei med at ein prest kan hjelpe, seier han.

Eller kyrkja kan kaste eit blick på Spania der katolske nonner har fått kjendisstatus etter at finanskrisa reiv mellomklassefamiliar ned i fattigdom. Spanjolane ser forbi skandaliserte overgrepsprestar og finn omsorg og barmhjertighet hjå nonner som driv suppekjøken og andre hjelpetiltak.

Eller ein kan sjå til den nye paven. Frans har teke namnet etter tiggarmunken Frans av Assisi og vektlegg at alt hans virke skal vere prega av at han står på dei fattige og utstøytte si side. Den første reisa si la han til flyktningeøya Lampedusa utanfor kysten av Afrika og heldt messe med eit skipsvrak som alter medan han fordømte den globale likesæla til flyktningane sine lidingar.

Her på berget fekk tilliten til leiarane i Den norske kyrkja ein framgong frå 2010 til 2013, ifølgje omdømmeundersøkinga som mediebyrået Mindshare gjorde på oppdrag frå Kyrkjerådet. Det er auka oppfatning om at kyrkja er viktig i samfunnet, også på lokalplanet. Framgangen er positiv, men framleis scorar kyrkja lågt, heiter det i undersøkinga.

Vi ser den same tendensen når folk blir bedne om å karakterisere kyrkja. Dei positive assosiasjonane aukar; dei negative vert færre. Men ein kan ikkje lukke auga for at dei negative dominerer tydeleg. Det er framleis dobbelt så mange som meiner at kyrkja er trongsynt (35 prosent), som meiner at ho er truverdig (18 prosent). Og langt fleire som meiner at ho er fordomsfull (34 prosent), enn dei som meiner at ho er varm (15 prosent).

Det er yttarst få som meiner at kyrkja er samfunnskritisk, engasjert, raus og tydeleg. Er ikkje det eit varsko til ei kyrkje i eit samfunn som veltar seg i rikdom medan skilnadane aukar? – som ikkje vert oppfatta som tydeleg når dei formidlar ein radikal bodskap som forvandler menneskeliv over heile kloden?

Høg score på ei slik undersøking er ikkje eit mål i seg sjølv, men ein temperaturmålar på om nordmenn bryr seg om å vere ein del av kyrkja og lytte til henne. Har ikkje nordmenn tillit til kyrkja, lyttar dei heller ikkje til bodskapen hennar. På den andre sida vil ei kyrkje som nyt stor tillit, ha stort handlingsrom.

Også i media har det vore laber interesse for kristendom dei siste ti åra. Røynde kyrkjereportarar får andre oppgåver eller sluttar utan å bli erstatta av kollega med same kunnskap og kompetanse. Det har skjedd ei endring også i media etter terroråta då kyrkja hadde ei så sentral rolle i sorgarbeidet, meiner Aftenpostens kultur- debatt- og forskningsredaktør Knut Olav Åmås.

Ei open og transparent kyrkje byggjer tillit. Difor er det viktig at offentleglova gjeld vidare for kyrkja slik det er fastslått i kyrkjeforliket. Det

betyr at alle dokument i kyrkja i utgangspunktet er offentlege, og at ein må ha god grunn til å unnta dei offentleg innsyn. I dag brukar vi journalistar to tastetrykk på ei open nettside (oep.no) for å bestille innsyn i dokument frå departement og direktorat, medan det er langt meir tungvint å gjere det same frå kyrkja. Det er ei utfordring når vi skal drive journalistikk på trussamfunnet der nesten 80 prosent av nordmenn er medlemmer. På same måte er det viktig at møta i bispedømeråd og Kyrkjeråd framleis er opne. Og kanskje skulle Bispemøtet vurdert å opne sitt møte også?

Den auka tilliten i folket og større interessa i redaksjonane for kyrkja er berre til låns. Den må forvaltast, også gjennom teologar som kastar seg inn i debattar, prestar som fortel kva dei gjer, trusoppplærarar som inviterer folk inn i dilemmaa i kvardagen, og leiarar som vågar å tordne når uretten råkar dei minste. I dagens mediekvardag nyttar det ikkje å vente til sommarferien er over og neste vedtak er fatta – då er teologidebatten for lengst erstatta av valkamp og neste fotballrunde. Det skulle ikkje undre meg om det då også sit ein redaktør i Natt&Dag og lurar på kvar landets 2000–3000 prestar var då det storma i sommar.

Prestane i Noreg er privilegerte: Dei vert lytta til og nyt tillit. Men dei må bruke den medan dei framleis vert lytta til.

KJELDER:

- Den åndssvake nyateismen, Håvard Nyhus, 26. juli 2013, dagbladet.no.
- Den banale guden, Håvard Nyhus, 7. juli 2013, Bergens Tidende.
- Gud mot den åndssvake røkla, Bjørn Venstad, 31. juli 2013, dagbladet.no.
- Ber journalister sette seg inn i kristen tro, 2. august 2013, Dagen.
- Ortodoks prest setter romfolk i arbeid, 23. juli 2013, Dagen.
- Omdømmeundersøkelse. Den norske kirke. Februar 2013. Mindshare.

ÅPEN OG DISKUTERENDE

AV TRUDE EVENSHAUG, KOMMUNIKASJONS-DIREKTØR I KIRKERÅDET
TRUDE.EVENSHAUG@KIRKEN.NO

Grunnlovsendringene av 2012 representerer en ny omdreining i modernitetens utspalting av vitensområder, institusjoner og praksisfelt på norsk. Dette er en villet og nødvendig utvikling som endrer betingelsene for en kirkelig offentlighet. Det er derfor fortjenstfullt at Luthersk Kirketidende inviterer til å reflektere over hva dette innebærer.

Fritt valgt fra redaksjonens vifte av innfalls-vinkler og problemstillinger vil jeg kort se nærmere på to ulike aspekter: Kirken forstått som offentlig rom og kirken som diskuterende offentlighet. Demokrati forutsetter en diskuterende offentlighet. Men offentligheten er ikke bare et rom for politikk, samfunnsforandring og kontroll av makten. Offentligheten er også stedet for *samfunnsintegrasjon* – og disse to funksjonene henger sammen.

Med grunnlovsendringene har kirkelige organer fått økt sitt politiske handlingsrom og sin kompetanse i saker som angår kirken. Samtidig flyttes en viktig del av den kirkelige offentligheten ut fra det allmenne politiske ordskiftet. Den som vil ha innflytelse i Den norske kirke, må heretter engasjere seg i kirken, eller i det minste i kirkelige valg. Kirkepolitikk blir til kirkens politikk.

I Norge på 1800-tallet hang den diskuterende offentligheten uløselig sammen med bestrebelsene på samfunnsintegrasjon. Nokså plutselig fikk man i 1814 en politisk frihet med dertil hørende trykkefrihet i fanget. Her gjaldt det å skaffe seg en politisk kultur, og det litt kvikt. Det er mulig å trekke noen paralleller fra Norges politiske situasjon i 1814 til Den norske kirkes posisjon

etter 2012. For den akademisk dannede eliten som plutselig satt med realpolitisk makt i Norge i 1814, ble to ting særlig avgjørende. For det første måtte *folket* som plutselig var blitt politisk myndig, *opplyses*. For det andre gjaldt det å finne ut av det nasjonale prosjektet: Hva vil det si å være norsk? Det første anliggendet handler om danning til demokrati; det andre handler om samfunnsintegrasjon. Hvem er vi? Hva er vårt? Hva er vi felles om? Begge disse anliggende ble utfoldet i folkeopplysningsstrev og i en livlig diskuterende offentlighet der stadig flere meldte seg på med sine synspunkter og erfaringer. Diskusjonen pågår fortsatt.

EN DISKUTERENDE OFFENTLIGHET

Hva er så parallellen til kirken? Den norske kirke har etter grunnlovsendringene i 2012 fått større politisk selvstendighet. Det fordrer velutviklede demokratiske beslutningsstrukturer og en kirkelig politisk danning. Demokrati i kirken er riktignok ikke noen ny oppfinnelse i og med Kirkeforliket av 2008. I en luthersk kirke er den demokratiske fordringen skrevet inn i læren om det allmenne prestedømmet, og i Den norske kirke har medlemmene myndiggjort seg gjennom utvikling av og deltakelse i det kirkelige demokratiet gjennom det siste århundret. Men grunnlovsendringene utfordrer oss til å videreutvikle kirkens politiske kultur så vel som ordninger, og de gir større rom for at dette kan gjøres på kirkelige premisser.

1800-tallets folkeopplysningsprosjekt var imponerende i sitt anslag og i sin bredde. I tillegg til at skolen ble rustet opp, ble samfunnet som

sådan betraktet som et pedagogisk rom der alskens tiltak til folkeopplysningens fremme ble utfoldet. Prosjektet hadde imidlertid et paternalismeproblem. Tanken om at et folk trenger opplysning, formuleres som regel av noen som selv besitter den opplysningen de mener folket trenger. I et land der folket ifølge statsforfatningen er politisk myndig, kan ikke opplysning tenkes slik. Opplysning i et slikt samfunn må tenkes som opplysning *i frihet*, ikke *til frihet*.

Når jeg over bruker begrepet *politisk danning*, er det i tilslutning til en måte å tenke om kunnskap og opplysning på, som framhever at det krever deltakelse og selvsirkulærhet. Ingen kan påføres kunnskaper, opplysning eller politisk dannelse. En lærer ved å engasjere seg i det som skal læres; en vokser i kunnskap og modenhet ved å rette oppmerksomheten mot saker av felles interesse sammen med andre. Myndighet er en politisk kategori som i norsk lavkirkelig tradisjon også har fått en teologisk mening med en sterk kirkepolitisk virkningshistorie. Politisk dannelse handler om at folk myndiggjør seg selv. Det krever deltakelse. Slik må det også være i kirken. Alle døpte over 15 år har stemmerett ved valg. Og døpte i alle aldre er fullverdige medlemmer av kirken.

Hvis folkekirken har et paternalismeproblem, handler det kanskje om at vi som har kirken som arbeidsplass, interessefelt eller fritidsbeskjeftigelse, til stadighet mener å vite hva andre mener, ønsker og har behov for. Styr av svært gode hensikter skyver vi "medlemmene", "bredden av de døpte" eller "folk flest" foran oss når vi diskuterer. Å gi stemme til de stemmeløse er både risikabelt og fristende. Det er retorisk uangripelig, og en risikerer sjelden å bli motsagt. Derfor synes jeg vi skal bli mer forsiktige med dette. Vi bør oftere tale på egne vegne og oppfordre andre til å gjøre det samme. Jeg tar selvsagt ikke til orde for de sterkeste rett eller hevder at det er irrelevant å tale de svakestes sak i kirken. Jeg adresserer derimot en politisk retorikk der de (vi) sterke og taleføre tar andre – også de selvvalgt tause – til inntekt for egne oppfatninger. Embetsmannsstatens kultur satt lenge i statskirkens vegger. Det er sider ved denne vi nå kan legge bak oss.

En konsekvens av et slikt syn er at vi må ta kirkens demokratiske strukturer og ordninger på alvor. Legitimitet kan ikke vedtas. Det er heller ikke noe vi kan regne oss fram til. Vi skal diskutere om de ordningene vi har i dag, er de beste; vi skal pønse mye på hva som er god og riktig maktfordeling i kirken, og vi skal arbeide på vår politiske kultur. Men vi må gjøre det innenfor rammene av de ordningene vi så langt er blitt enige om å ha (og som også Stortinget har sluttet seg til). Nå som kirkelig statsråd er avviklet, har vi ikke annet å gjøre. Det kirkelige demokratiet blir ikke bedre enn det de som engasjerer seg i det, gjør det til.

Og her vil jeg gjerne få ri en aldri så liten kjepphest. Jeg har med vilje valgt å innta en taleposisjon i denne teksten, der jeg framstår som et *jeg* som befinner meg *i kirken* – ikke på utsiden av den. Jeg er medlem av kirken, og jeg har kirken som arbeidsplass. Da er det uryddig å snakke som om kirken er noen andre. Særlig vi som har jobb eller tillitsverv i kirken tilslører vår makt og vår mulighet for innflytelse om vi snakker om kirken som et annet sted eller som noe annet eller noen andre, som vi stiller oss kritiske til, på utsiden av og kanskje tar avstand fra. Daværende utenriksminister Jonas Gahr Støre tok til orde for å utvide det norske *vi*. Jeg synes avgjort vi skal gjøre det samme med et *kirkelig vi*. Jeg tror imidlertid ikke det bidrar til å åpne kirken om vi som jobber i den, har tillitsverv i den eller er engasjert på andre måter, retorisk plasserer oss i et tilsørende utenforskap. Jeg tror det bare bidrar til å opprettholde fordommer mot kirken. Kirken er robust nok til å tåle et mylder av deloffentligheter, og jeg tror det styrker kirken når slike frimodig plasserer seg på innsiden av den.

KIRKEN SOM OFFENTLIG ROM

Dette leder over i mitt neste anliggende, som har med integrasjon å gjøre. Det nasjonale prosjektet til den kulturelle og politiske eliten i Norge på 1800-tallet var ikke ett prosjekt, men mange konkurrerende. Men de hadde et felles anliggende: Å finne ut hva det nye politiske og/eller norske fellesskapet besto i. Dette tror jeg også vil

være kirkens utfordring framover. Vi skal ikke spørre om hva det vil si å være norsk, men om hva det vil si å være kirke. I og med vår nye rettstilstand tror jeg det vil bli viktigere å arbeide på vårt trossamfunns egen integrasjon, på det fellesskapet kirken er og tilbyr. I køen av snart forslitte fraser: Kirken må framstå som nærværende, synlig og relevant. Det kan den bare gjøre som *noe*.

Det er politisk vedtatt at Den norske kirke fortsatt skal være offentlig finansiert. Prinsippet er nedfelt i Grunnloven. Dette kan imidlertid endres på nytt, og det er alltid gjenstand for fortolkning. Hva kvalifiserer en folkekirke, og hva menes med understøttes som sådan? Muligheten er avgjort til stede for at politikerne kan miste kirken av syne etter hvert som den fases ut som eget politikkområde. Det politikerne bestemmer over, gis også betydning. Der politikerne avgir makt, nedskrives også betydningen. Dette kan fort gå ut over betalingsvilligheten. Viljen til å finansiere noe en ikke har politisk kontroll over, er mindre. At kirken har stor betydning for folk, at den er en viktig kultur- og samfunnsinstitusjon, kan fort bli påstander hvis politikerne ikke lenger hører fra folk at det er slik. Når de ikke lenger er adressaten for folk som vil noe i eller med kirken, kan det hende politikerne ikke hører slikt like ofte. Der velgerrefleksiviteten er liten, glipper politikernes oppmerksomhet og interesse.

Offentlig finansiering er derfor en av grunnene til at kirken framover må jobbe mer systematisk med myndighets- og samfunnskontakt. Kommunikasjon må utvikles som ansvarsområde og fagfelt. Det er jobben min å påpeke dette, og det finnes selvsagt andre og viktigere grunner, som plassen ikke tillater at jeg tar opp her. Hva det vil si å være kirke, handler imidlertid også om økonomi og organisasjon. Den politiske begrunnelsen for vedtaket om finansieringen av kirken synes begrunnet i kirkens betydning for samfunnsintegrasjonen. For en kirke er dette et tve-tydig samfunnsoppdrag. Hele statskirkeideen handler om å gjøre kirken til agent for samfunnsintegrasjon. Som ikke-statlig kultur- og samfunnsinstitusjon må kirken bidra til det

samme på andre premisser. Den politiske enigheten om finansiering av kirken kan godt endre seg. Om den dagen kommer, at medlemmene må ta mer direkte ansvar for finansieringen av kirken, er det for sent å fortelle folk at kirken er viktig for dem. De må ha erfart det selv.

Da er vi inne på kirkelige kjerneoppgaver mer enn politiske eller teologiske debatter. Men kirkelige debatter angår mange. De skaper overskrifter i tabloidene når innholdet blir juicy nok, og de bidrar til å fastholde eller rokke ved forestillinger folk har om kirken. Kirkelige debatter bør ikke lukkes inne i rom for særskilt interesserte. En vital, tilgjengelig og hørbar kirkelig offentlighet – og en kirke som deltar i det allmenne offentlige ordskiftet – er avgjørende for at kirken ikke skal utfases som en marginalisert sektor. Kirken og de teologiske lærestedene forvalter en felleseuropeisk lærdomstradisjon og en verdensvid kulturarv som vi har ansvar for å formidle videre. Folkeopplysningstanken i sin ikke-paternalistiske form bør etter min mening gjenreises som et viktig kirkelig anliggende, og her har *de lærde* i ordets beste og ikke-odiøse betydning et særskilt ansvar. Mottakelsen av Bibel 2011 viser at samfunnet er langt mer mottakelig for at en kirkelig offentlighet informerer vår felles offentlige samtale og selvrefleksjon.

ÅPEN OG OFFENTLIG

Den kirkelige offentligheten har mange praksisformer. Kirkelige debatter er viktige, men gudstjenesten er den viktigste. Når vi i Den norske kirkes visjon sier at kirken er *åpen* (tysk ”offen”), har det en dypere teologisk og samfunnsfilosofisk mening enn at kirken ønsker å være inviterende, ha lave terskler og stor takhøyde. At kirken er åpen, betyr også at den er en institusjonalisert offentlighet. Det er kirken selv om dens formelle status som *statlig* offentlighet nedskrives. Kirken som sådan er et offentlig rom. Det har med troen som fellesskapsanliggende og med samfunnssyn å gjøre. Kirkens gudstjenester og kirkelige handlinger er offentlige handlinger.

Jeg tror det bør være en folkepedagogisk oppgave å holde fast på og begrunne dette framover. Begvelsen i den moderne utspaltingen har en

egentyngde, og sterke krefter arbeider for å forsterke denne på livssynsfeltet. Faren ved ensidig å framheve tro som menneskerettighet er at tro blir individualisert og privatisert. Tro reduseres til noe som befinner seg i individers hoder og hjerter, og kirken blir en interesseorganisasjon. Derfra er ikke veien lang til forventningen om at en åpen folkekirke leverer seremoniell rundt familiære begivenheter som

betraktes som private. Jeg er derfor kritisk til for eksempel rene dåpsgudstjenester, det være seg om de holdes på menighetens initiativ, eller kommer i stand etter påtrykk fra familier som ønsker en særskilt seremoni på en særskilt dag i en særskilt kirke. Kirkelige handlinger er personlige, men ikke private anliggender. At dåp og nattverd også finner sted og skal finne sted utenom ordinære gudstjenester, er en annen sak.

INNHOOLD:
Salme - Ekumenisk mål-
setting - Skolens kateki-
setekater - Tekstgjes-
nemngelsen - Menighets-
fornyelsen i kirkeåret
- PF-nytt - Bøker - Reise-
stipend for prester - Vi-
tenskapeleg prestekurs -
FBB - Kirken - Ledige
embeter og stillinger -
Geistlige embetsakere

Nr. 8

Lørdag 25. april 1964

99 ARG.

"FOR AT VI SKAL KOMME TIL DENNE TRO..."

ET GRAMMATIKALSK KORREKTIV TIL KIRKEFORSTÅElsen

AV ANDREAS AARFLOT, REDAKTØR FOR LUTHERSK KIRKETIDENDE 1962–1977
ANDRAARF@ONLINE.NO

I alt vårt arbeid med forståelsen av kirkens vesen og ordninger må vi ikke glemme hva kirken egentlig er til for. Kirken er ikke et mål i seg selv, men den skal tjene Guds store frelsesplan for menneskene. Det er noen viktige hensiktssetninger som både Guds ord og vår lutherske bekjennelse understreker når det er tale om veien til frelse. Det gjelder allerede grunnleggende i Jesu egen omtale av sitt oppdrag i verden: "For så høyt har Gud elsket verden at han ga sin Sønn, den enbårne, *for at* hver den som tror på ham, ikke skal gå fortaapt, men ha evig liv. Gud sendte ikke sin Sønn til verden for å dømme verden, men *for at* verden skulle bli frelst ved ham."

Det er denne guddommelige hensikt også vår lutherske bekjennelse fremhever når vi i Augustanas femte artikkel leser: "*For at* vi skal komme til denne tro, er det innsatt en tjeneste med å lære evangeliet og forvalte sakramentene." Det er den rettferdiggjørende tro, slik den er beskrevet i artikkelen foran, som er det materielle innhold i frelsestilegnelsen. Det er den overbevisning at vi ikke blir rettferdiggjort for Gud ved egne krefter, men "uforskyldt, for Kristi skyld ved troen", som kirken er kalt til å bringe til menneskene. Bekjennelsen utdypet dette enda tydeligere når den legger til de sentrale elementer som kjennetegner den frelsende tro, nemlig "når de

tror, at de blir tatt til nåde og får syndenes forlatelse for Kristi skyld, han som ved sin død har gjort fyldest for våre synder". Det er en slik tro, heter det i bekjennelsen, som Gud "tilregner (oss) som rettferdighet for seg". Her ser vi klart sammenhengen mellom Jesu egne ord i Johannes-evangeliet kap 3 og bekjennelsens utlegning i artikkel fem.

Det er denne guddommelige hensikt tjenesten med ord og sakrament er satt til å oppfylle. Artikkel fem i Augustana handler i utgangspunktet om det kirkelige embete, men den har klare føringer til artikkel syv om kirken. Begge steder er det forkynnelsen av evangeliet og forvaltningen av sakramentene som står i sentrum. Det er evangeliet som konstituerer kirken, og det er tjenesten med ord og sakrament som konstituerer kirken. Det innebærer at kirkens ordninger, også embetet, skal tjene evangeliet, og hensikten er at mennesker skal bringes til tro. Dette perspektivet må aldri bli borte i arbeidet med kirkens ordninger. Kingo har sett den nødvendige grammatikalske sammenheng i sin salme om presteembetet: "*For at* vi skal hans nåde se,/ han lærere oss sender./ Guds ord og sakramentene/ de har i munn og hender./ Og med formaning til enhver/ de byder frem hvad Herrens er,/ Vel den som dette kjenner." (LR 658, v 2)

REFORMASJONSJUBILEET 2017

AV TORLEIV AUSTAD, REDAKTØR I LUTHERSK KIRKETIDENDE 1973–1982
TORLEIV.AUSTAD@MF.NO

I 2017 er det 500 år siden Martin Luther offentliggjorde sine 95 teser mot avlatshandelen i Romerkirken. Det var en begivenhet som fikk stor teologisk og kirkelig gjennomslagskraft. Fra da av var reformasjonen for alvor i gang. Det handlet ikke bare om enkelte kirkelige misbruk; reformasjonen innebar først og fremst en fornyet forståelse av evangeliet og av kirken, som også fikk dyptgripende betydning for samfunnslivet. Tesene utløste en omfattende debatt om pavenes myndighet og synet på sakramentene. Allerede i den første av tesene fremhevet Luther at da Jesus Kristus oppfordret sine tilhørere til å gjøre bot, ”ville han at de troende hele livet skulle være i bot”.

Når det nå lakker mot et stort reformasjonsjubileum, vil det sannsynligvis komme opp en rekke vesentlige spørsmål av både historisk og aktuell betydning. Forberedelsene til jubileet er for lengst begynt, og visse aksepter er i ferd med å bli satt. Hvilke forventninger har vi som tilhører en evangelisk-luthersk kirke til denne markeringen? Hva ønsker vi skal komme fram? La meg kort peke på tre perspektiver som jeg håper blir fremhevet:

For det første ville det være ønskelig om vi på ny besinner oss på hva som er det spesifikke lutherske bidrag til kirkens enhet. Det forutsetter at vi spør etter bærebjelkene i den lutherske tolkning av den kristne tro. Med det menes ikke bare en gjennomtenkning av hva Luther sa og gjorde. Selv om han var hovedpersonen i reformasjonens gjenoppdagelse av evangeliet, er ikke den lutherske kirke hans kirke. Det er i prinsippet uheldig å gi en kirke navn etter en kirkelig

reformator, selv om henvisningen til Luther i vårt tilfelle har adjektivisk form. Den kirke som likevel er blitt hengende ved dette navnet, er en kirke som har sin basis i Guds Ord og i kirkens vitnesbyrd om Ordet i de evangelisk-lutherske bekjennelsesskrifter. Når denne kirken feirer reformasjonens 500-årsjubileum, ville det være godt for både lutheranerne og for de andre kirkene å vektlegge hva kristenheten har i denne arven. Fremfor alt er det viktig å blankpusse læren om at Guds rettferdiggjør syndere for Jesu Kristi skyld ved tro. Det skjer av ren nåde og er ikke belønning for det gode vi gjør mot vår neste. Når dette er minst like viktig å understreke i dag, skyldes det menneskers stadige hang til å tenke som så at gode prestasjoner gir avkastning. Ikke sjelden hører vi prekerer og andakter som i virkeligheten forkynner rettferdiggjørelse ved nestekjærlighet! Forholdet til Gud har tydeligvis lett for å preges av samfunnets betoning av sammenhengen mellom ytelse og utbytte. Både i aktive kirkelige miljøer og i alternative religiøse fellesskap siver denne tankegangen inn. Derfor er det gode grunner for å forvente at reformasjonsjubileet fremhever evangeliets unike egenart og overbevisningskraft, uten at vi har gjort oss fortjent til å kalles Guds barn. Dette er et radikalt budskap.

For det andre er det viktig å ha for øyet at den lutherske kirke så vel som de andre kirkene som vokste fram i reformasjonsårhundret, har en sammensatt historie som har vært med på å tolke deres kristendomsforståelse. Den lutherske kirkes utvikling i Europa og fotfeste i andre verdensdeler har etterlatt seg en historie som det ikke er

grunn til å skjønne. Fra vårt ståsted i dag er det ikke vanskelig å få øye på svakheter og feilgrep i kirkens mangslungne historie. Til tider har forkynnelsen av Guds Ord vært så utvannet og veltilpasset at den har manglet kraft til å overbevise og veilede i spørsmål om veien til frelse. I flere tilfeller har også alliansen med makt-haverne i samfunnet ført til en øvrighetslojalitet som har svekket kirkens kritiske røst til urettferdighet, diskriminering og undertrykkelse. Selv om den lutherske kirke ikke har gått god for alt Luther har sagt og skrevet, blir vi likevel beskjemet ved å minnes hans voldsome utfall mot jødene, blant annet i skriftet *Om jødene og deres løgner* (1543). Her sier Luther at synagogene bør brennes, og at jødene bør fratas sine religiøse bøker og plasseres i ghettoer slik som en gjør med sigøynere. Jo, det er skyggesider ved lutherdommens historie. Et 500-årsjubileum for reformasjonen kan også benyttes til å lære av feil som er gjort i Luthers så vel som i den lutherske kirkes navn.

For det tredje ligger det nær å sette reformasjonsjubileet inn i en økumenisk sammenheng. Ved religionsfreden i Augsburg i 1555 ble spenningen mellom de ulike konfesjoner løst territorielt etter prinsippet om at den som har makten, bestemmer religionsformen. Etter hvert viste det seg umulig å komme til rette med den konfesjonelle splittelsen på denne måten. I mange samfunn i dag lever folk av forskjellige konfesjoner, religioner og livssyn side om side. Det hører også med til religionsfriheten å kunne stå utenfor ethvert religiøst og livssynsbasert

fellesskap. Den religiøse pluralismen er en invitasjon til kirkene, også til den lutherske kirke, til å drøfte tilnærmingen mellom de mange forskjellige kirkene og til å samtale med representanter for de ulike religiøse fellesskap og bevegelser. Men skal økumeniske og religiøse drøftelser av denne art ha verdi, er det vesentlig å ha et klart definert ståsted samtidig som er en åpen for impulser fra mer ukjente kirkelige og religiøse miljøer. I økumenikken så vel som i religionsdialogen kommer ikke den lutherske kirke langt med å være forståelsesfull og vennlig og nedtone sin teologiske egenart. Det er først når en kirke besinner seg på sin egenart, at den blir en interessant samtalepartner. Derfor er det så viktig at den lutherske kirke benytter reformasjonsjubileet til å tydeliggjøre sin teologiske profil. På dette grunnlaget kan den gå inn i samtalen med andre trosfellesskap med et åpent sinn.

I min studietid lærte vi en del om hva som skiller konfesjonene fra hverandre. Det var nyttig, men begrenset lærdom. Vi var ikke like opp-tatt av å snu på spørsmålet og spørre hva vi som kristne kirker – til tross for betydelig læremessig uenighet – har felles i bekjennelsen til den treenige Gud. Hva kan vi si sammen om de sentrale aspekter ved troen? Ved å gå fram på denne måten åpner det seg muligheter for å kunne stå sammen i vesentlige spørsmål, uten å underslå at vi på flere områder står et stykke fra hverandre. Det er smertefullt, også for den lutherske kirke, at ikke alle store konfesjonelle familier anerkjenner hverandres dyp og kan samles ved det samme nattverdbord.

"INVOLVERING" SOM KIRKELIG PROGRAMORD

AV OLAV SKJEVESLAND, REDAKTØR LUTHERSK KIRKETIDENDE 1976–1999
OLAV.SKJEVESLAND@KIRKEN.NO

Den siste liturgireformen la til grunn tre kjerneverdier. Én av disse er uttrykt ved ordet ”involvering” – altså det at mennesker ”i alle generasjoner (...) deltar i gudstjenesten og setter sitt preg på den”. Men involvering kan favne videre. ”Involvering” behøver ikke bare dreie seg om gudstjenesten i snever mening, men om det å oppleve seg utfordret som menighetslem med bredt medansvar.

Den type tekst som her følger, er ikke et debattinnlegg i vanlig forstand. I LKs lange historie har bladet også publisert mange tekster med pastoralteologisk tilsnitt. Kirkelig debatt må også drøfte kirkelivets materielle utforming! Når vi etter hvert tydeligere vil se konturene av morgendagens kirke, vil vi trolig i LK finne flere tekster som peker på saker menighetene utfordres på.

Samtidig med at vi drøfter fremtidens struktur for Den norske kirke, må vi også ha oppmerksomheten rettet mot det *liv* strukturene skal tjene; ellers kan vi henge oss opp i ørkesløse strukturdebatter. Ser vi fremover mot den kirke vi aner vil komme, taler mye for at kirkens medlemmer i større grad må la seg *involvere*, og det bredere, om kirken skal fungere sunt og sant. Dermed blir nettopp ”involvering” et kirkelig programord med omfattende betydning – involvering i gudstjenesten, ja, men også av egen tid og økonomi med tanke på hele menighetens beste.

Slik fremtiden fortoner seg, vil kirken, etter hva politikerne lover, kunne nyte godt av offentlige tilskudd. Men disse vil nøkternt vurdert ligge på et beskjedent nivå, slik at alle plussytelser fra menighetenes side i større grad vil måtte bæres

av kirkens egne medlemmer. Og her kan det være større ressurser å aktivere blant folk enn vi umiddelbart er klar over, når tanken raskt går til den krets av mennesker vi ser for oss!

Økonomisk medansvar og personlig investering av tid må vi tale mer om, og mer forpliktende om!

I sin bok *Fellesskapets fundament* (2004) tar Håkon Lorentzen opp en rekke sentrale spørsmål knyttet til det sivile samfunn, sektoren til forskjell fra stat og marked. Drøftelsene i denne boken har også kirkelig relevans. Den gir en analyse av ”frivilligheten” i dagens samfunn. Hva er sivile sammenslutninger godt for? Samfunnsforskere er de siste tiår blitt oppmerksom på at sivilt engasjement gir mer samfunnet som helhet. Temaet har likefrem å gjøre med sunnheten og vitaliteten i vårt demokrati!

Å følge utviklingen innenfor den frivillige sektor – kirken og kirkelige organisasjoner hører hjemme her – innebærer både å overvåke utviklingstrekk i tiden og teste ut kvaliteten ved vårt samfunn overhodet. Vi har i Norge utviklet et selvbylte av å være et folk av ildsjeler som dyrker dugnaden som fellesskapsuttrykk. Det er vel noe i det, men det er også trekk, tendenser og krefter i tiden som utfordrer dette selvbylde.

Individualismen i vår tid er en slik motkraft. Et styrende motiv i manges liv er blitt å realisere seg selv, snarere enn å være til disposisjon for den gode sak. Som følge av dette individualistiske draget i vår hverdag, vil mange nødvendigvis binde seg over tid. Endringene i frivilligheten skyldes ikke minst det spørsmål som driver mange i dag: Hvilken *nytte* har jeg av å gå fast inn i en gitt

sammenheng? Har jeg noe *personlig* igjen for å engasjere meg i en bestemt frivillig sammenheng? Forskning viser at ikke minst de yngre spør slik. Frivilligheten er ikke på dramatisk nedtur i Norge, men den tar seg nye former.

I dag kan det se ut som om flere har mer penger enn tid. Følgen kan bli at man kjøper seg fri fra den personlige involvering. Man betaler like gjerne for hele den loddbunken man får tilsendt fra "sin" organisasjon, i stedet for å gå rundt å selge lodd i nabolaget, til venner og bekjente.

Et annet merkbart trekk i tiden er *profesjonaliseringen*: Man våger ikke å lede en bibelgruppe så sant man ikke har kristendomsstudier i bagasjen. Og man tør knapt å være speiderleder hvis man ikke har "friluft grunnfag" fra en høyskole.

Den frivillige sektor er under press; det gjelder også de kirkelige utgaver. I kirke og menighet fremover blir det en viktig sak å utvikle en kultur som fremmer det frivillige engasjement – ved å kombinere den enkeltes lyst og evner med en frihetsbasert og støttende pedagogikk. En sentral oppgave for menighetenes ledere blir å utvikle en positiv metodikk for frivillig tjeneste – en metodikk som gjør utfordringene konkrete, og som utrufter og videreutvikler frivillig tjeneste. Mennesker må få oppgaver hvor de får bruke det de er gode til og kjenner glede ved. Det har tidligere vært for mye av at man skulle fylle personer inn i en på forhånd uttenkt organisasjonsplan. Poenget blir ikke minst å styrke de forpliktende bånd mellom individ og kollektiv uten å henfalle til krafttappende, appellativ moralisering.

Involvering – det innebærer at jeg engasjerer meg, også i det å lede flere til Guds hus. En liturgireform er ingen mirakelkur som utløser stormløp på kirkedørene. Skal en liturgireform føre til økt kirkesøkning, kommer vi ikke utenom at kirkevante må invitere bekjente konkret, og si f.eks.: Kan vi ikke ses i kirken på søndag, så kan vi gå en tur etterpå? Eller ta en kopp kaffe. Eller lage søndagsmiddag sammen. Da blir det involvering av det! For kirkevante er det ofte en stor utfordring å motta en salmebok og dagens agende ved kirkedøren. Å motta slike trykksaker

"på bortebane" utløser hos mange kirkevante en større usikkerhet enn vi tenker. Og usikkerhet utløser sjelden noe godt i et menneskesinn.

Intet samfunn, heller ikke en menighet, vil i lengden kunne bestå uten et fellesskap som vedlikeholder en kollektiv identitet.

Som følge av det brede stortingsforliket fra april 2008 ser vi som nevnt for oss en kirke som vil få tilført offentlige midler, om enn på et beskjedent nivå. At de offentlige tilskudd vil bli større enn dem trossamfunnene får i dag, er tvilsomt. Derfor vil kirkelig involvering også medføre et større økonomisk medansvar.

Statskirkeordningen har uten tvil ført med seg mye av velsignelse for folk og land. Hva har det ikke betydd at hver bygd og hver fjordarm har hatt en døpefont, prekestol og et alter i sin midte? Dette er også en historie om "geografi og kjærlighet" – om lokalt kirkenærvær båret av Guds godhet. Men statskirkeordningen har ikke lært oss å ta et reelt medansvar for det stedlige kirkeliv. Kirkens nærvær har man bare regnet med, rett og slett!

Kanskje tar jeg feil, men mon vi ikke realistisk må regne med at de offentlige tilskudd vil sørge for en kirkelig minimums-finansiering. Ekstra-tiltak må derfor menighetslemmene selv bære. Dette vil utfordre til medansvar, med involvering både av personlig tid og økonomi. Visse grunnleggende forhold må derfor holdes frem i forkynnelse og undervisning fremover:

- Å drive kirke koster – kirken har også en finansiell side.
- Vi er ikke eiere, vi disponerer, under ansvar, hva Guds er: "Av ditt eget gir vi deg tilbake." Det er forvaltere vi er!
- Å tale om penger i kirken, er ikke noe uåndelig. Jesu klassiske devise gikk ut på å gi keiseren hva keiserens er, og Gud hva Guds er!

Fra andre kirker vet vi, og fra egen menighet innser vi, at økonomisk medansvar har å gjøre med graden av den enkeltes kirkelige involvering. Kort sagt: Slik det ser ut fremover, vil Den norske kirke komme til å bære mer av frikirkelige trekk. Så kunne man innvende: Ved å ytre seg slik jeg her gjør, vil ikke det føre til at den offentlige

støtte til kirkene blir redusert på sikt? Her tenker man jo at større byrder vil bli lagt på menighetene selv!

Til dette er det minst to ting å si: For det første at jo større engasjement medlemmene viser for sin kirke, desto mer vil det forpliktete politikerne til å følge opp, for da vil de se hva kirken betyr i det daglige. Og for det andre vil, som nevnt,

kirke og menighet i lengden knapt bestå om de ikke bæres av et fellesskap som fastholder en kollektiv identitet som – NB! – tar seg forpliktende, medansvarlige uttrykk.

”Involvering” ble en kjerneverdi i liturgiformen. Det spørs om ikke dette begrepet fremstår som et mer omfattende kirkelig programord!

TEOLOGI OG PRAKSIS – "AVSLUTTANDE UVITSKAPELEG ETTERSKRIFT"

AV ØYSTEIN BJØRDAL, REDAKTØR I LUTHERSK KIRKETIDENDE 1991–2001
BJORDAL48@GMAIL.COM

Omtrent samstundes som LK markerer sitt 150 års jubileum, held eg avskjedsgudsteneste i Molde Domkirke. På festdagen for englane skal vi feire Mikkelsmess, og slik avrundar eg mi offisielle teneste i Den norske kyrkja. Guds englar følger oss i teologi og gudstenestefeiring, både frå fortida, i notida, og i det som ventar. Denne refleksjonen har lite med Søren Kierkegaards avsluttande uvitskapelege etterskrift i *De Philosophiske smuler* å gjere – anna enn at han var ei inspirasjonskjelde i ungdommen.

Som prest ser eg no fram til andre oppgåver og tenester dei neste åra. Slik sett avsluttar eg ikkje; ordinasjonen følgjer meg, og prest er og blir eg. Men her og no vil eg sjå litt bakover, enkelt og "uvitskapeleg". Kva var det som gjorde meg til prest? Og kva har teologien og dens praksis betydde i mi teneste?

Det er mange fiskarar, ingeniørar og songarar i min familie. Nokre er lærarar. Mange gode praktiskarar av både kvinner og menn. Skulle eg bli prest, så var det den praktiske teologien som låg nærast. Med takksemd over songstemma og glede og interesse over å formidle var eg "avslappa" i forhold til kallet. Eg vurderte å halde fram med songtimar på Musikkhøgskolen og gå den musiske vegen med livet mitt. Men eg kjende meg dregen til kyrkja, teologi og prestenesta. Eg visste at det var bruk for prestar, og hadde evner og interesse i den retning. Det kjendest rett og godt. Det var eit kall i seg sjølv.

Å vite kva vi trur på, og å kjenne den Gud vi trur på, var viktig og utfordrande. Kvifor gjer vi det vi gjer i kyrkja og i gudstenesta? Det var spørsmålsstillingar som opna og stimulerte til

både refleksjon og praksis. Vi var mange prestespiser som ivra for at dogmatikk og truslære ikkje vart isolerte til lesesalane eller støva ned i bokhyllene eller i teoretiske diskursar. Det er lett å sjå i ettertid at dette kunne bli lettvinde slagord. Men det fascinerte meg at trua og læra først og fremst skal syngast, bedast og levast (og der høyrer sjølvsgagt også dei teologiske diskusjonane heime). Det var Fredrik Grønningseter som då var residerande kapellan i Oslo Domkirke, som sette meg på sporet av den ortodokse teologien der trua og læresetningane primært lever i kyrkja sitt liturgiske liv. Det var naturleg å skrive oppgåve om dette på praktisk-teologisk seminar. Tidleg i prestenesta fekk eg også konsentrere meg litt meir om liturgisk teologi, og då særleg sett frå eit luthersk perspektiv. Eit studieår på Luther Seminary og St. John's University (romersk-katolsk) Collegeville, Minnesota, var stimulerande for både teologi og pastoral praksis. Det gav meg gode økumeniske kontaktar og impulsar, og det førde meg i si tid inn i praktisk-teologisk undervisning.

Mitt utgangspunkt er at om teologien blir skilt frå gudstenesta og det liturgiske livet, så misser den si sjølvforståing som tenar for kyrkja. Slik sett er teologien kyrkja si praktiske lære der både erkjenning og vedkjenning veks fram side om side. Ein gudstenestepraktis utan teologisk plattform er problematisk. Regin Prenter åtvarar mot at liturgien blir skilt frå teologien, "for da blir den overtroisk, et mål i seg selv, i stedet for å være midlet til å tjene Gud og nesten i alle livets forhold". Den rette lære og den rette lovprising (= ortodoksi) kan kome til å fortape seg i sitt eige

speilbilet. Vi må alltid formidle i både tale, song og bøn inn i ein kontekst av levande menneske som er prega av det livet vi lever og erfarer. Den guddommelege openberinga og Guds heilage nærver knytter seg til inkarnasjonen, til menneskeleg formidling, fall og feil. Men sakramenta og livsens Ord er der, ei kjelde som aldri går tom, og innbyr til det heilage møtet til alle tider og under alle tilhøve. Her får alle det same, og det er nok til alle.

Teologi og praksis heng nøye i hop. Eg har sett kor nødvendig det er for ei sunn og slitesterk prestenesta at vi finn den gode balansen her. Eg har erfart at evangeliet og kyrkja si truverdigheit har mykje med teologisk og åndeleg praksis å gjere. Vi har vore underernærte på åndeleg praksis og spiritualitetsøvingar i min prestegenerasjon, men det har kome meir og meir på dagsorden. Trongen etter åndeleg vegleiing og kurs i spiritualitet har auka mykje og peikar på ei god og viktig utvikling av teologi og praksis.

Eit aktivt engasjement i det kyrkjemusikalske miljøet i Oslo vart ei viktig læringstid for meg, ved sida av prestestudiet. Den kyrkjemusikalske praksisen har betydd mykje i den prestenesta eg har fått stå i, og den følgjer meg stadig som ei livgjevande kjelde til teologisk formidling. Det har lenge vore undervurdert kor viktig kormiljøa og kyrkjesongen er for å formidle kunnskap og kjennskap om kristentrua til nye generasjonar. Eg har ofte sitert frå Thommissøns vakre føreord til den første dansk-norske salmeboka (1569):

”Guds Ord er i seg selv den allerlifligste musika som gir trøst og lov midt i dødens stund, og som rettelig kan fryde hjertet. Men når der kommer en søt og liflig sang og melodi dertil (som også er Guds synnerlige gave), da får denne sang en ny kraft og går dypere inn i hjertet, så at teksten, som er så godt som sangens sjel, rører hjertet mer og glemmes ikke lettlig”. Det høyrest både moderne og eldgammalt ut på same tid. Kan det seiast betre kva den musikalske praksis kan bety for teologi og kyrkjeliv?

Teologi og praksis handlar også om ein permanent og underleg balansegang mellom himmel og jord, Gud og menneske, liturgiens ord og føreskrifter på den eine sida og prestens ord og

handlingar på den andre. Dette møte mellom den menneskelege og den guddommelege verkelegheita vart tidleg ei utfordring i prestenesta. Liturgiske ideal kravde tidleg si tilpassing i mi prestenesta. Det gjekk merkeleg fint i Nausdal og Vevring sokn i Sunnfjord prosti. Der hadde eg mine første ti år som prest; der opplevde eg den første pastorale kjærleiken, og der var eg skikkeleg sliten nokre gongar. Men kven har ikkje vore skikkeleg sliten på ein arbeidsplass? Prestar er ikkje åleine om det. Det er klart det vil koste mykje når ein må gi så mykje av seg sjølv til så mange.

Det var plastblomar og norsk flagg på altaret der eg tok til i mi prestegjerning. Det fann vi fort ut av. Kyrkjetenaren som til dagleg selde blomstar, forstod godt mitt anliggende. Nye liturgiske klede var staslege, tykte folket som gjekk til kyrkje – og litt meir oppbyggeleg, vona eg. Dei gamle messehaklane i djupraud velur vart byta ut med liturgiske fargar og klede til kyrkjeåret og kyrkjelyden sine hendingar. Nye liturgiske former og ny salmebok på 70- og 80-talet gjekk også fint, både å introdusere og å praktisere. Men det er klart at ein merka fort diskrepansen mellom folkekyrkja i Sunnfjord og den liturgiske høgsongen på Gran-stemna. Den pastorale og ekklesiologiske realitetsorienteringa hadde eg godt av.

I lange periodar var eg ivrig lesar av Luthersk Kirketidende. Eg las tekstgjennomgåingane grundig og ”stal” frimodig nokre poeng her og der. Men etterkvart kjende eg at tekstgjennomgåingane låste litt for mykje mine egne refleksjonar og mitt eige åndsliv. Eg trur eg var uroleg for at det kunne bli for mykje ”repro” og for lite mitt eige. Eg kjende at det var lett å bli låst i forma. Idealet om å preike dogmatisk rett gjorde meg meir skriftleg på preikestolen enn som godt var. Korkje liturgien eller preika er i sitt vesen eit skriftleg møte, men ei munnleg og fysisk/kroppslig hending.

Predikanten i meg er den som etter kvart har fått meir stimulans, som har våga å vere meir nær og personleg. Ein svensk biskop har ein gong sagt at norske prestar er liturgar på preikestolen og predikantar for altaret. Det høyrest ikkje bra ut og er ikkje noko ideal for korkje predikant eller

liturg. Derimot syns eg det er fint som predikant å tenkje på Jakobsbrevet si formaning: *De må gjera det Ordet seier, ikkje berre høyre det... For den som høyrer Ordet og ikkje gjer det Ordet seier, er lik ein rik mann som ser på sitt eige andlet i ein spegel: Han ser på det, går sin veg og gløymer straks korleis han såg ut* (1,22ff). Det minner mykje om homiletikaren J. J. Jansens maksime: "Hvert ord levet før det er talt".

Men det skal også innrømmast: Det har vore krevjande å levere heile tida, skape og forme, i møte med tekstene, med teologien og med dei mange forskjellige kyrkjelydane. Og det har verkeleg også vore inspirerende og givande! Det er blitt mange preiker gjennom eit presteliv, særleg dei første ti åra i Sunnfjord med sju preikeplassar. Mange av preikene er dårlege, slik eg ser det i dag. Dei fungerte truleg på sin måte og i si tid, og likevel; eg likar ikkje manuskripta mine frå denne perioden. Mange av preikene er også gode, og nokre få er veldig bra, *trur eg*. Så kan vi sjølvsagt diskutere lenge og vel kva som er ei god gudsteneste eller ei dårleg preike, men det høyrer ikkje til i denne vesle og meir personlege refleksjonen. Det er tankevekkande – og urovekkande – at vi som prestar i både liturgisk og homiletisk praksis kan gjere evangeliet og kyrkja meir og mindre truverdig. Min uærbødige og spissformulerte påstand er likevel denne: ei god preike

bergar ikkje ei dårleg gudsteneste, men ei god gudsteneste kan tole ei dårleg preike – ☺.

Teologi og praksis er viktig for både predikanten og liturgen. Det er ei glede å gratulere LK med 150 år i debatt og informasjon i og for Den norske kyrkja. Det har skjedd mykje på desse 150 åra. Og det har skjedd mykje med "presten i meg" dei siste 50 åra – frå då eg var sommarklokkar for sokneprest Monrad Norderval i Ålesund Kirke, og folk lo og gret om kvarandre i den frodige gudstenesta. Eg gløymer heller ikkje dei mange som stod i kø nedover kyrkjegolvet for å få ein prat og litt trøyst med den seinare så velkjende "ishavsbispen" – og til eg no med skrekkblanda fryd tenkjer å skulle avslutte mi offisielle teneste i Den norske kyrkja og kunne gjere andre tenester og oppgåver. For ordinasjonen og prestetenesta følger meg. Den avsluttar eg ikkje. Det pastorale nærver i folks kvardag, i kyrkjeliv, kultur og samfunnsliv, kallar like mykje på pensjonerte og andre prestar som på dei i faste stillingar. Eg har både glede over og nød for nådemiddelforvaltninga i kyrkja vår. I dei store strukturelle endringane som står framføre oss, må vi som Jesu Kristi kyrkje gjere oss meir synlege og tilgjengelege for folk både i kvardag og høgtid. Det har vore mitt pastorale prosjekt. Det ønskjer eg å halde fram med.

luther

**Luther Forlag gratulerer
Luthersk Kirketidende
med 150-årsjubileet.**

www.lutherforlag.no

SKJER DET NOE PÅ DYPET?

AV HALVOR NORDHAUG, REDAKTØR I LUTHERSK KIRKETIDENDE 1993–2009
HALVOR.NORDHAUG@KIRKEN.NO

Hva er likheten mellom et svømmebasseng og det kirkelige ordskiftet? Begge steder er det mest støy der det er grunnest.

Er det slik? Spørsmålet kan være verd å stille når det viktigste faglige debattorgan i DNK markerer sitt 150-årsjubileum. Er det de mindre sentrale, de ”grunne” sakene som får mest oppmerksomhet i den kirkelige samtale? Skjer det viktigere ting på dypet, som ikke blir registrert og ikke kommentert?

For tre år siden utkom en interessant bok med tittelen ”Norsk bruksteologi i endring”, redigert av Pål Repstad og med bidrag fra flere forfattere. Boka fokuserer ikke den akademiske eller den kirkelig offisielle teologi, men kartlegger teologien slik den faktisk brukes, på grasrota og i hverdagen, i skolen, korsang og fromhetsliv i kirker og på bedehus. Forenklet sagt dokumenterer dette verket en tydelig forskyvning fra en ”forskjellsreligion” til en ”humanitetsreligion”. Mens den rådende teologi tidligere satte et skarpt skille mellom Gud og menneske, med et pessimistisk menneskesyn der behovet for frelse står sentralt, så møter vi i dag mer av en ”humanitetsreligion” med et vennligere gudsbilde der Gud er raus og empatisk, og menneskesynet lysere og mer optimistisk. Av dette følger en mindre regelstyrt etikk og et mer optimistisk syn på kulturlivet. Behovet for frelse blir sjelden direkte avvist, men det omtales ikke så ofte, og på en langt vagere måte enn tidligere.

Denne stikkordspregede karakteristikken får i denne sammenheng holde for å peke på sentrale endringer i norsk teologi og kirkeliv de siste tiårene. Disse strømninger har bare unntaksvis

kommet til syne som bølger på overflaten, og er derfor sjelden blitt kommentert, men de har virket desto sterkere på dypet.

Det sier seg selv at svært mye av denne utviklingen har vært helt nødvendig og av det gode, og kan ikke beskrives ensidig bare som en tilpassning til ”tidsånden”. Snarere handler det om en nødvendig korreksjon av en for mørk luthersk-pietistisk tradisjon til fordel for en betoning av kontinuiteten mellom skapelse og frelse i tråd med sentrale elementer i klassisk kristendom fra logos-teologien i Johannes-evangeliet og hos Justin Martyr, til Ireneus sin ”rekapitulasjonsteologi”, og videre fram til Grundtvigs ”Menneske først, kristen så” og Gustav Wingrens ”Skapelsen och lagen”.

Men er noe i ferd med å gå tapt? Etter min mening: Ja. Kristendomsforståelsen endrer seg langsomt men dypt. Det handler i stadig mindre grad om *frelse* der mennesket ved dåp og tro føres fra død til liv, og fra gudsførlatthet til å bli Guds barn. I stedet fokuseres Guds og vår felles innsats for sosial og kulturell *utvikling* av det liv som allerede foreligger i skapelsen. Kirken skal da også uten forbehold kjempe på livets side for frigjøring, både politisk og kulturelt. Men der bruddet mellom Gud og mennesket tidligere dominerte, med de åpenbare kostnader det medførte, så har nå kontinuiteten tatt over på en slik måte at bruddet knapt er hørbart. Dermed dempes også det radikale evangelium om frelsen.

Når syndens brudd mellom Gud og mennesket forsvinner, blir også frelsen, dåpen og forkynnelsen i bunn og grunn gjenstandsløs.

Evangeliet vris i lovisk retning fra revolusjon til evolusjon. Budskapet verken overrasker, gleder eller forarger. Det hele blir litt forutsigelig og kjedelig. Det blir ingen fest hjemme på gården for den bortkomne sønn dersom han egentlig har vært der hele tiden.

Det er sjelden at noen tydelig formulerer en radikal vending bort fra den frelsesforståelsen som tradisjonelt har vært ansett som det sentrale i kristen tro. Men det skjer, og da gjerne gjennom radikal kritikk av tanken om Jesu død som soningsdød. Her er det utvilsomt behov for korrigeringer av en forestilling om den hevngjerrige Gud som må blidgjøres med blodoffer. Men hele NT vitner om at Jesus på korset tar vår plass som syndere for at vi skal få hans plass som Guds barn. Her kan jeg bare stikkordsmessig nevne den sterke linjen i evangeliene til Jesaja 53, ordet om "løsepenge" (Mark 10,45), frelsen som syndsforlatelse (Matt 1,21; Luk 1,77), Hebreerbrevets ypperstepresteologi og Paulus sin forståelse av forsoningen og rettferdigjørelsen ved tro.

Det har unektelig mer preg av "forskjellsreligion" enn "humanitetsreligion" når Confessio Augustana allerede helt i begynnelsen (artikkel 2) tar opp læren om arvesynden og konstaterer at på grunn av denne fødes mennesket "uten gudsfrykt, uten tillit til Gud og med ond lyst, og at denne sykdommen eller arvesynd virkelig er synd, som fordømmer og også nu medfører den evige død for dem som ikke blir gjennfødt ved

dåpen og Den Hellige Ånd." Mange av oss kjenner at akkurat slik vil vi ikke formulere oss i dag, og vi skal heller ikke gjenta akkurat disse ordene i en så komprimert form. Men det er bare på bakgrunn av det som her sies at neste artikkel i CA gir mening, der temaet er Guds Sønn som ble "korsfestet, død og begravd, *for at han skulle forlike Faderen med oss*". Den bestemte tankegangen i de første artikler i CA er gjennomgående soteriologisk. Tilsvarende heter det i vår viktigste felleskirkelige bekjennelse om Kristus: "For oss mennesker *og til vår frelse* steg han ned fra himmelen..."

Vi er på vei mot reformasjonsjubileet i 2017. Underveis dit bør vi ta en samtale om hva som skjer på dypet i vår teologi, og om hvordan vi best forvalter budskapet om rettferdigjørelsen av tro uten gjerninger. Her må vi sammen lete etter ord og perspektiver som folk i dag kan bevegges av. Det er en krevende, men definitivt ikke umulig oppgave, gitt at menneskets dypeste behov til alle tider har vært, og fortsatt er, å kjenne seg elsket uten krav.

Skulle jeg ønske meg noe for 150-årsjubilanten fremover, måtte det være at det i disse spaltene måtte skrives mer om hvordan vi forstår og utlegger evangeliet i vår tid, og kanskje noe mindre om etikken. For kristendommens tema er ført og fremst frelse. Ingenting er viktigere enn at vi hjelper hverandre til å formidle dette inn i den tid som er vår.

PILEGRIMSFERD FOR TILLIT

AV JAN OTTO MYRSETH, REDAKTØR LUTHERSK KIRKETIDENDE 1999–2010
JAN.OTTO.MYRSETH@BERGEN.KIRKEN.NO

Gjennom sommarmånadane reiser fleire tusen menneske kvar veke til ein liten landsby i Frankrike for å besøkje den økumeniske klosterfellesskapen grunnlagt av bror Roger for over 70 år sidan. Kvar nyttårshelg samlast rundt hundre tusen ungdommar til Taizé-treff i ein europeisk storby, under overskrifta ”Ei pilegrimsferd for tillit på jorda”. Det er eit håpsteikn i ein verdsdel så prega av konfliktrar, splitting og sekularisering.

Taizé er som eit mikrokosmos. Menneske av alle slags opphav møtest – etnisk, språkleg og kyrkjeleg. Dei kjem med ulike forventningar. I Taizé oppdagar dei at det går an å stengje av støykjeldene og bli stille; dei oppdagar bønne og ser at det er mogeleg å leve saman i venskap som kristne. Og dei vender tilbake til sine land og kyrkjelydar med eit varig inntrykk av det dei har oppdaga.

Dei unge møter sterke førebilete i bror som framstår audmjukt og venleg, og som møter dei utan baktankar eller moralisme. Brørne har takka nei til materiell velstand og er komne med tomme hender for at Gud skal kunne fylle dei. Dei kjem frå ulike samanhengar, men ber på ei overtyding om at det eigentleg finst berre ei kyrkje, og at einskapen ikkje er noko som vi må skape, men heller oppdage. I Taizé vert den udelte kyrkja på nytt synleg – ei pinseoppleving, motsatsen til Babels tårn.

Taizé sitt primære kall er å vere det bror Roger kalla ei ”fellesskapslikning”, eit lite, men synleg teikn på forsoning. Det viktige for dei er å leve ut evangeliet og kommunisere det til andre. Tidlegare erkebiskop Rowan Williams har sagt at kor sentralt og vitalt vitnemålet frå Taizé er,

vil vi først forstå når vår tids kyrkjestorhistorie skal skrivast. Unge menneske som tek med seg heim impulsane dei har mottatte i dette fellesskapen, ber vitnemål om evangeliet si kraft og vert ambassadørar for forsoning og fred.

Ei gruppe ungdommar frå Bjørgvin i alderen 16–32, og nokre leiarar med biskopen i spissen, var denne sommaren ei veke i Taizé. Turen var i regi av Ungdomsåret 2013, bispedømet sitt krafttak for å vitalisere ungdomsarbeidet. Mange av deltakarane på turen var med på helgetreffet i Bergen i mars, då vi hadde besøk frå Taizé-fellesskapen. I kjølvatnet av dette treffet vert det no halde månadlege, økumeniske Taizé-bønner i ulike kyrkjer i byen.

Taizé har utvikla ein internasjonal liturgisk kultur som verkar opnande for menneske frå svært ulike samanhengar. Somme av dei ber kanskje for fyrste gongen. Terskelen er låg, men vesentlege sanningar uttrykt i nokre få ord gjer at ein etter kvart vågar seg til å delta i songen og bønne. Gjennom bibeltimar og gruppesamtalar får dei hjelp til å gi livet ei mening. Det enkle er eit ideal og livsmønster i Taizé, og dei strekkjer seg langt for å møte alle sine gjester med gjestfridom og varme. Her er ein økumenikk som handlar om å lære å tene kvarandre, og ei von som er uløyselig knytt til bønne og kjærleiken.

At truande frå ulike konfesjonar møter kvarandre i uformelle samanhengar som Taizé, slik at forsoning og tillit kan vekse fram, kan sjølvstgatt ikkje erstatte teologiske kommisjonar og grundige læresamtalar med sikte på tilnærming mellom kyrkjesamfunna. Desse prosessane må gå

hand i hand. Begge er med å rydde unna falske anstøyt og opne vegen for evangeliet. Kritiske røyser hevdar at Taizé handlar om usunn opplevingsøkumenikk og er med å tilsøre dei reelle skiljelinene mellom kristne. Denne kritikken fortener ikkje å få ta motet frå dei truande på grasrota, som kjenner det meningsfylt og berikande å møtast for å be i lag.

Når vi nærmar oss det store reformasjonsjubiléet, legg vi samstundes bak oss femti år med dialog mellom lutheranarar og katolikkar. Gjennom desse åra har samlinga om eit felles bøn- og gudstenesteliv bore frukter, og ein har også stått saman om å møte ulike politiske, sosiale og økonomiske utfordringar. Lutheranarar og katolikkar har nytolka sine teologiske tradisjonar og praksisar og anerkjent den innverknaden dei har hatt på kvarandre, og derfor ser ein i begge leirar fram mot å feire 2017 i lag.

I rapporten som den luthersk-katolske einskapskommissjonen presenterte nyleg, "From conflict to communion", heiter det i den fyrste "imperativen" at katolikkar og lutheranarar alltid bør ta einskapen som utgangspunkt i staden for splittinga, for å styrke det som vi har felles, sjølv om skilnadene ofte er lettare å sjå og oppleve. Når

vi vågar å møte kvarandre oppe og med vilje til forandring gjennom møtet med den andre og vårt felles trusvitnemål, kan resultatet bli ei stadig djupare forståing av kva synleg einskap vil kunne innebere.

Etter eit tusenår prega av splitting mellom kristne er det på høg tid at vi kan avlegge eit anna vitnemål og ta viktige steg i retning av ei oppfylgning av Jesu bøn om einskap "for at verda skal tru". Dette er i aller høgste grad ei "pilegrimsferd for tillit på jorda", som altså er Taizé si programformulering. Arbeidet for einskap er ikkje berre ei indirektrkjeleg interesse, men handlar også om ei teneste for verda.

Både kyrkja og verda treng menneske med det pave Paul VI kalla framsynt fantasi ("imagination prospective"). Fantasien eller evna til å forestille seg det auget enno ikkje kan sjå, vil spele ei avgjerande rolle på vegen vidare mot synleg einskap. Alternativet er at berre det du ser er muleg. Slike fellesskap som Taizé let oss ta og kjenne på vona, let oss sjå litt meir av det komande gudsriket. Vi treng den hjelpa til å forankre livet og tenesta i ei røynd som er større enn den auga våre får tak på.

NR. 11 - 3. JUNI 2005 - 140. ÅRGANG

LUTHERSK KIRKETIDENDE

INNHOLD
 Kor heilhjarta økumen er pave Benedikt? / Mens vi ventar på Læremnda: Stikker vi hodet i sanden? / Alkohol - "merkesak" eller et helhellig etiketttema? / Fra bispedømmerådene og Kirkedepartementet

SØNDAGSTEKSTEN
 6. søndag etter pinsje - Kjell A. Skarseterhagen
 7. søndag etter pinsje - Jørund Midtun
 8. søndag etter pinsje - Ernst-Modes Herdieckerhoff

Katolisismen har noko å lære frå dei andre kyrkjene

Kor heilhjarta økumen er pave Benedikt?

Ligg det ein skuggje over den nye paven, spør dei tre seg og tenkjer attende til kardinal Ratzinger si sentrale rolle i utforminga av det omstriddede dokumentet "Dominus Iesus", i eigenskap av leiar for Truskongregasjonen. Dokumentet kom ut i september 2000 og utløyste heftig debatt med sine utsegn om at fjden av sanninga er å finne berre i den katolske kyrkja, og at dei protestantiske kyrkjene er hefta med "defektar". Divergerende gjeringsretter i KV utnykte sinne over at dokumentet brant med tilliten som var bygd opp mellom protestantar og katolikkar etter Andre Vatikankonstiet. Fleire av Ratzinger

MED PENNEN SOM VÅPEN I KIRKELIG STRID

AV VIDAR L. HAANES, REKTOR VED MF, PROFESSOR I KIRKEHISTORIE
OG REDAKTØR FOR LUTHERSK KIRKETIDENDE 2001-2007
VIDAR.L.HAANES@MF.NO

Det er blitt utgitt svært mange faglige, aktuelle og oppbyggelige teologiske tidsskrifter og blader i Norge de siste to hundre år. Da Norges kristelige Presselag feiret tiårsjubileum i 1946, skrev Ola Rudvin en historisk oversikt over *Den kristelige presse i Norge* (Lutherstiftelsen 1947). Her nevner han at det inntil 1920 var kommet ut 2232 blader og tidsskrifter i Norge, hvorav 486 var religiøse. En som bidro til å øke antallet kristelige tidsskrifter var Gisle Johnson som grunnla *Luthersk Kirketidende* i 1863, og vi skal i det følgende se på bakgrunnen for dette tidsskriftet og på noen utvalgte, skarpe kirkelige og teologiske debatter i tidsskriftets historie.

GISLE JOHNSON OG DE MANGE TIDSSKRIFTER

Det skjedde en kirkelig bevisstgjøring i 1840-årene, hvor det konfesjonelle spilte en stadig større rolle. På denne tiden begynte det å tre frem en annen motsetning som tidligere hadde vært mer latent til stede, nemlig i synet på kirken. Dette har sin årsak i både at vekkelsen nå hadde nådd prestene, og at vakte unge menn bevisst valgte presteutdannelsen. Den kirkelige restaurasjon var ikke et særlig norsk fenomen. Likevel ble den kirkelige selvfølelse vakt på en spesiell måte i Norge, gjennom en økt bevissthet om at kirken var et egenartet samfunn, forskjellig fra staten, og derfor også burde ha sin egen organisasjon mer eller mindre uavhengig av staten. Gisle Johnson hadde to klare mål, å vekke det åndelige liv i Norge og å styrke og bevare den lutherske lære.

Til dette trengtes faglige og populære kirkelige og teologiske blad og tidsskrifter!

Det første betydningsfulle tidsskrift for teologer i Norge startet i 1846: *Theologisk Tidsskrift for den norske Kirke, udgivet af den theologiske Forening i Det norske Studentersamfund ved en valgt Redaction*. Initiativtaker var Gisle Johnson som hadde tatt eksamen i 1845 og var formann i Studentersamfundet våren 1846 før han reiste til Tyskland. Første nummer inneholder artikler som relaterer seg til allmenne samfunnsproblemer, om religionsfrihet, et oppgjør med Schweigaards nye positivistiske rettsforståelse, en sammenstilling av dokumentene fra forarbeidet med den norske dissenterloven og til slutt en artikkel på 180 sider, skrevet av P. P. Aabel: "Om den christne Kirke som udvortes bestaaende Samfund, dens Forhold til Staten og ydre Organisation". Helt fra første årgang i 1846 inneholdt tidsskriftet *Akademiske Efterretninger*, oversikt over de teologiske forelesninger med antall tilhørere, studentstatistikk, eksamensoppgaver og karakterer, samt personlige data på kandidatene.

I 1849 ble Gisle Johnson fast tilsatt ved Det teologiske fakultet, og to år etter trådte han "ned af sit Katheder.. og ud i det praktiske Liv".¹ Dette fikk også stor betydning for studentene, ved at de fikk et nytt pastoralt forbilde. Før 1850 hadde den teologiske og kirkelige strid for en stor del vært ført mellom lekmenn og prester, med lekmannen Olaus Nilsen i Fredrikshald (Halden) som en av de mest aktive bidragsytere. Olaus Nielsen utgav fra 1847 sitt eget månedsskrift,

Kirkelig Tidende, som på det meste hadde rundt 2000 abonnenter i Norge og Amerika. Her kommenterte han aktuelle kirkelige hendelser, oppbyggelige stykker og skarpe angrep på embetsstanden, statskirken og de ugudelige prestene. Han kjempet mot Wexels og grundtvigianerne og fikk etter hvert støtte fra Gisle Johnson som beskrev Nilsen som en uredd talsmann for "den gode Bekjendelse". Dette skjedde på et prestemøte i Fredrikshald i 1851, og ved Johnsons inntreden i debatten ser vi at striden flytter seg fra en kamp mellom lekmenn og prester til en innbyrdes strid mellom teologer av ulike retninger: grundtvigianerne, johnsonianerne, samt de embetsorienterte, luthersk-ortodokse prester som hadde sans verken for den ensidige grundtvigianisme eller for det pietistiske "føleri" hos vekkelsesteologene. Den johnsonske presten August Wenaas skriver om starten av sin studietid (1856–57): "I Kirken og Theologien var dengang Kampen mellem Skrifttheologien, som den kaldtes, og Grundtvigianismen paa det heftigste, og i Pressen fik 'den lurvete Pietisme' under Professor Johnsons Ledelse sin stadige Paa-pakning."²

FRA NORSK TIL LUTHERSK KIRKETIDENDE

Det var i ferd med å oppstå en kulturell kløft mellom de johnsonske teologistudentene og de øvrige studenter ved universitetet. Som følge av dette opplevde den teologiske foreningen i Studentersamfunnet en intern strid i 1856–57. Dette skyldtes uenighet om både form og innhold. I 1858 ble man enige om å la *Theologisk Forening* fortsette som før, men mange av de teologiske studenter trakk seg tilbake fra Studentersamfundet. I 1859 startet så en gruppe johnsonske studenter en *privat theologisk Forening* som snart samlet flere medlemmer enn den gamle teologiske foreningen. Theodor Chr. Bernhoft ble foreningens første formann. Foreningen begynte å kalle seg *Den theologiske Forening paa Universitetet*, til forskjell fra *Studentersamfundets theologiske Forening*. De samme personer satset på formidling av sine kirkelige og teologiske synspunkter i skriftlig form. *Norsk Kirketidende*

(NoKi) ble startet av den johnsonske teologen Bernt Muus i 1856. I første nummer av *NoKi* forklarer han at hensikten var å diskutere den kirkelige situasjon og bidra til å belyse de mange spørsmål som presset på i samtiden. Bladet utkom ukentlig og i tillegg til artikler og innlegg inneholdt det også kirkelige etterretninger. I 1857 publiserte *NoKi* Johnsons innledningsforedrag ved prestemøtet i Christiania fra desember 1856, om forholdet mellom stat og kirke. Kirken har, uansett hvilket forhold den ellers har til staten, et krav den ikke kan oppgi uten derved å oppgi seg selv, nemlig kravet om "Frihed til organisk Udvikling paa sit ejendommelige Livsgebet. En væsentlig Side af denne Kirkens nødvendige Udviklingsfrihed er igjen dens Frihed til at styre sig selv efter sine ejendommelige Udviklingslove, og saaledes vil da ogsaa den kirkelige Forfatning kun forsaavidt kunne siges at svare til sin Bestemmelse, som den virkelig sikrer Kirken denne dens væsentlige og uafhængelige Autonomi." Johnson hevdet videre at likesom kirkens frihet i "dens udviklede Betydning" bestemmer dens forhold utad, slik bestemmer kirkens likhet dens forhold innad. "Dens Lemmer ere alle væsentligt lige for Gud og derfor ogsaa alle væsentligt lige berettigede til at medvirke til dens Udvikling og deltage i dens Styrelse. Kirkemagten tilhører ikke udelukkende nogen enkelt bestemt Stand af Kirkelemmer, men den hele Kirke."³

I 1859 overtok Th. Chr. Bernhoft redaktøransvaret i *NoKi* etter Bernt Muus som reiste til Amerika. Pastor A. C. Preus i Amerika hadde skrevet flere innlegg i *Norsk Kirketidende*, hvor det store behov for geistlig tjeneste blant norsk-amerikanerne ble lagt inn over norske teologer. Så ble da også redaktøren truffet av kallet. Muus var prest i Holden, Minnesota i 40 år. Han ble en av de ledende teologer i Den norske synoden og regnes som initiativtaker og grunnlegger av St. Olaf's College.⁴ Han fortsatte å skrive innlegg i *NoKi* og informerte norske lesere om de mange teologiske og kirkelige debatter i Amerika.

Men det var ikke tilstrekkelig med et kirkelig tidskrift; man trengte også et teologisk fagtidsskrift. Mens Johnson var mer praktisk-kirkelig

orientert, var de vitenskapelige avhandlinger Casparis område, I 1858 startet Johnson og Caspari så utgivelsen av *Theologisk Tidsskrift for den evangelisk-lutherske Kirke i Norge*, under ingressen ”Med den ene Haand gjorde de Gjerningen, og med den anden holdt de Vaaben.” (Neh 4,17) Tidsskriftet har ikke noe forklarende forord eller innledning, men var utvilsomt tenkt som et tidsskrift for publisering av vitenskapelige artikler. Vi skal likevel merke oss at tidsskriftet var for ”den evangelisk-lutherske kirken i Norge” og ikke som i 1846 for ”den norske kirke”. Første nummer starter rett på Casparis ”Historisk-kritiske studier over den kirkelige Daabsbekjendelse”, som med et par unntak utgjør hele første årgang. De neste årene fylte særlig professorene Caspari og Fredrik Petersen tidsskriftet med lange og til dels uleselige artikler, slik at abonnenttallet gradvis svant inn til ingenting. Daniel Thrap skriver i sine dagbøker at K. Krogh-Tonning ”mente imidlertid at Petersen i Forening med Caspari holder paa at dræbe Tidsskriftet ved sine endeløse Afhandlinger” (Thraps Dagbøker, 4/3-1874).

Da redaktør Bernhoft i 1863 ble kateket i Egersund, kunne han ikke fortsette utgivelsen av *Norsk Kirketidende*. Da er det Gisle Johnson overtar ansvaret og i tråd med den konfesjonelle utvikling kaller bladet *Luthersk Kirketidende*. Gisle Johnson ville kjempe for en ortodoks lutherdom. Hengstenberg og hans *Evangelische Kirchenzeitung* stod som forbilde; det konfesjonelle sto i sentrum. I likhet med Hengstenberg ble også Gisle Johnson anklaget for både å være for ortodoks og samtidig for å fremme en uluthersk pietisme, både i gjenfødselslæren og i ekklesiologien. Programartikkelen i første nummer av *Luthersk Kirketidende* (LK) het treffende: ”Hvad er Kirken?” Kirken i egentlig forstand er et eget usynlig samfunn innenfor den blandede forsamling, skrev Johnson, men denne gir seg uttrykk i den synlige kirke, i sin ”alltid ufullkomne åpenbarelseform”. Johnson hevdet at hans kirkesyn fantes i de lutherske bekjennelsesskrifter som ikke ble brukt i Norge, de Schmalkaldiske artikler, den Store katekisme og Apologien.⁵

STRID OM REDAKTØRENS KIRKELIGE PROFIL

I 1874 hadde Gisle Johnson vært tilsatt ved Det teologiske fakultet i 25 år, og han kjente både arbeidspresset og en viss usikkerhet i møtet med den moderne tid. Det var på tide at yngre krefter tok over. Fredrik Petersen fikk i 1875 lærestolen i systematisk teologi, mens han selv tok ansvar for kirkehistorien. Samme år ble J. C. Heuch hovedlærer ved Det praktisk-teologiske seminar og fikk sammen med professor F. W. Bugge ansvar for å redigere *Luthersk Kirketidende*. Bladet fikk straks preg av Heuchs markerte profil. Bugge skrev ikke så mye, men Heuch benyttet redaksjonsspaltene til mange og lange oppgjør mot vantroens og ukirkelighetens bannerbærere, blant dem også Sverdrup-brødrene. Norsk kirkedebatt har neppe hatt en skarpere og festligere aktør enn Heuch, og det ble da også strid om hans redaksjonsartikler. Representerte han Indremisjonen eller embetsaristokratiets lekmannsfiendtlige retning? På Vestlandet ble det hevdet at Heuch som bestyrer og lærer ved Det praktisk-teologiske seminar hadde oppdratt de vordende prester til kirkelige aristokrater. Overalt hos Heuch finner man ”den samme fornemme Overseen af det friere, menighesmæssige Liv, ligesom der alltid lægges overdreven Vægt paa de Ensidsigheder og Skrøbeligheder, der klæber ved et kristelige og kirkelige Liv, hvor det har søgt at skabe sig Former.”⁶

I løpet av det første halvåret skrev de nye redaktører *mot* menighetens innflytelse på prestevalget, *for* statskirken og *for* en styrking kirketukten. Spesielt reagert vestlendingene på at redaksjonen tok parti mot menigheten og for presten i den såkalte ”Haalandske Sag”, hvor medhjelperne og menigheten i Håland på Jæren hadde bedt om å få slippe den utnevnte prest, hvorpå LK skrev at den av Kongen utnevnte prest var utnevnt etter Guds vise styrelse, etter Guds vilje. Den Haalandske Sag ble for reformvennene symbolet på menighetens ufrihet og manglende rett til å velge prester selv. Lutherstiftelsen, som nå var bladets forlegger, fikk mange skarpe reaksjoner på den redaksjonelle profil, som man mente hadde fjernet seg fra den kursen Gisle

Johnson hadde staket opp.

Jakob Sverdrup skrev på vegne av indremisjonsvenner i Bergen og truet med kollektive utmeldelser fra Lutherstiftelsen om ikke de frasa seg forleggeransvaret for dette nye høykirkelige organ. Resultatet ble at Heuch og Bugge foreslo å løse Lutherstiftelsen fra forleggervirksomheten, for slik å stå friere. Men Lutherstiftelsen ville ikke gi fra seg det innarbeidede navn: *Luthersk Kirke-tidende*; de ville løse redaktørene fra sitt verv og omgjøre bladet til et indremisjonsorgan.⁷ Men innen dette skjedde, mistet de bergenske reformvenner tålmodigheten. Med Jakob Sverdrup og Ole Vollan i spissen, startet de et nytt kirkelig organ som de kalte *Ny Luthersk Kirke-tidende*, med klar adresse til Heuch og Bugge som for sin del fortsatte utgivelsen av *Kirketidende* fra og med 1877 under et nytt navn, *Luthersk Ugeskrift*.

I første redaksjonsartikkel i *Ugeskriftet* kan vi lese: "Vi holder vor fædrene Kirkes Tro og Lære høit op som det Banner, hvorum den kirkelige Virksomhed bør samle sig; at lade den komme tilorde, klart og kraftigt, som det enende Løsen gjennem alle vor Tids forvirrede Røster; at lade dens Lys skinne gjennem de Taager, som de manglehaande Lærdomsveir nutildags vælte frem." En hovedmålsetting for Heuch og Bugge var – slik det blant annet også var det for Gisle Johnson – arbeidet for "at styrke og klare den luthersk-kirkelige Bevissthed hos vor Tid".⁸ *Luthersk Kirke-tidende* fortsatte, med Thorvald Klaveness og Gunvald Blom som redaktører. Bladet ble temmelig tannløst, og mottok få innlegg fra geistligheten. Artikkelstoffet bestod for en stor del av oversatte, oppbyggelige småstykker fra Tyskland og minnet slik mer om Gisle Johnson tidsskrift som han gav ut parallelt med LK de første årene (1864–1871): *Gammelt og Nytt, et Tidsskrift til Oplysning og Opbyggelse for lutherske Christene*.

Prostiforeningene og de teologiske foreninger holdt seg til *Ugeskriftet*, mens indremisjonsforeningene og lekmannsmøtene gjerne sendte sine referater til *Kirketidende*. Så på grunn av denne bladstriden fikk det norske, kirkelige miljø hele tre konkurrerende tidsskrifter fra 1877.

Ny Luthersk Kirke-tidende gikk altså inn allerede etter fire årganger, mens *Luthersk Ugeskrift* holdt det gående til 1893.

KIRKELIG DEBATT PÅ BEGGE SIDER AV HAVET.

Den kamp som i 1870-årene og begynnelsen av 80-årene foregikk i Norge, politisk mellom høyre og venstre, kirkepolitisk mellom de embetsbevisste prester og de lavkirkelige, bergenske reformvenner, hadde sin parallell i Amerika. Lars Oftedal og Jakob Sverdrup i Norge hadde tett kontakt over havet med sine brødre Sven Oftedal og Georg Sverdrup, professorer på Augsburg seminar. Under slaveridebatten hadde det utviklet seg et klart motsetningsforhold mellom to av de norske lutherske kirkene i Amerika, *Den norske synoden* og *Konferentsen*. Sven Oftedal og Georg Sverdrup ville realisere det ekte, frie, nytestamentlige menighetsideal. Desto sterkere ble reaksjonen mot dem som forsøkte å gjeninnføre både det konkrete slaveri og menighetenes slaveri under det autoritære embetsaristokrati. Mange i Den norske synoden fulgte Missouri-synodens teologer og forsvarte slaveriet iverdig. Professor Walther i St. Louis skrev til pastor A. C. Preus, som nok var kommet i tvil om det var tilrådelig å støtte slaveriet: „*Sie werden sonst indirekt gegen Moses, gegen die Apostel, also gegen Gott den HErrn selbst kämpfen.*” Dette ville nemlig være like så revolusjonært som om han hadde erklært hele Staten for å være en syndig institusjon fordi den kan tillate mangt som strider mot Guds Ord. Slik jeg kjenner dine brødres standpunkt, står dere også på rett sted i slaverispørsmålet, skrev Walther.

Sven Oftedal skrev kort tid etter sin ankomst til Amerika en *Aaben Erklæring* hvor han karakteriserte Den norske synodens teologi med langt sterkere uttrykk enn noen hadde gjort tidligere. Han karakteriserte synoden som "en antikristelig Retning, en farlig Organisation, der baaret af et papistisk Princip arbeider hen til at opløse Kristendommen i Universalisme og hierarki, ut-sprunget av Grundtvigianismens mest katolicerende Retning og af hensigtsmæssighets-hensyn kastet i armene paa den pietistisk-

ortodoks skolastik som kalles Missourianisme, hvis grundtone er religiøs indifferentisme, der væsentlig ytrer sig som avgjort forakt for al vækkelse og aandelig liv i menigheden, samt i avmagten til at ville eller kunne oprette en teologisk utdannelseanstalt i et ellers ingenlunde fattig samfund.”¹⁰ Han beskrev de norske synodeprestene slik: ”Ormstukne av latinismen, utvasket av monarkisme og stivfrosne av ortodoksisme; drevne av embedsnød og sykkelig hjemtanke var de blitt slukte av Missouri og holdt på å legge slavebånd og pavemørke over et folk hvem Herren hadde utsett til kristendommens og frihetens forkjempere både mellom fjellene og på præriene.” Sven Oftedals anklager inneholder nok sannhet til å ramme, og nok usannhet til å forarge. Forbitrelsen mot erklæringen var naturligvis stor, både i Amerika og i Norge. Bråket ble ikke mindre etter at det stod å lese i et anonymt innlegg i *Luthersk Kirketidende* i Norge at *Aaben Erklæring* var full av ”uendelige overdrivelser, uretfærdigheter og usandheter”, og det ble kjent at innlegget var skrevet av medredaktør og professor ved Det teologiske fakultet, F. W. Bugge.¹¹ Sven Oftedal hadde henvendt seg til ”alle norske i Norge og Amerika”, og striden fikk da også konsekvenser i Norge som i Amerika.

LUTHERSK KIRKETIDENDE OG AUGSBURG SEMINAR

Samme året, i 1875, startet utgivelsen av *Kvartalskrift for den norsk-lutherske Kirke i Amerika redigeret av Augsburgs Seminariums Fakultet*. *Kvartalskriftet* ble publisert parallelt i Minneapolis og Stavanger, med Lars Oftedal som agent for bladet i Norge. LKs to norske redaktører, Bugge og Heuch, klarte i løpet av få måneder å terge på seg oftedølene og sverdrupene på begge sider av havet. I Kristiania skrev redaktør Heuch en grundig, men drepende anmeldelse av *Kvartalskriftet* og tolket Lars Oftedals rolle som et bevis på at utgiverne ønsket å ”forplante sine Meninger ogsaa inden den norske Kirke”.¹² Heuch mente at man allerede hadde mer enn nok i Norge av slikt; man trengte ikke tilførsel fra Amerika. Heuchs inntrykk av *Kvartalskriftet* var at det var preget av ”Ordenes Fraseflom,

Tankernes Uklarhed, Paastandens Dristighed og Theologiens Bekjendelsesløshed”. Heuch hadde da heller ikke så stor respekt for forfatterne, som tituleres ”Professorer” i anførselstegn. Det var særlig en artikkel om lærestridigheter av Sven Oftedal som kalte på Heuchs sarkasmer. Heuch skrev at Kvartalskriftets språk var ”forskruet og opstyltet”, og hevdet at forfatterne ennå stod på det utviklingsstandpunkt hvor man antok at store ord nødvendigvis åpenbarte store tanker, og han ”erindre kun i enkelte politiske Demokratiske Taler at have seet en lignende Masse Ordbram og Floskler”. Heuch mente at de mange ord, som frihet, likhet, kjærlighet osv., var meningsløse fordi det ikke var mulig å avgjøre om forfatteren mente ”udvortes politisk Frihed eller et Guds Barns Frihed”. Heuch avviste at kristen frihet hadde noe til felles med politisk eller kirkelig demokrati. I lys av den nylig avsluttede slaveridebatt er Heuchs kritikk av *Kvartalskriftets* frihetsbegrep svært talende: ”Den kristne er efter sit sande Væsen lige fri, enten han er Slave eller Herre, medens derimod den Vantro, som Syndens Træl og solgt under Synden, stedse er ufri, ligemeget om han er Præsident i den amerikanske Republik eller Negerslave. I Kristo ere Alle lige, fordi der i ham ikke er Mand eller Kvinde, Træl eller Fri, medens dog, saalænge Guds 4de Bud bestaar, i Verden ingenlunde Alle kunne eller skulle være lige, meget mere den Ene baade kan og skal, om en frit, i Kjærlighed og for Samvittighedens Skyld, underordne sig den Anden.”

Verst gikk Heuchs kritikk ut over Georg Sverdrup og hans artikkel ”Kirken og de kirkelige Samfund”. Sverdrups polemikk hadde hatt front mot Den norske synodens prester og deres vektlegging av den eneste, rene lutherske lære. Men Heuch viste seg som missourianernes gammel-lutherske stridsfelle. Det var for Heuch uforklarlig at Sverdrup, ”der kalder sig Professor ved et luthersk Fakultet”, ikke var enig med synodens teologer i at Kristi kirkes eneste rette kjennetegn er dens rene Lære.¹³ Naturligvis var den lutherske læren den eneste rene lære. Heuch karakteriserte Georg Sverdrups standpunkt som ”utilhyllt Vranglære”. Sverdrup hadde vist en påfallende

stor åpenhet i økumenisk retning og brukt det bibelske bildet om legemet og de mange lemmer på de ulike kirkesamfunn, noe Heuch fant "meningsløst og sjelefordærvende". Heuch selv mente at den lutherske kirke måtte fordømme alle som lærte annerledes, ellers ville alt bli uvisst og vakkende. Heuch sammenliknet Augsburg-fakultetet med Pilatus. De ropte "Hva er sannhet?" i stedet for å sette seg ved de lutherske ortodokse fedres føtter for å finne sannheten. Der ville de kunne lære hvorledes vår kirke hadde fastholdt den rene lære som Kirkens synlige kjennetegn og samtidig hadde erkjent at det også innenfor "vranglærende Kirkesamfund" kunne finnes noen "der frelses som gjennom Ild, fordi dog ogsaa de vildfarende Samfund kunne kjende ham, der er Kirken Grundvold, hvor meget Hø og Straa de end have bygget paa den".

Georg Sverdrup skrev straks svar til Luthersk Kirketidende. Han mente at den nye redaksjon (Heuch og Bugge) hadde "byttet Standpunkt og taget Parti for kirkelig Stilstand og fremfor alt mod Menighedens Frihed".¹⁴

Georg Sverdrup benyttet anledningen i sitt tilsvaret til å reflektere over *LK* og den rolle bladet spilte mens Gisle Johnson ennå hadde vært redaktør. Johnson hadde jo nesten ikke skrevet noe selv, men han hadde latt reformvennene slippe til så mye de ville. Slik mente Sverdrup at *LK* hadde fungert som en sikkerhetsventil, hvor reformbevegelsens frihetskrav fikk slippe ut med jevne mellomrom. Dette var kanskje ikke like heldig mente Sverdrup, for reformtankene forble jo kun ord og programerklæringer i Norge. Men utvandringen til Amerika forandret dramatisk denne situasjonen. Nettopp i Amerika så derfor Georg Sverdrup en mulighet, ja, et kall fra Gud, å skulle realisere den norske reformbevegelsens menighetsideal, det frie prestevalg og den menighetsmessige presteutdannelse.¹⁵

STRID OM SKRIFTSYNET SOM OPPTAKT TIL KIRKESTRIDEN

Fra slutten av 1880-årene og frem til *Norsk kirkeblad* ble startet av de liberale i 1904, var *Luthersk Kirketidende* det sentrale organ for kirkelig og teologisk debatt fra begge sider. Læren om

Skriftens inspirasjon var det punkt hvor konfliktene mellom det troende lekfolk og de teologiske lærere viste seg først. Både i Tyskland og i Norge sto striden om inspirasjonslæren, og ingen av de teologiske professorer ville i 1890-årene gå inn for verbalinspirasjonen. Allerede i 1887 hadde striden startet i Norge, etter Fredrik Petersens foredrag for de teologiske studenter "Om Inspirationen", som ble publisert i *LK* samme år.¹⁶ Knud Carl Krogh-Tønning skrev straks svar: *Om Inspirationen. Nogle Ord i Anledning af Prof.F.Petersens Angreb paa den kirkelege Inspirationslære.* (1888). Men Krogh-Tønning sto foreløpig temmelig alene i sin bekymring for skriftsyntet.

I 1895 reiste så Lyder Brun til Tyskland med reisestipend fra universitetet. Brun sendte hjem et par artikler til *Luthersk Kirketidende*: "Fra Kampen om Bibelen i den tyske Kirke".¹⁷ I Tyskland, som i Norge, ble den teologiske strid oppfattet delvis som en generasjonskonflikt hvor de eldres konservative standpunkter ble kontrastert til de unges fremskrittorienterte, moderne teologi. Brun skrev: "I Preussen staar fremfor alt Professorspørgsmaalet paa Dagsordenen. Da Universiteterne, Dannelsesstederne for den vordende Geistlighed, just er Udgangspunkter og Midtpunkterne for Bibelkritiken og den Moderne Theologi overhovedet, retter Landskirkens konfessionelle og positiv-unerede Gruppe sine Bestræbelser mod det Maal at faa forstærket de positive Elementer inden de theologiske Fakulteter: Kampen for Bibelen omsætter sig til en Kamp mod de vantro Professorer."

Lyder Brun fant ikke at møtet førte til noen videre oppklaring av de aktuelle vanskeligheter. Man hadde talt mye om de teologiske professorers vilkårlighet, men hadde ikke maktet å påvise nærmere hvor grensen egentlig lå for den teologiske lærefrihet. Her var Brun ved kjernen av problemet for all vitenskapelig teologi, og særlig for den teologi som ble drevet ved statsuniversitetene som måtte forplikte seg på den akademiske lærefrihet og samtidig skulle være den eneste anerkjente utdannelse for statskirkens prester.

I sin andre artikkel, "Fra Kampen om Bibelen

i den tyske Kirke”, omtaler Lyder Brun to skrifter som er utgitt samme høst, nemlig Adolf Zahns *Socialdemokratie und Theologie besonders auf dem Boden des Alten Testaments*, og Martin Käblers *Unser Streit um die Bibel*.¹⁸ Brun skrev at Zahns skrift var et anskuelig eksempel på hvordan kampen for Bibelen ikke skulle føres. Zahn oppløfter et ”Forfærdelsens Jammerraab over Tilstanden ved de tyske Universiteter paa den gammeltestamentlige Videnskabs Omraade”. Poenget for Zahn var å ”brennemerke universitetslærerne som forhånere av Guds hellige Ord, og som sosialdemokratiets faktiske allierte!” Langt mer positiv var Lyder Brun i sin omtale av en bok skrevet av professor Martin Kähler (1835–1912): *Unser Streit um die Bibel* (1895). Her poengterer Brun spesielt Käblers advarsel mot verbalinspirasjonen. Kähler mente at det ville være umulig å starte en presteskole hvor vitenskapelig bibelkritikk skulle være utelukket. Forsøk på å bevare teologien ren hadde som regel vært mislykket. Naturligvis ønsket ikke Kähler at den kritiske skriftbehandling skulle være fremherskende eller eneherskende, skrev Brun, men han tolket samtidig Kähler som om han ikke hadde tro på å regulere professortilsettinger ut fra teologi og kirkesyn.

Adolf Harnacks forelesninger *Das Wesen des Christentums*, som han holdt for studenter ved alle fakulteter ved Berlins universitet vintersemesteret 1899/1900, ble utgitt i dansk oversettelse kort tid etter publiseringen i Tyskland. ”I disse fire Led: Gud Fader, Forsyn, Børnekaar, Menneskesjælens uendelige Værdi, er hele Evangeliet indbefattet,” sa Harnack.¹⁹ Harnacks forelesninger ble grundig kommentert i *Luthersk Kirketidende*, positivt av Bretteville Jensen og Carl Konow, negativt av J. J. Tandberg.²⁰ Tandberg skrev at Harnacks Kristus iallfall ikke var den samme som for grekerne hadde vært en dårskap, mens Konow tvert imot mente at forelesningene var det mest trosstyrkende og oppmuntrende han hadde sett i våre dagers teologi, et bevis på at Det nye testamente tålte kritikkens skarpeste lys.

Det er ingen tvil om at Harnacks forelesninger inneholdt og gjenspeilte den liberalteologiske,

kulturprotestantiske kristendomsform. Menesket Jesus, av Heuch ironisk omtalt som Josefsen, kunne vise oss vei til den moralske fullkommenhet. Fredrik Petersen fremholdt ”Krisentroens moralske Værd” som det beste forsvar mot fritenkerne, og han ble etterfulgt av sine elever. Heuch hadde advart mot denne utvikling i lang tid. Det var også bakgrunnen for den såkalte Kristiansandske lærestrid der Heuch tok et oppgjør med J. H. H. Brochmanns bok *Lov og Naade* fra 1894. Brochmann ville fornye kirkens forståelse av lov og nåde og hevdet at Jesu moralske bud var nødvendige å følge for å elske ham: ”Det er de flittigste og arbeidsomste Disciple, der elske sin Lærer mest, de lydigste Børn der elske Forældrene mest, medens Dovenskab og Ulydighed avler Kulde, ja Had til Lærere og Forældre. Ingen føler at han trængter Christus, uden den som adlyder hans Ord; fordi man ikke er alvorlig sysselsat med at adlyde ham i Gjerningen, derfor kan man undvære ham.”²¹ Heuch gikk i rette med sin kapellan for hans forståelse av loven og hevdet at han faktisk gjorde evangeliet til lov.²² Biskopen gikk til gjentatte angrep mot denne nye teologi, som etter hans oppfatning egentlig var den gamle rasjonalismens tendens til å tale om *religion* og *religiøs* istedenfor *kristendom* og *kristelig*. I den nye forkynnelse var det to dominerende grunntanker, ”den barmhjertige Fader” og ”morallærens gyldighet”. Det moderne menneske skapte seg slik en far i himmelen i sitt eget bilde som far på jorden. ”Det er formerlig den religiøse Spidsborgers Billede i umaadelig forstørret Maalestok løftet op i Himmelens Skyer som man dyrker som Gud.” Denne ”religiøse spissborger” trodde på en gud som ikke var særlig streng, og som visste at barna nok kunne feile. ”Det er for drøyt å snakke om synd,” kunne de si, ”Vi vil nok forbedre oss etter hvert.” Disse religiøse og pliktoppfyllende mennesker tror nå at det er deres religion som er kristendom, skrev Heuch, og at det bare er formulardyrkende teologer og pietister som forlanger noe mer. Men det alvorligste for Heuch var at ingen fremtredende teologer forsøkte å sette tingene på plass. Tvert imot jattet de bare med det moderne menneske, som jo var religiøst

selvopptatt og moralistisk i hele sin livsinnstilling. Heuch kunne ikke se at Skriften lærte noen vei fra det allmennreligiøse til sann kristendom; derfor nytter det ikke først å gjøre det moderne menneske til naturalister, så religiøse og så til kristne. Det var på dette punkt Heuch klarest så likheten mellom den nye teologi og den gamle rasjonalisme.

De siste årene av 1890-tallet kom til å handle om tro og vitenskap. Ved stiftsmøtet i Kristiansand i 1897 uttrykte biskop Heuch det slik: "Er troende Theologi er mulig som fri Videnskab?"²³ I 1899 publiserte LK de første artiklene av Johannes Ording som pekte mot striden som skulle komme: "Overveielser i Anledning af Striden om Videnskab og Tro". Ording skrev: "Vi er herved ankomne til Krigsskuepladsen for den gamle og den nye Theologi. Den følgende Tankeudvikling vil føles som et Angreb paa hele den gammellutherske Ortodoksis Linje... Ligesom tænkende Kristne maa prøve sig selv for å sondre Troserfaringen fra sine øvrige Erfaringer, saa maa han anvende en lignende Kritik ikke bare paa Bekjendelses, men paa Skriftens Indhold."²⁴

Ikke lenge etter kunne man i en artikkel i *LK* lese referat fra et kirkemøte i Tyskland, hvor en professor skulle ha sagt at en teologisk professors plikt var "at fordærve Sjæle".²⁵ Lyder Brun reagerte sterkt på denne bemerkningen og skrev artikkelen: "En teologisk Professors Pligt".²⁶ Professoren, Gustav Krüger i Giessen, hadde i *Christliche Welt* skrevet at en teologisk professors oppgave i første rekke bestod i det kall "Seelen zu gefahrden", altså å bringe sjelene i fare.²⁷ Lyder Brun hadde selv tilskrevet professoren og bedt om en forklaring, og kunne gjengi utdrag av svarbrevet til *LK*s lesere. Krüger hadde villet si at en teologisk professor verken ville eller skulle spare studentene for den sjelefare som en innføring i nåtidens teologiske forskning nødvendigvis ville medføre for dem. En reflekterende bearbeiding av kristentroen og en historisk gjennomgang av de kristne trosformenes tilblivelse ville måtte medføre tvil og anfektelser. Poenget var at nettopp ved å kjempe seg gjennom dette, ville man være i stand til å vinne frem til et personlig og selvstendig trosstandpunkt som klart erkjente

hva som var evangeliets evige sannhetsinnhold. Samtidig kunne man ikke på noen måte la kirken foreskrive teologiens arbeidsmåter eller resultater.²⁸

Brun forsvarte sin tyske kollega og skrev at han ikke hadde ment verken å oppheve Skriftens autoritet eller det "blivende i Reformationens Sandhedserhvervelser". Selv ville han ikke kunne si at alle religiøse og teologiske forestillinger kunne sideordnes historisk og plasseres på samme plan. "Det bibelske Vidnesbyrd – fordi Bibelen er Aabenbaringsens Dokument – har havt en grundlæggende Betydning for alle senere Tider," skrev Brun. Bestemmelsen av kristendommens evige sannhetsinnhold var gjenstand for et "stadig fremadskridende og aldrig standsende Arbeide", men dette arbeid ville riktignok måtte skje på Skriftens grunn, og i tilknytning til den kirkelige erkjennelsesutviklings suksessive ervervelser.²⁹

Lyder Brun ville forsikre *LK*s lesere om at *han* ikke delte professor Krügers skarpe teser. Brun ville ikke si det så sterkt at det å bringe sjelene i fare var undervisningens mål, men han ville si at dette *kunne* bli undervisningens følge. Brun fremholdt at det lå et stort ansvar på en teologisk professor som skulle hjelpe de teologiske studentene til å overvinne disse vanskelighetene og sjelefarene.

SIGURD ODLAND OG PROFESSORSAKEN

Sigurd Odland ble medlem i styret for Lutherstiftelsen fra 1885, og han var den sentrale arktitekt bak Lutherstiftelsens ombygning til Det norske lutherske Indremisjonsselskap. Da han ble valgt til formann ved generalforsamlingen i 1891, fikk han flere stemmer enn Gisle Johnson. Johnson er for øvrig den person Odland best kan sammenliknes med. De hadde begge den formelle autoritet som ligger i embetet som professor ved landets eneste universitet, samtidig som de nøt lekfolkets tillit, og hadde makt ut fra sine mange posisjoner. Men som kirkelig retor hadde Odland mer til felles med Heuch enn med den milde Johnson.

I 1893 utkom siste årgang av *Luthersk Uge-*

skrift, redigert av M. J. Færden og Sigurd Odland, en årgang full av artikler om bibelkritikk, bibeltro og bibelvitenskap. Likevel var tiden løpt fra *Ugeskriftet* som gjennom 18 år hadde kjempet mot vantro, venstrekrefter, moderne vitenskap og alle fornektelser av de kristelige grunnsannheter. Færden som selv var i ferd med å utvikle seg i moderne retning, skrev i sin siste leder at man hadde vurdert sammen slåing av *Luthersk Ugeskrift* og *Luthersk Kirketidende*, da den tidligere forskjell mellom disse blader var opphørt, og at man vurderte et månedlig *Tidsskrift for Kirke og Theologi*, eller *Tidsskrift for Kirke og Kultur*.³⁰ Noen uker etter startet Thv. Klavens og Chr. Bruun utgivelsen av *For Kirke og Kultur* (1894). I 1902 ble Sigurd Odland redaktør av *Luthersk Kirketidende*.

Da Odland først gikk inn i kampen, gjorde han det fullt og helt. For Odland hadde professorsaken også en juridisk, statsrettslig side som han bestemt fastholdt.³¹ I kraft av nasjonens egen selvbestemmelse har vi en statskirke, skrev Odland, og denne har i følge statsforfatningen en bestemt luthersk-konfesjonell karakter. Og hva som fra lovgivningens side var ment med uttrykket "den evangelisk-lutherske religion" var det ingen tvil om, skrev Odland, og henviste til T. H. Aschehougs statsforfatningslære som omtalte vår kirkes bekjennelse som en "afsluttet historisk Kjendsgjerning". Teologien er kirkens vitenskap, og hos oss skal det teologisk fakultet veilede og ruste studentene til å tjene vår lutherske kirke. "Fyldestgjøres ikke disse Krav, da svigter Fakultetet sin Pligt ligeverfor Kirken og træder i Modsigelse med sin egen Idé," skrev Odland på lederplass i LK i 1904.³²

Allerede to dager etter Johs. Ordings utnevnelse til professor var det et rådslagningsmøte hjemme hos Odland. Gruppen bestod av redaksjonen i *Luthersk Kirketidende*, Odland selv og hans medredaktører Hartvig Halvorsen³³ og Aug. B. Jahnsen³⁴, samt noen lekfolk. Allerede på dette tidspunkt drøftet man tanken om et fritt, kirkelig fakultet. De bestemte seg for å legge frem sin tanke på et kirkelig møte dagen etter, innbudt av en krets østlandske lekmenn. Det som skjedde den 27. januar 1906, skrev Odland, "Vilde gi

Stadet til en ny Bevegelse i Arbeidet for vor Kirkes Frigjørelse".³⁵

I februar 1907 skrev LK (Odland) om det forløpne år og tok utgangspunkt i professorsaken. Som en konsekvens av at kirkens presteutdanning nå hadde fått et nytt grunnlag, som stred mot kirkens tro og bekjennelse, måtte man for det første kreve en organisasjon av de enkelte menigheter, som ville gjøre det mulig for disse å få innflytelse på valget av sine prester. Odland nevnte kirkeorganisasjonsspørsmålet først. Og som en konsekvens av dette, eller rettere: Dersom det skulle være noe poeng i at menighetene skulle få velge sine prester selv, så måtte man også sørge for å få utdannet prester som delte menighetens tro. Da måtte det gjøres noe alvorlig i "Retning af at tilveiebringe en kirkelig betryggende videnskabelig Uddannelse af unge Theologer paa bibeltroende og luthersk-kristelig Grund. Det var, med andre Ord, Tanken om et frit teologisk menighedsfakultet, som her for første gang i vor kirkes Historie dukkede op og straks viste sig skikket til at vinde Sympathie hos kirkelig interesserede Mænd og Kvinder".³⁶ Dersom ikke Staten kunne imøtekomme et slikt krav, skrev han, måtte kirkefolket selv ta saken i sin hånd. Stiftelsesmøtet for Det teologiske Menighetsfakultet, hvor det konstituerte seg som en frittstående institusjon, ble holdt den 16. oktober 1907. Den 12. oktober offentliggjorde LK over hele forsiden *Indbydelse til Oprettelse af et Menighedsfakultet (Presteskole)*. Innbydelsen var undertegnet av 276 prester og lekmenn.

AVSLUTNING

I de første femti år av LKs historie hadde tidsskriftet engasjert seg i en rekke teologiske og kirkelige stridsspørsmål. Debattnivået fra Heuchs tid ble neppe senere overgått. Det var ansatser til frisk debatt i 1913 da den tredje av Sverdrupbrødrene, professor Edv. Sverdrup ved MF, fra lederplass i LK kritiserte statsråd Aasulv Bryggesaa for å trenere kirkereformsspørsmålet. "Hvor blir det av kirkereformene?" Var det slik, som en hadde sagt for spøk, "at det hele er blit oversendt graveren forat faa en passende begravelse"?³⁷ Det var også atskillig debatt i 1919

og 1920, knyttet til både prestenøden og kirkestriden. Blant senere redaktører er det trolig bare Carl Fr. Wisløff som var redaktør fra 1948–1961, og Andreas Aarflot, redaktør fra 1962–1977, som kunne skrive med samme skarphet og friskhet som i tidsskriftets glansdager. Deres lederartikler handlet om de samme temaer som fulgte LK fra starten, om forholdet mellom lavkirkelige, statskirkelige og reformkirkelige retninger, om lekmannsbevegelsen og kirken og om skriftsynet. En av de siste skarpe debatter skyldtes Aarflots lederartikkel i LK nr. 13, 1972: ”Grunn eller avgrunn?” Aarflot tok et saftig oppgjør med sin professorkollega Wisløff ved MF, etter at Wisløff hadde utgitt brosjyren ”En grunn å stå på, en kurs å følge” for Misjonssambandet. Her tok Aarflot tak i Wisløffs ”fundamentalistiske standpunktmarkeringer” og hans mange konkrete råd i spørsmål om bibelsyn, kirkesyn, økumenikk, politikk, og ikke minst Wisløffs oppfordring til de lavkirkelige om ikke å samarbeide med teologer som har et annet standpunkt enn dem som kommer til uttrykk i Wisløffs brosjyre. Aarflots leder forårsaket en flom av innlegg i den kristne dagspressen der både Misjonssambandets og Menighetsfakultetets skriftsynsprofil ble drøftet. Wisløff tok naturligvis et sårt og skarpt oppgjør med sin kollega, etter et innlegg som hadde både ”overrasket og forferdet” ham.³⁸ Aarflot på sin side holder fast ved sin kritikk, men beklager noe av sin ordbruk. Dette ble noe av opptakten til Wisløffs avgang fra MF i 1975, der spørsmålet nettopp var om det var plass til et biblisistisk bibelsyn ved MF.

Man kan gjerne bekrefte lederartikkelen i LK nr 1, 1963 i forbindelse med 100-årsjubileet: ”En linje og et sentrum”, at ”Gisle Johnson hadde orientert sitt blad etter en linje og et sentrum, som kom til å bestemme kursen også for senere tids redaktører”. Tematisk er nok dette rett, men bladet har vært mest spennende når redaktørene har våget selv å sette den kirkelige dagsorden mer enn å balansere på en bestemt linje.

² August Wenaas: *Livserindringer fra Norge og Amerika*, Bergen 1935, s 40.

³ *Norsk Kirketidende* 2. Aarg., no. 6, 8. Febr. 1857.

⁴ Joseph M. Shaw: *Bernt Julius Muus. Founder of St. Olaf College*, Nortfield, Minnesota 1999.

⁵ Se opptrykk av artikkelen (del 1) og kommentar av Harald Hegstad i LK 13/2013.

⁶ "X" i *Ny Luthersk Kirketidende*, Årg. 4. nr. 20, 23/2-1881.

⁷ LK 1876 II:277.

⁸ LU 1877 I:10.

⁹ C. F. W. Walther: *Briefe. Band I*, St. Louis, Concordia 1915, s 124f.

¹⁰ *Skandinaven* den 30. jan. 1874, utgitt av Evangelisk Luthersk Kirketidende i særtrykk like etter.

¹¹ LK 12. september 1874.

¹² LK nr. 19, 1875, s 296–302.

¹³ G. Sverdrup: *Samlede Skrifter i Udvalg I-VI*, Minneapolis 1909-12. Bind I, s 70–146.

¹⁴ G. Sverdrup: Kvartalskriftet fra Augsburg Seminarium og Luthersk Kirketidende i Norge, i: *Samlede Skrifter* IV, s 180–199.

¹⁵ G. Sverdrup *Samlede Skrifter* II, s 7,15.

¹⁶ LK 1887II, s 353ff.

¹⁷ LK 1895 II, s 307ff.

¹⁸ LK 1895 II, s 321ff.

¹⁹ Adolf Harnack: *Kristendommens Væsen*, overs. av Edv. Lehmann, Kbh. 1900, s 50.

²⁰ S. Bretteville Jensen: *Fra Læsningen af Harnacks Das Wesen des Christentums* (LK 1900 II, s 245ff). Carl Konows artikler: *Lidt om Harnacks virkelige Standpunkt* (LK 1901 I, s 262ff) var delvis svar på J. J. Tandbergs artikler *Paa gyngende Grund* (LK 1901 I, s 97ff).

²¹ Brochmann 1894:3.

²² LK 1896 I, nr. 23 og 24, samt 1896 II, nr. 7.

²³ LK 1898 I, s 201ff.

²⁴ LK 1899 I, s 331.

²⁵ ”Kirkelige Begivenheder i Tyskland”, af E. F. Fuchs, LK 1900 II, s 380ff, 403ff.

²⁶ LK 1901 I, s 37ff.

²⁷ *Christliche Welt* 1900, nr. 34.

²⁸ LK 1901 I, s 40.

²⁹ LK 1901 I, s 42.

¹ D. Thrap: *W. A. Wexels. Livs- og Tidsbillede*. Christiania 1905, s 76.

³⁰ LU 1893, s 645ff.

³¹ LK 1904 I, s 207.

³² LK 1904 I, s 210, 224ff.

³³ Hartvig Halvorsen (1854–1910) red. av Vestlands-posten, sekr. i Lutherstiftelsen (1884–94), grunnla Diakonhjemmet og ble dets første forstander, fra 1905 spr til Vålerengen. Grunnla *Det norske Kirkeparti* (1907), og skrev mye i *Kristelig Ugeblad* (1908–).

³⁴ Aug. B. Jahnsen (1853–1926). Fra 1898 prest og forstander ved Diakonissehuset, fra 1901–09 red. av *Luthersk Kirketidende*, formann i Menighets-fakultetets styre fra 1908 til 1912.

³⁵ LK 1907 I, s 73.

³⁶ LK 1907 I, s 104 (16. feb.).

³⁷ LK nr. 40 (4/10) 1913, s 628.

³⁸ LK nr. 14, 1972, s 332.

HISTORISK

LUTHERSK KIRKETIDENDE SOM KYRKJELEG DEBATTORGAN – EIT BLIKK PÅ NOKRE AV DEBATTANE

AV HALLGEIR ELSTAD, PROFESSOR I KYRKJEHISTORIE VED DET TEOLOGISKE FAKULTET, UIO
HALLGEIR.ELSTAD@TEOLOGI.UIO.NO

Luthersk Kirketidende som professor Gisle Johnson skipa for 150 år sidan, i 1863, har vore eit viktig kyrkjeleg organ gjennom alle desse åra. Tidsskriftet har stått sentralt som debattorgan og har vore viktig som premissleverandør for meiningsproduksjon på den teologisk konservative sida i det norske kyrkjelandskapet. I denne artikkelen skal eg først og fremst sjå på LK som debattorgan gjennom å trekkje fram nokre aktuelle saker som har vore handsama i bladet.

KONFESJONELL LUTHERSK PROFIL

Johnson redigerte LK til i 1875 då bladet vart teke over av Lutherstiftelsen (som Johnson hadde skipa i 1868). Han var kjend som ein konfesjonell luthersk teolog (med basis i Konkordieboka). I det første nummeret (5. juli 1863) la han ikkje overraskande vekt på den konfesjonelle sida

ved bladets profil. Ordet ”luthersk” i namnet reflekterte dette. LK skulle vere eit tidsskrift ”i den lutherske Krikes Teneste” og medverke til ”denne Kirkes Opbyggelse paa dens historiske givne, paa Guds Ord i den hellige Skrift urokkelig hvilende Grundvold ved efter Tid og Lejlighed at belyse dens Stilling og Kaar, dens Tarv og Trang”.

Samstundes kan Johnson med ”luthersk” òg ha ønskt å markere avstand til grundtvigianismen som det på dette tidspunktet stod sterk strid om. Johnson sjølv var ein av dei fremste motstandarane. Johnson hadde tidleg stempla retninga som uluthersk og ukyrkjeleg. Alt i første årgangen av LK kom Johnson med dette åtaket på den grundtvigianske retninga: ”For os fremstiller Grundtvigianismen sig mer og mer som et Sværmeri, en sekterisk Retning, fra hvilken Vejen

tilbake til den sande Kirke ikke gaar gjennom Overbevisning, men gjennom Omvendelse, en grundig og fullstendig Omvendelse.” Johnson hevda vidare at ”Grundvilfarelsen” i grundtvigianismen var retninga sin ”Mangel paa Syn for den syndige Fordærvelses hele fulde Dybde”.

Johnson tenkte ikkje LK berre som eit presteskapet og lekfolket og vere ”et fælles Mødested” der dei ”i broderlig Kjærlighed” kunne drøfte og debattere kyrkjas ”Ve og Vel”. Tanken om sameining av prestar og lekfolk i kyrkja var ein viktig del av Johnsons kyrkjelege strategi, og LK må såleis sjåast som del av denne strategien. I den første tida var det utan tvil ein del lekfolk som ringa bladet, og lekfolk har òg skrive i bladet. Men LK har likevel – med rette – vore oppfatta som eit ”presteblad”. Det er prestar og teologar som i første rekkja har medverka som forfattarar og vore målgruppa for bladet. Dermed kan ein seie at Johnsons mål om at LK skulle vere møteplass for prestar og lekfolk, vel aldri eigentleg har vore realisert.

Det konfesjonelle momentet i Johnsons programformulering for LK har ved gjentekne høve vore trekt fram av LK sjølv – gjerne i samband med bladets åremåldagar gjennom tida. Det er tydeleg at skiftande redaksjonar og redaksjonelle profilar har lagt vekt på å vise at ein stod i samsvar med grunnlaget som vart lagt då tidskriftet vart skipa. Truskapen mot det konfesjonelle i målsetnaden er òg nytta som ei forklaring på kvifor LK har vore så langleva og overlevd bladkonkurrentane opp gjennom tida. I ein jubileumsartikkel frå 1963 hevdar John Nome at det faste grunnsynet som bladet har forfekta, har ført til viktig kontinuitet i bladets verksemd gjennom åra. Den luthersk konfesjonelle grunnoppfatninga i LK har gjeve ”de kritiske kriterier for bedømmelsen av de skiftende aktualitetsmomenter i tidsbildet.” Den konfesjonelle forankringa har ifølgje Nome vore avgjerande for at bladet har halde på lesarane si interesse gjennom skiftande tidskonjunkturar. Tilsvarende skriv Andreas Aarflot, som var med i redaksjonen i 1960- og 70-åra, i ein artikkel i samband med 125 års jubileet i 1988 at det kyrkjelege grunn-

preget har vore ”temmelig konstant” gjennom LKs historie.

Ein må dessutan trekkje inn meir materielle tilhøve som forklaring på LKs lange historie. Bladet har vore talerør for den konservative delen av kyrkja, som heilt til våre dagar har vore i solid fleirtal. Heilt frå opprettinga av Menighetsfakultetet har LK vore tett knytt til dette fakultetet. Etter kvart vart som kjend dei fleste prestane – dei viktigaste abonnentane på bladet – utdanna ved MF. Dette sikra i første rekkje grunnlaget for bladet – sjølv sagt ikkje utan at det måtte skje tilpassingar og endringar i den redaksjonelle linja gjennom tida.

LK SOM OPINIONSDANNAR

LK har vore ein stad for praktisk teologisk refleksjon og debatt om aktuelle spørsmål i tida for kyrkja, både med prestar og lekfolk som deltakarar. Bladet har òg freista å formidle kyrkjelege impulsar utanfrå. Til tider har LK dessutan fungert som eit teologisk tidsskrift. Det har vore gjeve plass for omfattande teologiske fagartiklar over fleire nummer. Særleg var dette tydeleg i den første fasen av bladets historie. I 1890-åra var LK faktisk einsam som teologisk tidsskrift, før *Norsk Teologisk Tidsskrift* vart skipa i 1900.

Men tida kalla på andre former. Lange faglege artiklar har i stor grad vorte avløyst av kortare og meir poengterte bidrag. John Nome peikar i artikkelen frå 1963 på at det skjedde eit viktig skifte etter 1900. Dette gjaldt ikkje berre LK, men var karakteristisk for alle kyrkjeblada. Bidraga vart kortare og meir poengterte. Leiarartiklane endra form. Dei skulle ikkje først og fremst orientere og opplyse, men hevde eit standpunkt og påverke. Nome peikar på dette som eit moderne fenomen. Nærleggjande er det òg å sjå denne endringa i samband med kyrkjestrident. Debattane vart meir tilspissa, debattklimaet meir hektisk. Det var viktig for eit blad som LK å gjere sitt syn gjeldande. Slik ein såg det frå konservativt hald, var kyrkjestrident meir enn ein debatt mellom forskjellige teologiske retningar. For mange av dei konservative representerte liberalteologien ein annan religion som undergrov sann kristendom. Dette forklarar temperaturen i debatten. I

1901 kom professor Sigurd Odland inn som redaktør i LK. Hans sentrale rolle i kyrkjestriden fekk òg følgjer for LK i den retninga som her er peika på.

I nyare norsk kyrkjehistorie har LK hatt ei viktig rolle med å vere eit opinionsblad for den konservative sida innanfor teologi og kyrkje. Bladet har teke mål av seg til å medverke til å forme den kyrkjelege utviklinga. Det var tidleg tilfelle når det gjaldt den kyrkjelege reformrørsla. LK stod her på linja til dei austnorske reformvenene. Ein ville ha moderate kyrkjelege endringar som sikra større sjølvstyre for "kirken selv". I den tidlege fasen gjaldt dette reformer som avskaffing av konfirmasjonstvungen, innføring av obligatorisk borgarleg ektevigsle (Jfr. dagens debatt etter innstillinga frå Stålsett-utvalet!), skiping av sokneråd som første steg mot ei full organisering av kyrkja som sjølvstendig i høve til staten. Bladet gav då òg spalteplass til dei som støtta parolen om ei fri folkekyrke kort etter 1900.

DEBATT OM BIBELKRITIKKEN OG DEN NYE TEOLOGIEN

I 1880-åra stod det strid om bibelsynet. Det var særleg spørsmålet om Skrifτας inspirasjon som debatten gjaldt. Professor Frederik Petersen tok eit oppgjør med den tradisjonelle verbalinspirasjonslæra i eit føredrag i Studentersamfunnet i 1887. Føredraget vart prenta i LK. Det vart retta åtak på Petersen for å undergrave den kristne trua. LKs redaksjon og Gisle Johnson såg seg nøydd til å forsvare Petersen. Saka var at inspirasjonslæra var i endring blant prestar og teologar flest på denne tida. Sigurd Odland skreiv som universitetsstipendiat innlegg der også han gjekk bort frå den gamle læra om bokstavsinspirasjonen. Skriftera er ufeilbarleg, hevda Odland, men berre som "Regel og Rettesnor for vor Tro og vort Levnet". Med dette synet ville han sikre at det var mogleg å sameine autoriteten til Bibelen og historisk forskning.

Eit anna spørsmål det var debatt om i 1880-åra, var synet på helvete. F. W. Farrars bok *Bibelens og kirkens lære om helvetesstraffene* vart omsett til norsk. Her hevda Farrar at læra om dei

ævelege helvetesstraffene er utan støtte i Bibelen og umogleg å sameine med tanken om at Gud er kjærleik. I LK drøfta Odland synspunkta i boka i ei lang artikkelrekkje i 1886. Her forsvara han den tradisjonelle læra om helvete som bibelsk.

I 1890-åra vart konservativ teologi utfordra av den moderne bibelkritikken. LK hadde på prent fleire artiklar som drøfta om temaet. Ein av dei mest profilerte motstandarane av bibelkritikken på norsk mark var presten Johan Storjohann. I 1895 publiserte han to større artiklar i LK om Det gamle testamentet. Han freista å vise at alle dei bibelske salmane var skrivne av David, og at Moses var forfattar av Mosebøkene. Bibelkritikken var, hevda Storjohann, "udelukkende opfundet og med adskillig Møie og alskens Kunstgreb udarbejdet af Rationalisterne i Interesse af Gudsordets Fornegtelse". Men LK gav òg plass for andre haldningar til den moderne bibelkritikken. Michael Færden, som tidlegare hadde vore konservativ, vart ein konsekvent talsmann for "den nyere Bibelkritikk". I 1900 hadde han ei omfattande artikkelrekkje i LK, der han argumenterte for eit historisk bibelsyn. Dette er eit blant mange døme på det som har kjenne-teikna LKs linje: Ulike standpunkt i ei sak har fått sleppe til, sjølv om bladet kom til å hevde eit bestemt offisielt syn.

Debatten om bibelkritikken var del av ein større debatt om den moderne teologien. I 1890-åra skjedde eit generasjonsskifte ved Det teologiske fakultet. Frederik Petersens elevar kom no inn i stillingane. Den nye generasjonen – "det unge fakultet" – representerte det moderne gjennombrotet i teologien. Dei formidla den moderne teologiske forskinga med bakgrunn særleg frå Tyskland. Fram mot professorsaka i 1903 var Simon Michelet, professor i Det gamle testamentet, den av dei nyutnemnde professorane som kom i hardest ver. Særleg den populærtvitskaplege boka *Gamle helligdomme i nyt lys* (1902) møtte kritikk frå den konservative leiren. Bokmeldaren i LK var mykje kritisk, og hevda at boka berre var eigna til å undergrave grunnlaget for den kristne trua. Den moderne teologien måtte tåle aukande kritikk, og konservative debattantar la for dagen ein aukande

skepsis mot utviklinga ved TF.

LK nytta òg høvet til å orientere lesarane om den teologiske utviklinga. I 1898 hadde til dømes bladet på prent artikkelen ”De nyeste Foreteelser indenfor den nytestamentlige Bibelkritikk”. Her vart det konstatert at forskinga no vende attende til meir konservative synspunkt når det gjaldt forfatterspørsmålet og spørsmålet om datering av dei nytestamentlege skriftene. I det heile var LK mest oppteken av å formidle konservative synsmåtar i den teologiske forskinga – og levde dermed opp til den teologiske profilen som hadde prega bladet.

LK OG KYRKJESTRIDEN

Debattane som førte fram til kyrkjestrident etter hundreårsskiftet har tydelege nedslag i LK. Den såkalla ”kristiansandske lærestrid” i 1890-åra stod om forsonings- og rettferdiggjeringslæra. I boka *Lov og Naade* (1896) kritiserte H. H. Brochmann, kapellan i domkyrkja i Kristiansand, den ortodokse læra om forsoninga og rettferdiggjeringa. Han meinte understrekinga av at rettferdiggjeringa av syndaren skjer ”uforskyldt for Kristi skyld”, i realiteten inneber ei form for lovløse der moralen ikkje kom til å spele noka rolle i livet til den kristne. Biskopen i Kristiansand, J. C. Heuch, gjekk til hardt åtak på kapellane i ein anonym artikkel i LK: ”Fra en af Hr. Brochmanns Læsere og Tilhørere”. Her klaga han Brochmann for gjerningsrettferd. Det vart fort kjend kven den anonyme innsendaren var, og debatten eskalerte då Thorvald Klaveness, ein av dei kjende prestane i det offentlege ordskiftet, kritiserte biskopen.

Rett etter hundreårsskiftet fekk vi debatten om den tyske liberalteologen Adolf Harnack. Presten J. J. Jansen melde Harnacks bok *Das Wesen des Christentums*, som var komen i dansk omsetjing. Her rosa og tilrådde han boka. Men dette vart det strid om. Då Jansen seinare omtala Harnack som ”en meget rationalistisk Kristen”, fekk biskop Heuch vatn på mølla. Harnack-strident vart bitter. I LK skreiv Jansen om si haldning på denne måten: ”Jeg er personlig ortodoks og deler Kirkens Tro. Men jeg regner for Brødre i Gud også mange som ufuldstændig deler den, naar

Hjertet er vendt til at søge Gud. Dette er min Heterodoksi.”

Striden om Harnack involverte òg Klaveness. I september 1901 heldt han føredrag ved ein luthersk konferanse i Lund. Også han tala positivt om Harnack og boka hans om kristendommens vesen. Klaveness var oppteken av ei endra forkynning: ”Vi maa stige ned baade fra det ortodokse lærdomskateder og fra den pietistiske fromhedspidestal, midt ned mellom nutidens mennesker”. Her heime gjekk Sigurd Odland til sterkt åtak på fødraget til Klaveness i LK. Odland hadde nett teke over som redaktør i bladet. ”Det vort Haab og vor Bøn, at den af ham [Klaveness] opstillede Program ikke maa blive optaget af vor Kirkes Forkyndere,” konkluderte Odland.

I 1902 kvesste strident seg til då biskop J. C. Heuch gav ut boka *Mod Strømmen*, der han kritiserte og åtvare mot dei moderne teologane. LK kunne gå god for mykje av Heuchs kritikk, og takka for ”den værdifulde Gave” som Heuch hadde gjeve kyrkja gjennom denne boka. ”Man tilgiver uden Vanskelighed dens Mangler af Glæde over alt det gode og sande, som udgjør dens væsentlige Indhold, dens egentlige Kjere. Et saa myndig, trofsfreidigt og fuldtønde Vidnesbyrd for sand Kristendom og for Kristendommens Sandhed har vor kirkelige Literatur ikke paa længe bragt frem.” Heuch følgde opp med ei ny bok, *Svar*. Her gjorde han gjeldande det synspunktet på den nye teologien, som seinare skulle bli hevda av fleire i den komande kyrkjestrident, nemleg at det var snakk om ein kamp mellom to religionar, ikkje berre to retningar innanfor kristendommen. Også denne gongen takka LK Heuch for hans ”dygtige og trofsfreidige Vitnesbyrd”, sjølv om ein òg såg at det kunne vere mistydingar i Heuchs gjengjeving av motstandarane sine synspunkt.

Då ettermannen til Fredrik Petersen skulle utnemnast i professoratet i systematisk teologi i 1903, nådde kyrkjestrident eit førebels høgdepunkt. Strident kom til å stå om Johannes Ordings sakramentsyn. Ordning var i fleire rundar sett på første plass blant søkjarane av den sakkunnige komiteen, men vart klaga for å ha eit

reformert syn på sakramenta. Professor Sigurd Odland spela ei sentral rolle for å hindre at Ording vart utnemnt. LK, der Odland var redaktør, vigde plass til professorsaka i fem leiarartiklar. Odland skreiv at Ording stod for eit symbolsk syn på sakramenta og hevda dessutan at dåpen ikkje verka til gjenfødning. Dette var ikkje berre teologisk problematisk, meinte Odland. Saka hadde òg juridiske implikasjonar, då norsk lov gjorde gjeldande at teologiske professorar plikta å vedkjenne seg til den evangelisk-lutherske religionen. Frå kyrkjeleg ståtad stod saka i følgje LK slik: "Theologien er Kirkens Videnskab, og det theologiske Fakultets Gjærning er efter sin Idé at Arbeide ud fra Kirkens Tro og Aand."

På redaksjonsplass i 1905 årtvara LK regjeringa mot å utnemne Ordning. Det ville føre til kyrkjekamp, skreiv bladet: "Tving ikke vort Kirkefolk til at reise Kampen mod den Regjering, som saa vel har ført os i det svundne minderige Aar! (...) Tvinges det norske Kirkefolk til at tage Kampen op, saa er det ogsaa beredt til at tage den! Og det er vort visse Haab, at vor Kirkeminister og de andre af Regjeringen, som deler vort Syn, da vil stille seg i Spidsen for Kirkeflokken og lede den."

Johannes Ording vart utnemnt i 1906 – mot rådet frå LK. Trugsmålet om kyrkjekamp vart til røyndom. Kyrkjestatsråden og Odland søkte avskil og gjekk i brodden for å skipe ei alternativ presteutdanning til Universitetet. Namnet "et theologisk Menighedsfakultet" vart første gong nytta av Odland i ein redaksjonsartikkel i LK. Oppropet om å skipe MF hausten 1907 vart mellom anna prenta i LK. Redaktør Odland gjekk inn som professor i NT ved det nyoppretta fakultetet. Den andre redaktøren i LK, presten Aug B. Jahnsen, gjekk inn som den første formannen i styret for MF. Dette viser det tette sambandet mellom LK og MF, som sidan har vore der.

Opprettinga av MF i 1908 førte til at kyrkjestridenten vart institusjonalisert. I 1913 – same året som MF fekk eksamensrett – var det 50 år sidan LK vart starta. Redaktørane i jubileumsåret var Chr. Ihlen, professor ved TF (som vart rekna til dei konservative) og professor ved MF, Edvard

Sverdrup. Redaksjonsartikkelen i høve jubileet peika på kontrasten mellom slik det var for femti år sidan, på Gisle Johnsons tid, og no. Den gongen var det ikkje nokon tvil om at kyrkja sitt liv fullt og heilt måtte kvile på den lutherske vedkjenninga sin grunn. Heller ikkje trong ein den gongen å kjempe mot vantrua og den openberre Kristus-fornektinga. Men no var situasjonen heilt annleis. Utanfor kyrkja freista ikkje lenger å skjule fornektinga. I kyrkja "har den liberale teologis fremtrængen ført til det brudd, som endog har frembragt et privat teologisk fakultet". Redaksjonen mana til kamp mot vantrua og liberalteologien: "For dem, som vil holde fast ved og bevare en positiv kristentro, er det derfor blit nødvendig at gjøre front til to sider, baade mot den vantro, som skiller sig fra kirken og den lemlæstelse av den kristne tro eller den uklare ja-og-nei-teologi, som dog vil ha lederstillingen indenfor kirken og kræve ret for sig som den egentlige kristendom. I denne vanskelige stilling vil et blad der som 'L. K.' vil ta opp kampen for fædrenes tro, finde støtte fra alle, som ønsker at se denne tro bevaret iblandt os."

LK OG BISPEVAL

LKs rolle i kyrkjestridenten var tydeleg. Etter kvart vart kyrkjestridenten trekt inn i bispevala. Her kom LK til å få ei sentral opinionsdannande rolle. Etter at lova om sokneråd vart gjeldande (frå 1922), fekk sokneråda ta del i bisperøystingane. Det var like etter vedtaket på det såkalla Calmeyergatemøtet i 1920 frå dei konservative om ikkje å ha noko friviljug samarbeid med liberale prestar. I denne situasjonen fungerte LK (og *Norsk Kirkeblad* for dei liberale) som sjølvutnemnde nominasjonsorgan for bispestillingane. Ved bispevala i 1922 i Oslo og Hamar var dei kandidatane som LK hadde gjort framlegg om, utnemnde. Sokneråda hadde tydelegvis røysta i tråd med parolen frå LK. Men då det skulle utnemnast ny biskop i Trondheim i 1923 vart ikkje saka like enkel. LK "nominerte" den konservative Th. Freihow som òg fekk flest røyster. Men regjeringa utnemnde den liberale Jens Gleditsch, sjølv om han kom på tredje plass i røystetal. Det som særleg irriterte dei konservative, var grunn-

gjevinga til regjeringa: Ein ville sikre at dei liberale òg fekk sin kandidat i bispekollegiet. I leiarartikkelen etter utnemninga av Gleditsch skreiv LK at dette var ei utnemning som ein i høg grad måtte seie seg lei for. Særleg retta ein skytset mot den moderate regjeringa som hadde stått for utnemninga: "Men at denne regjering enstemmig har skjendet den norske kirke en liberalteologisk biskop, kan ikke andet end forbause. At det er skjedd enstemmig, gjør ikke daarskapen mindre, og det vil bevirke at denne udnevnelse mindes paa valgets dag naar man trænger også det norske kristen- og kirkefolks stemmer."

Noko tilsvarende var situasjonen i samband med bispeutnemninga i Hålogaland i 1928. Sigurd Normann, den konservative kandidaten, fekk langt dei fleste røystene. Men Eivind Berggrav som kom på tredje plass i røystetal, vart utnemnt. Berggrav var rekna som dei liberale sin kandidat – sjølv om han utan vidare ikkje er lett å plassere teologisk. LK skreiv på leiarplass at dette var ei utnemning som i høg grad var "egnet til at vække oppmerksomhet". Ut frå røystetala burde ein annan kandidat ha vorte vald. Bladet meinte at det ikkje var tvil om at Berggrav "fremdeles indtar en helt igjennem liberal grunnstilling". Men ingenting hadde gleda meir enn om det hadde ligge føre eit vitnemål om at Berggrav sagt farvel til si liberale fortid og hadde teke eit klart positivt standpunkt. Men dette var altså ikkje tilfelle. Det sentrale spørsmålet var, meinte LK, kva for grunnlag Berggrav skulle bli ordinert til biskop på: "Vi skulde ønske at den nye biskop for sin egen og kirkens skyld vilde gi den interesserte kirkelige almenhet klar beskjed om paa hvilket læregrunnlag denne står. Vi er lenge nok vant til at høre av de liberale teologer at de efter egen mening deler vår kirkes tro. Men spørsmålet er om de ogsaa deler vår kirkes lære og derfor kan forkynde Guds ord 'klart og rent' efter skrift og bekjennelse og tilholde andre at gjøre dette."

Etter opprettinga av bispedømmeråda i 1933 med den sentrale oppgåva å nominere biskopar, forsvann ikkje LKs påverkannde rolle. Ein heldt fram med å gje sine rettleingar i høve til korleis ein skulle røyste. Også i nyare tid har ein sett

klare døme på at bladet har engasjert seg til fordel for bestemte kandidatar – og mot andre. Her har òg kvinneprestspørsmålet spela inn. Ved bispevalet i Bjørgvin i 1987 åtvare LK klart mot å utnemne ein kvinneleg biskop. Bladet gjekk derimot inn for ein kvinneprestmotstandar. Bladet støtta heller ikkje utnemninga av den første kvinnelege biskopen i Den norske kyrkja, Rosemarie Köhn, ved bispevalet i Hamar i 1993. Frå redaktørplass gav LK eit tydeleg tilråding om å utnemne Ole Chr. Kvarme, noverande Oslo-biskop. Mot Köhn vart det nytta som ei innvenning at ho hadde "minimal erfaring som menighetsprest", i tillegg til "de standpunkter hun har gitt uttrykk for i etiske spørsmål der kirken er satt under sterkt press." Dette gjaldt i første rekkje homofilspørsmålet. Då regjeringa til slutt utnemnde Köhn, skreiv LK: "Nå er Köhn utnevnt. Hun har selv understreket at hun er underveis i de spørsmål det har stått strid om. Vi håper denne bevegelse vil vise seg å gå i samme retning som noen av de presiseringer hun har kommet med – og gjerne videre enn dem: inn mot det vi oppfatter som kirkens bibelsk funderte standpunkter i disse spørsmål."

SPØRSMÅLET OM KVINNELEGE PRESTAR

LK inntok altså ei svært reservert haldning til den første kvinnebiskopen. Seinare har det kome fleire kvinnelege biskopar – men utan at ein kan spore den same motstanden. Den utviklinga som har vore i synet på kvinnelege prestar, spelar naturleg nok inn. At dei seinare kvinnebiskopane er utdanna ved MF, kan òg vere eit moment. Men det viktigaste er nok at LK ikkje ville vere med å bane vegen for den første kvinnebiskopen i Den norske kyrkja. I så måte ville ein stå for kontinuiteten i den haldninga som bladet hadde vist i høve til kvinner si presteneste.

Kvinneprestspørsmålet høyrer med til dei saker der LK har freista å prege utviklinga i konserverande retning. I 1930-åra, då spørsmålet for alvor vart aktuelt, gjekk bladet sterkt i mot. Ein kunne ikkje sjå behovet for kvinner som prestar. Alle dei tradisjonelle argumenta mot kvinner som prestar – og som seinare gjekk att i debatten –

vart framført i 1930-åra. I samband med at arbeidarparti regjeringa fremja for stortinget ei lov om kvinners adgang til presteembeta, skreiv LK: "Misstemning, strid og splid vil en lov om kvinnelige prester skape i vår kirke, og vi har nok av alt dette før. Den vil også betegne et brudd med den kristne kirkes tradisjon. De katolske kirker har ikke kvinnelige prester, heller ikke den engelske statskirke, og i de lutherske kirker verden rundt finnes der ingen likestilling mellom mann og kvinne hva geistlige embeder angår. At forholdsvis mindre reformerte samfund har den, skulde ikke være nogen opfordring for vår egen, lutherske kirke til å bryte med den felleskristelige tradisjon fra apostlenes dager av (1 Kor 14,34). Derfor la oss slippe denne lov om kvinnelige prester, selv om kvinnesakskvinnene i og utenfor Stortinget protesterer aldri så meget."

Men utviklinga i dette spørsmålet gjekk ikkje i den retninga LK ønskte. I 1938 kom lova som bladet åtvare mot, og gav kvinner tilgjenge til å bli prestar – rett nok med reservasjonsrett for kyrkjelydane. I 1956 vart kvinner og menn likestilte med omsyn til presteneste; reservasjonsretten knytt til kvinneprestar forsvann. Men den store kampen stod att, ordinasjonen av den første kvinna. Kvinneprestmotstanden var særleg sterk ved MF, og i LK var det mange innlegg mot at kvinner skulle bli prestar. Den første kvinnepresten, Ingrid Bjerkås, fekk ingen varm velkomst frå LK. I ein leiarartikkel dagen før ordinasjonen skreiv bladet: "Vi må altså se i øynene at den forestående ordinasjon finner sted i strid med det som kirken gjennom flertallet av sine vanlige organer mener er rett. Hadde kirken fått rå seg selv og handlet ut fra de prinsipper som må være grunnleggende i en kirke, ville vi ingen kvinnelige prester ha fått." Ordinasjonshandlinga ville føre kyrkja inn i ein ny strid. Ingen kunne vente at dei som oppfattar kvinneleg presteneste som ei krenking av Guds ord, utan vidare no skulle kunne godta ein kvinneleg prest. Difor håpa LK at prestane fekk høve til å følgje samvitet sitt i dette spørsmålet.

Kvinneprestsaka vart drøfta i LK ut etter 1960-åra, mest intenst den første tida etter ordinasjonen av Bjerkås. I 1970-åra var det MFs opning

av praktikum for kvinner som vekte debatt – og det faktum at eit fleirtal av lærarane der no gjekk inn for kvinneleg presteneste. Frå konservativt hald i kyrkja var det viktig å sikre dei som var i mot kvinnelege prestar. Dei såkalla "kjøreregulene", utforma av Presteforeininga, skulle regulere kollegatilhøvet blant prestane. I ein leiarartikkel i 1988, signert Even K. Fougner, er LK innom spørsmålet. "Kjøreregulene" har medverka til å regulere tilhøvet mellom prestekollegaer på ein god måte, vart det hevda. Sjølv om fleire og fleire ikkje hadde innvendingar mot ordninga med kvinnelege prestar, fanst det likevel ei sterk gruppe i kyrkja som absolutt ikkje kunne godta ordninga med ordinasjon av kvinner. Leiarartikkelen held fram: "Og det nytter ikke å nekte for at det både er eksegetiske og økumeniske argumenter til fordel for et slikt syn, selv om mange av oss ikke deler dem. Jeg tror derfor ikke det bare er et spørsmål om tid før hele debatten er avsluttet. I uoverskuelig tid framover må vi regne med at det vil finnes en gruppe – stor eller liten, men sannsynligvis nokså sterk – som vil gå imot ordningen."

Sjølv om LK gradvis endrar synet på kvinnelege prestar, er ein samstundes oppteken av å leggje til rette for dei i kyrkja som ikkje kan samarbeide med ordinerte kvinner. Som vi har sett, støttar heller ikkje bladet utnemninga av den første kvinnelege biskopen i 1993. Den restriktive linja i kvinneprests spørsmålet meiner eg går att heilt opp til våre dagar. I 2011, året for markeringa av 50 år med kvinnelege prestar, hadde LK ein leiarartikkel med overskrifta "Kvinnelige prester er kommet for å bli". Tittelen speglar ingen entusiasme for saka – det er inga jubileumsoverskrift. Slik kunne ein ha formulert seg kanskje på 1970- eller 80-talet, men i 2011 verka det svært tilmålt. Rett nok opnar artikkelen med å gratulere og takke dei som har gått i brodden for kampen for at kvinner kan gjere teneste i kyrkja på lik linje med menn. Dei teologiske argumenta mot kvinneleg presteneste blir òg innrømt å vere for dårlege. Samstundes blir det vist til den økumeniske situasjonen: "Selv om situasjonen i Den norske er rimelig avklart, er dette fortsatt i høyeste grad et uavklart tema,

økumenisk sett. Det er fortsatt et mindretall av verdens kristne som får oppleve at deres prest er en kvinne. Derfor blir vi heller ikke ferdig med dette spørsmålet med det første.”

HOMOFILISAKA

Noko av det same kan ein spore i homofilisaka, ei anna stridssak i nyare kyrkjehistorie. LKs restriktive haldning har vore tydeleg nok, og samstundes har ein gjeve plass i spaltene for andre synspunkt. Til dømes kan ein trekkje fram ein artikkel av Hallvard Beck frå 1972, ”Jesus, homofili og etikk”, om haldninga til homofile. Beck konkluderer: ”La de homofile slippe å leve i hemmelighet! Det er uverdigg! La dem selv, sammen med de rådgivere de har oppsøkt etter eget valg, få frihet til å treffe avgjørelsen om deres livsform! La oss endelig bli kvitt diskriminerende lovbestemmelser! Og for teologiens vedkommende: Ansvarlig kristen etikk kan ikke tillate seg å være så lettvint at den løsriver bibelord fra det bærende sentrum. Vi har mer enn nok av eksempler på hva slikt kan føre til. Vår oppgave må være om og om igjen å tenke gjennom hva kristent medansvar innebærer i alle situasjoner i en total omsorg for dem som står svakest.”

I 1985 gjorde ein leiarartikkel i LK ei førebels oppsummering av homofilidebatten. Her blir det årtvare mot at debatten får ”en så emosjonsladet form at partene ødelegger mulighetene til å ha samtalekontakt om sakens realiteter”. Vidare blir det hevda at dei som meiner det bibelske materialet ”ikke setter opp et blivende nei til homoseksuell praksis, gjør saken for lettvint for seg”. Artikkelen hevdar at den homoseksuelle orienteringa bryt med Guds skaparorden ”og har sin årsak i den grunnskade som synden – som overpersonlig makt – har slått inn i skaperverket. Det går om en grunnskade som har satt sine effekter i hele det skapte, i alle menneskelige relasjoner.” Difor finst det for LKs leiararkribent (Olav Skjevesland) berre ei løysing for ei bibelsk forplikta sjelesorg: ”... å støtte disse medmennesker i deres kamp for å forvalte sitt liv, med denne tunge byrde, i avholdenhet.”

Dette var LKs offisielle haldning – i 1985. Slike formuleringar ville vore umoglege i dag.

I dei siste numra av LK har det gått føre seg ein debatt om konklusjonane til bispemøtets samlivsutval, som vart lagt fram tidlegare i 2013. Diskusjonen gjeld mellom anna vurderinga av likekjønna ekteskap

Ein slik gjennomgang av den kyrkjelege debatten – og mykje meir kunne sjølvsgagt vore trekt fram frå LKs spalter – gjev lett det inntrykket om mykje strid og splid. Slik har det naturlegvis òg vore til tider. Men debatt handlar òg om krafta i dei gode argumenta. Slike ”gode” debattar finst det òg. Samstundes har mindre omstridde praktisk-teologiske spørsmål vore handsama i LK, og som viser den kyrkjelege kvardagen. Ikkje minst er det grunn til å streke under alle gjennomgangane av sundagens preiketekst som lenge har vore eit fast innslag i bladet – utan tvil til stor nytte for prestar i preikeførebuingane. Dessutan må nemnast kunngjeringane av prekestillingar. I ein periode var det eit ”must” å ha LK for å få tilgang til dei utvida kunngjeringane som bladet formidla.

LITTERATUR

Luthersk Kirketidende, ymse årgangar.

Molland, Einar: *Norges kirkehistorie i det 19. århundre*. Bd. I-II. Oslo 1979.

Nome, John: ”Om kirkebladene som opinionsdannende faktor”, *LK* 1963, 267–275.

Rudvin, Ola: *Den kristelige presse i Norge*. Oslo 1947.

Seierstad, Andr.: ”Luthersk Kirketidende gjennom 75 år”, *LK* 1938, 606–614, 631–640.

Thorkildsen, Dag: ”Fra domkapitler til ”Vårt Land” – noen historiske linjer om nominasjoner og ”bispevalg” –”, *Kirke og Kultur* 1998, 387–401.

Thorkildsen, Dag: ”Hundre år med kirkestrid. Strid for vitenskap, kirke og kultur”, Hallgeir Elstad og Tarald Rasmussen (red.): *Teologi og modernitet. Universitetsteologien i det 20. hundreåret*. Oslo 2011, 173–194.

Wisløff, Carl Fr.: *Norsk kirkehistorie*. Bd. III. Oslo 1971.

Aarflot, Andreas: ”En kirkens røst. Om Luthersk Kirketidendes rolle i kirkelig opinionsdannelse”, *LK* 1988, 553–557.

SØNDAGSTEKSTEN

KJELL A. SKARTSETERHAGEN - DAG ØVIND ØSTERENG - MARTIN AALEN HUNSAGER - ØYSTEIN I. LARSEN

REFORMASJONSDAGEN - ALLEHELGENSDAG

25. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN - 26. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

REFORMASJONSDAGEN

31. OKTOBER 2013

Prekatekst: Joh 1,16–17

Lesetekster: Salme 46,1–8; Rom 1,16–17

Fortelling 1 Sam 17,3–11+37–50 (David og Goliat)

Liturgisk farge: Grønn

DET SKJEDDE I DE DAGER

Slik forteller Luther-biografen Richard Friedenthal levende om den historiske bakgrunnen for reformasjonssdagen ("Luther. Sein Leben in seine Zeit" 1982):

Med året 1517 trer Luther ut av sin celledørløshet og inn i tiden og inn i verden. Den 31. oktober, midt på dagen idet klokka nærmer seg 12, slik lyder den tradisjonelle versjonen, slo han opp sine 95 teser om avlaten på døra til slottskirken i Wittenberg. Det er blitt diskutert i den senere tid om datoen stemmer, eller om han over hodet har spikret tesene til døra. Det er ikke sikkert om hans oppsett bare var en håndskrevet seddel eller en som

var trykt; begge deler var vanlig. Det var en meddelelse på universitetets oppslagstavle, som kirkedøra fungerte som. Vi besitter verken Luthers opprinnelige seddel eller en trykkoriginal, hvis den noen gang ble laget. Men saken vakte oppsikt. Teksten ble videresendt til alle kanter, avskrevet i lite format og trykt i det større format som plakat, oversatt til tysk, lest, debattert, forelest for dem som ikke kunne lese, sitert i slagords form. De spredte seg "i løpet av 14 dager sikkert gjennom hele Tyskland," sa Luther senere, "fordi hele verden klaget over avlaten." Så mye kan i alle fall fastslås: Hele verden klaget, og hele verden leste disse tesene og hørte om dem. Også selv om det kanskje ikke stemmer at Luther med klangfulle hammerslag naglet sin protest fysisk til kirkedøra, så var det et fryktelig slag som der ble øvet mot den bestående kirke. De protestantiske kirker feirer anslaget på Wittenbergdøra som sin grunnleggelsesdag.

HVA SKJER I VÅRE DAGER?

Friedenthal har forhåpentligvis ikke rett i sin siste setning. Jeg håper inderlig at vi ser på pinsedag som kirkens fødselsdag – og at det også gjelder den kirke vi tilhører. Reformasjonssdagen står ikke sterkt i våre dager. Jeg våger den påstanden. Den forbindes med konfesjonalisme og føles ikke som et økumenisk anliggende. På kalenderen ligger den også vanskelig til – en travel torsdag mellom Bots- og bønnedag og Allehelgensdag. Da er mange av oss opptatte med navnelister og talgyls

til Allehelgensdagen.

Likevel står den der. Den har banket seg fast i vår tradisjon som noe vi skal gi videre. For å si det litt poetisk: Han som banket tesene til kirkedøra i Wittenberg, hadde kjent at Herren hadde banket på hos ham selv først – og åpenbart dybdene i evangeliet, nåden og rettferdiggjørelsen.

Om vi ikke skal ha gudstjeneste denne torsdagen – og heller ikke kan legge dagen til verken søndagen før – eller etter – så kan vi kanskje bruke tekster og tematikk i andakt, i en bibeltime eller i en samling i menigheten. Eller: Hva med en reformasjonsfest – som temakveld i menigheten?

Dagens tematikk vil hjelpe oss til å fordype vår tro, vår barnlige tillit til Gud og vår visshet om at vår frelse er av nåde alene – slik den forkynnes i Skriften.

HVA ER DET Å VÆRE LUTHERSK?

Jeg var i sin tid studentprest i USA, og der kom en gang en student med følgende spørsmål:

Mine amerikanske studiekamerater sier de er metodister, baptister, katolikker eller "episcopalians". Hva skal jeg si at jeg er, jeg som tilhører kjerka i Norge?

To ting (minst) ligger i spørsmålet:

- I. I Amerika har konfesjonell tilhørighet med identitet å gjøre. Du er metodist eller katolikk. Jeg måtte jo svare studenten med at du og jeg og vi i Den norske kirke, vi er lutherske, *lutherans*. Studenten ble fornøyd. Nå var han også noe – på den amerikanske campusen.
- II. Men *hva* er det vi er når vi er lutherske? Kanskje kan dagens tematikk hjelpe oss med det også. I sin tid i 1992 i Ung Teologi, nr. 1 det året – et temanummer om Luther – hadde Kjell Olav Sannes noen punkter i en artikkel, "Hva vil det si å være luthersk i dagens verden?", som jeg synes det er verdt å repetere noen av og reflektere litt fritt i forhold til innholdet:
  - 1) Historie. Vi har en historisk hendelse å forholde oss til: Reformasjonen. Å være

luthersk er å ha fokus på sammenheng – mellom da og nå. Som Luther våget den gang, må vi våge i dag når utfordringen til protest og bekjennelse er der.

- 2) Kildene. Å være luthersk er mer enn et forhold til røttene – mer om et avklart forhold til evangeliets kilder: Jesus og apostlene, Bibelen og bekjennelsen, det som har født kirken og båret kirken.
- 3) Ordet – Guds ord og våre ord. Kirken vil forkynde det mennesker trenger å høre, og ikke det de *vil* høre. Guds ord kom ikke opp i noe menneskes hjerte eller tanke, men er en kraft til frelse. Luthersk teologi vil framheve at mennesket trenger frelse. Den er ikke en rettighet, men en gave.
- 4) Virkelighetens verden. Å ta verden på alvor. Å være luthersk er å leve aktivt i verden, være påtrengende i verdens hverdag med nådens midler, diakonal tjeneste og frimodig vitnesbyrd. Gud tar verden på alvor; det skal også vi gjøre – Joh 3,16.
- 5) Evangeliet – til frelse og et realistisk menneskesyn – at frelsen er Guds gave som vi får gratis av nåde, og at vi uten denne gave ville være fortapt. Luthersk teologi har alltid påpekt at vi erklæres rettferdige, og vi kan ikke hjelpe oss til frelsen ved egen kraft. Dette var også det temaet Luther selv kjempet med, og som førte til hans tårn-opplevelse med nytt lys over Rom 1,16–17 (som er episteltekst).
- 6) Dåpen – Guds gjerning. Kristenlivet har sin begynnelse og sin forankring i dåpens sakrament, noe Gud har gjort, synlig og erkjennbart.
- 7) Forholdet til den politiske makten. Ukritisk – eller konstruktivt utfordrende? Grunnsynet på det politiske liv også som Guds regimente utfordrer til aktiv deltakelse i samfunnsliv og politikk – og villighet til vaktbikkjerolle mot rettsløshet og overgrep fra maktens side. Kirkekampen under krigen og erfaringene til den tyske bekkjennelseskirken er viktige historiske baktepper her.
- 8) Kommunikasjon – oppfinnsomhet, kløkt

og kompetanse i forkynnelse, annen formidling og trosopplæring – er et luthersk anliggende.

9) Oppdraget gjelder alle – og all tjeneste er dypest sett gudstjeneste. Det allmenne prestedømmet er et viktig punkt. Kristi oppdrag gjelder ikke bare prester og dem med definerte tjenester, men alle døpte. Kall og tjeneste gjelder også de roller vi fyller i hverdagens liv, enten det er våre yrker eller våre roller i familie, lokalmiljø og samfunnsliv. Å kjøre søppel er en tjeneste som angår Gud, å være mor, far, nabo, idrettslagsleder eller støttekontakt likeså og like mye.

10) Gudstjenesten: Samlingen om ord og sakrament står sentralt; her bringer vi våre liv med alle våre kall og tjenester inn i sammenhengen der jord og himmel møtes.

Nattverdbordet er livets viktigste rasteplass.

Så er det heldigvis slik at alt dette ikke er spesielt luthersk – men: Det er det også luthersk å si!

TEKSTENE

er lyskastere over disse punktene på en spesiell måte.

Salmeteksten fra Salme 46 understreker Guds vern og omsorg. Gud er vår faste borg. I salmeboka har denne sin parallell i salmen som en ikke kommer utenom i dag: *Vår Gud han er så fast en borg – han er vårt skjold og verje. Han hjelper oss i nød og sorg – og vet oss vel å berge.* Den som har vært på Masada eller på Wartburg vet noe om hva en borg vil si, enten det er i Midt-Østen eller i Europa. Borg er et godt bilde på Guds kjærlighet i en verden som både er fager og farlig. Borgen gir både utsyn og beskyttelse.

Romerbrevteksten ble gjennom Luthers indre kamp og åndelige vei en av historiens viktigste tekster. Luthers tårnoplevelse var direkte knyttet til Rom 1,17.

Evangelieteksten er knyttet til en annen som på en spesiell måte ”sto fram” nemlig Johannes døperen. Teksten Joh 1,16–17 er en del av prologen og har også det historiske perspektivet fortettet i seg: Loven ble gitt (den gang) ved Moses; nåden og sannheten kom (”kom nå til

verden”) ved Jesus Kristus.

”Nåden og sannheten kom ved Jesus Kristus” er et provoserende utsagn i vår tid – der (en noe forenklet kan si at) enhver synes å bli salig i sin tro, og en har bedre av å være en usikker vandrer alltid underveis enn å være en som har kommet fram – til visshet. Heldigvis er det lov å være underveis – men det er også lov til å komme fram (sier en gammel pilegrimsprest). Veien er målet – men bare hvis veien har et mål. Nåde – vi trenger den. Det er provoserende. Det er trygt.

Sannheten – den eksisterer (springer ut/eksisterer) hos den levende Jesus Kristus. Den er ståsted – og den er utgangspunkt for misjon og dialog. Reformasjon – alltid – *semper!* Reformasjon er et uttrykk fra det militære – for å vinne slaget må en re-formere troppene – tenke strategi og tro på seier. Reformasjonsdag handler om å spre ryktet om en seier som allerede er vunnet, og som alle ved nåde får del i.

MUSIKK OG SALMER TIL REFORMASJONSFEJEN

J.S. Bach: ”Ein feste Burg ist unser Gott” BWV 80 Kantate am Reformasjonsfest.

F. Mendelssohn: Symfoni nr. 5 – i d-moll Op.107 Reformasjonssymfonien.

Perspektivrike luthersalmer: 237, 295/296, 322, 455, 544, 841.

Det finnes en ro. Og den beror på. At vi er tro. Mot det vi tror på (Piet Hein).

KJELL A. SKARTETERHAGEN
SOKNEPREST I NITTEDAL
KJELL.SKARTETERHAGEN@
NITTEDAL.KIRKEN.NO

ALLEHELGENSDAG

3. NOVEMBER 2013

Prekentekest: Luk 6,20,23

Lesetekster: Jes 60,18–22; Hebr 11,11–16.39–40
Liturgisk farge: Hvit

SAMMEN MED ALLE DE HELLIGE

Hvor ble det av de hellige? Det er et betimelig spørsmål til vår kirkes tradisjon etter reformasjonen. Og spørsmålet er mer aktuelt enn noen gang siden selv de få merkedagene for helgener som vi har igjen i vårt kirkeår, synes å bli salderingsposter i kirkeårsprogrammet mange steder, slik som 2. juledag (Stefanusdagen), St. Hans og Olsok. Kun Maria budskapsdag og allehelgensdag synes å stå seg til en viss grad, men da mest fordi de alltid faller på en søndag i kirkeåret. Og sistnevnte markeres mange steder mest som en minne-/sørgedugstjeneste over dem i soknet som har avgått ved døden det siste året.

Denne utviklingen er ikke i tråd med intensjonene i den lutherske tradisjon der Augustana art. XXI sier at vi *”kan holde fram minnet om de hellige, for at vi skal etterligne deres tro og deres gode gjerninger”*.

Presten og teologen Karl Gervin har i sin utfordrende bok *”Har kirken mistet sin hukommelse?”* satt fingeren på det tap vår kirke har lidt gjennom bortfallet av helgendager og minnet om helgenene. Han taler varmt for å få helgendagene tydelig tilbake i våre gudstjenester.

Paulus skriver til menigheten i Efesos om at vi *”sammen med alle de hellige [kan] bli i stand til å fatte bredden og lengden, høyden og dybden, ja, kjenne hele Kristi kjærlighet, som er mer enn noen kan fatte, og bli fylt av hele Guds fylde”* (Ef 3,18–19).

Allehelgensdag er en dag da vi kan hente fram minnet om de hellige og på en bredspektret måte

feire *”deres utgang og deres inngang”*, de som nå *”har stridt den gode striden, fullført løpet og bevart troen”*.

Dersom allehelgensdag ikke skal bli en merkelig raritet i kirkeåret, som vi ikke helt vet hvordan vi skal bruke eller aksentuere, forutsetter det at det samtidig er rom og tradisjon for å minnes de hellige ellers i året. Helgenene må rett og slett komme tilbake i kirkens bevissthet, året rundt. De må minnes og ikke glemmes.

SLETTEPREKENEN (TIL TEKSTEN)

Tredje rekkes evangelietekst er hentet fra Jesu slettepreken slik vi finner den hos Lukas. Parallelliteten mellom Jesu slettepreken og Jesu bergpreken er kjent og interessant i seg selv, uten at det er så mye å hente homiletisk ut fra det. Et par observasjoner kan vi likevel ta med. Det første er sletteprekenens sterkere understrekning av den nåværende situasjonen med ordet *”nå”* (gr.: *nyn*) i den andre og tredje saligprisningen. Den andre observasjonen er gledesdimensjonen ved tredje saligprisning. I bergpreken er det trøstedimensjonen som er mer fremherskende, mens slettepreken understreker at *gråt* (gr.: *klaio*) skal erstattes av *latter* (gr.: *gelao*).

Nøkkelordet i både bergprekenen og sletteprekenen er likevel ordet *salig* (gr.: *makarios*). Det er en himmelsk glede som transcenderer den jordiske, og som eies av dem som har mottatt frelsesgaven i Guds rike. Begrepet står i sterk og direkte diametral motsetning til den eudaimonistiske (av gresk: *eudaimonia*) lykke som går ut på å realisere seg selv, slik vi blant annet finner det hos Aristoteles.

HEN OVER JORD ET PILEGRIMSTOG (TIL PREKENEN)

Alle kommer ikke til himmelen. Dit kommer bare de som er salige. Og ingen ting i dette livet er viktigere enn dette ene, å bli salig, regnes blant de salige og leve i de saliges forsamling. Det finnes bare to typer mennesker, de salige og de som er forbannet. Og dette handler ikke om menneskers vaklende lykkeønskninger, vel-signelser, fordømmelser og forbannelser, men om

Guds frelse og Guds dom.

Allehelgensdag minner oss om dem som gjennom sine liv, men også sin død, har vist oss meningen med Mesterens ord: *"... hva gagnar det et menneske om det vinner hele verden, men taper sin sjel?"*

Howdan så de ut, disse menneskene? Vi møter dem i Bibelen. Hebreerbrevets forfatter sier at de døde alle sammen uten å ha fått det de var lovet. De bare så det langt borte og hilste det, og de bekjente at de var fremmede og hjemløse på jorden. De har bibelske navn fra Det gamle og Det nye testamente, men de er flere. Kirkens historie er full av menn og kvinner som med sine liv har avlagt et varig vitnesbyrd om sin tro. Og den kamp de hadde i livet, er for ingen ting å regne mot den lykke de nå har i himmelen.

Dette er en grunnleggende side ved vår kristne virkelighetsforståelse – så grunnleggende at alt annet må settes i forhold til dette perspektivet, å nå målet for våre liv, sjelens frelse (1Pet 1,9; Jak 1,21).

Guds nåde

På veien gjennom livet kan vi hente styrke, frimodighet, identitet, kraft og utholdenhet, inspirasjon og innsikt gjennom å minnes dem som har gått trosveien før oss. Et grunnleggende perspektiv er hvordan det er Guds mangfoldige nåde som skinner gjennom deres liv. De hellige er mennesker, med alle slags mulige menneskelige trekk. De er ikke fullkomne dydsmønstre, men deres liv er blitt et vitnesbyrd om hva som kan skje med et menneske der Guds nåde får virke. Det gjelder også jomfru Maria som fikk hilsenen: *"Vær hilset, du som har fått nåde!"* eller kanskje bedre: *"Vær hilset, du som er full av nåde!"* (Luk 1,28) Nådens livsforvandlende kraft fletter seg inn i de helliges biografi og gjør at også Paulus kan si: *"Ved Guds nåde er jeg det jeg er, og hans nåde mot meg har ikke vært forgojves."* Det er nåden som gjør salig. Og salig er den som har fått nåde.

Denne nåden er ikke noe vi kun er passive mottakere av. Nåden er virksom i våre liv. Det er det som skinner så tydelig gjennom hos helgenene. De fikk nåde til å stå i et bestemt kall,

utføre en bestemt tjeneste, være spesielt tro i en bestemt situasjon, bære omkostninger for en sak, vise radikaliteten i troen og etterfølgelsen osv. Hver for seg inspirerer helgenene oss til å la den samme nåden bli virksom i våre liv så vi sammen med alle de hellige kan nå fram til hele Kristi fylde, vi som har det samme mål som dem, saligheten hjemme i himmelen.

De helliges forbønn

De hellige er ikke bare forbilder til inspirasjon og etterfølgelse. Vi står i et levende fellesskap med dem, sammen med den levende og oppstandne Jesus Kristus. Derfor er også kirkens bønnefellesskap et bønnefellesskap sammen med alle de hellige, i himmelen og på jorden. Dette er et bibelsk perspektiv som særlig møter oss i Johannes åpenbaring (Åp 5,8; 8,3–4).

Karl Gervin skriver i sin bok *"Har kirken mistet sin hukommelse?"* følgende: "... ikke alle vet at reformatorene kunne si: 'Vi medgir at englene ber for oss. Vi medgir at også de hellige i himmelen ber for den universelle kirke, slik de også ba for kirken mens de levde. De holder ikke opp med å be for den stridende kirke.'"

Et hellig liv

På allehelgensdag handler det om at vi finner vår plass i det store pilegrimstoget som her i tiden må være villige til å være fattige, sultende, gråtende og forfulgt for Jesu skyld. Men nettopp disse begrepene (fattigdom, sult, sorg og ufrihet) står i gapende kontrast til det overflodssamfunnet vi lever i. Jeg tror at Kristi kall til kirkens hellighet i dag går på helt konkrete ting i vårt samfunn. Kirkens hellighet kan måles på:

1. Forholdet til Bibelen og kirkens tradisjon.
2. Forholdet til kirkens enhet.
3. Forholdet til penger.
4. Forholdet til seksualitet og ekteskapet mellom mann og kvinne.
5. Forholdet til livets hellighet, menneskeverd og miljø.

Howdan kan vi få nåde til å leve hellige liv til etterfølgelse for de som kommer etter oss? Howdan kan vi avlegge et vitnesbyrd om Guds nåde som virker helliggjørelse i våre liv i dag?

Kirkens største utfordring i vår nærkontekst er ikke fattigdom, sult og ufrihet (Jfr. Jesu ord i sletteprekenen!), men nettopp fraværet av dette. Sekulariseringen og velferdssamfunnet som gudssubstitutt gjør at vi søker oss mot en eudaimonistisk lykke, en timelig tilfredsstillelse av egne behov; dvs. den lykken som står i den skarpeste kontrast til Jesu kall om *salighet*.

Vi kan minne om hva Paulus sier: *"Vi har ikke det synlige for øyet, for det synlige varer kun en kort stund, men det usynlige varer evig."* (2 Kor 4,18) Med smil i gråt vi vandrer frem mot himlens lys hjem.

Herre, la det som alltid har vært sant om dine etterfølgere og våre forgjengere, også være sant om oss. At vi følger etter deg og kan etterfølges av dem som kommer etter oss. Unn oss sammen med alle de helige, å få del i arven i lyset.

DAG ØIVIND ØSTERENG
PREST
OEIOES@ONLINE.NO

25. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

10. NOVEMBER 2013

Prekentekest: Joh 5,1–15

Lesetekster: Sal 103,1–6; Jak 5,13–16

Liturgisk farge: Grønn

Prekentekest kan deles opp i en første del som handler om selve helbredelsen (vers 1–9), deretter en diskusjon med jødene siden det skjer på sabbaten (vers 10–13), og til siste når mannen treffer Jesus igjen i tempelet (vers 14–15).

Det blir aldri nevnt hvilken høytid dette er, men det må være en av pilegrimsfestene påske, pinse eller løvhyttfesten (I kapittel 2 har Jesus vært i Jerusalem i forbindelse med påskehøytiden; i kapittel 7 er det løvhyttfest, og denne gang er det trolig pinsefesten). Av teksten går det heller ikke fram om Jesus er alene, eller om han er sammen med disiplene, som ikke nevnes i det hele tatt.

Mannen har vært syk i 38 år, og Jesus kjenner til at han har ventet lenge på å bli frisk, men det virker ikke som om mannen har hørt noen ting om Jesus fra før eller skjønner hvem han er. Dette står i kontrast til den foregående helbredelsesfortellingen i kapittel 4, hvor den kongelige embetsmannen i Kapernaum kjenner til Jesus. Selv ikke rett etter at han er blitt helbredet, rekker han å finne ut hvem det er som har helbredet ham, og Jesus blir bare borte i folkemengden. Det er først da de møter hverandre igjen i tempelet, at han får vite at det er Jesus som har helbredet ham, slik at han kan fortelle dette videre.

I kapittel 4 finnes den første fortellingen om en helbredelse i Johannes-evangeliet, og i kapittel 5 blir sabbaten brakt inn som et nytt moment. Etter teksten vår hører vi for første gang at Jesus har fått motstandere som til og med begynner å forfølge ham (Riktignok kan nok

tempelrenselsen i kapittel 2 ha skaffet Jesus motstandere, selv om det ikke nevnes). Det ser ut som det hadde vært til det beste for Jesus om han lot være å helbrede denne mannen. Jesus har gjort en god gjerning, men siden det er på feil dag, blir dette et kontroversielt under. Jesus kommer med sin egen begrunnelse om hvorfor han kan gjøre dette på sabbaten, og det henger sammen men hans nokså oppsiktsvekkende selvforståelse i vers 17–21 der han kaller Gud for sin far og gjør seg selv lik Gud. I hele resten av kapittel 5 foretar Jesus en videre utlegging av hvem han er, og i vers 20 og 21 får vi et forvarsel om det som skal komme, nemlig oppstandelsen fra de døde.

Ellers henger kapittel 5 nært sammen med kapittel 7 og 9 siden Jesus i kapittel 7 er tilbake i Jerusalem og refererer i 7,21 til helbredelsen i kapittel 5, og temaet om sabbaten tas opp på nytt. I kapittel 9 skjer det også en helbredelse på en sabbat, og dette vekker igjen stor forargelse.

PREKENEN

Jesus viser oss at i Guds rike teller barmhjertighet og rettferdighet mer enn om mirakelet ble gjort på feil dag. Er det mulig for oss mennesker også å behandle og måle andre mennesker med både barmhjertighet og rettferdighet? Helbredelsen på sabbaten – livets dag – viser at Jesus er livets herre og mester, og den peker også fram mot Jesu vei til korset og oppstandelsen (5,21). Der ser vi fullt ut hva Guds kjærlighet gjør for menneskene: Kjærlighet som ga alt, som ga seg selv. Å klare å tro at Guds kjærlighet har gitt seg selv for oss mennesker, det er å bli helbredet av Gud. Da er det også en helbredelse som er skjedd med oss.

Dette betyr ikke at prekenen kan underslå at mange sitter med krevende erfaringer med sykdom i eget liv, eller at de kjenner andre som er syke og håper på og lengter etter fysisk helbredelse. Det vil bli falskt å styre denne teksten helt over på frelse, mens det er helseprobleme alle i kirken sitter og kjenner på. Et av de viktigste spørsmålene til denne teksten er kanskje hvorfor Jesus ikke helbredet alle ved Bethesdadammen? Og deretter: Hvorfor helbreder han ikke alle i

menigheten vår? Mange gudstjenestedeltakere har selv flere år med sykdom bak seg eller kjenner andre som sliter, og som bare har ett ønske: Å bli frisk! Det er forståelig at den som er syk, er både skuffet, fortvilet og opprørt, og synes det er vanskelig å tro. Kirken har ingen garanti om helbredelse, men vi har et håp. Dette håpet handler om at Guds rike er allerede hos oss nå, men det har ennå ikke slått ut for fullt. Men en gang skal det gjøre det. En gang skal Gud ta bort alle sykdommer.

Når vi ber for syke, er det fordi vi aldri mister håpet om at under kan skje, og samtidig må vi alltid være realister og vite at de fleste blir nødt til å leve med sykdom. Det er normalt, og det er krevende, også for oss kristne. Når helbredelse skjer, eller når sykdom rammer, er det aldri fordi vi har gjort oss fortjent til dette, eller fordi Gud straffer. Kanskje er det viktig å fortelle om kontrasten mellom den syke ved Bethesdadammen og den kongelige embetsmannen i Kapernaum: Mens den ene viser tro og oppsøker Jesus, har den andre ingen aning om hvem Jesus er, og ingen tro, men han blir rett og slett oppsøkt av Jesus.

Helbredelsen av den syke ved Bethesda er et kontroversielt under – kontroversielt fordi Jesus for første gang utfordrer sabbatsbudet og gjør seg selv til Gud, og kontroversielt fordi det så mange ganger vil utfordre våre livserfaringer og vår tro. Håpet er likevel at vi en gang skal få oppleve at Gud gjør verden på nytt, og at all sykdom tas bort fra jorden.

PREKENDISPOSISJON

- Helse og frelse: Gud er livets herre og har omsorg for hele mennesket, med kropp, sjel og ånd.
- Guds rike er her allerede nå, men ennå ikke: I tro til Gud ber vi om helbredelse, og styrke til å leve med sykdom. Og i tro håper vi at Gud en gang vil ta bort all sykdom.

SALMEFORSLAG

302 Lovsyng vår Herre, den mektige kongen med ære
297 Min sjel, min sjel lov Herren

567 Som spede barnet drikk si mjølk
259 Herre, når din time kommer
650 Jesus, livets sol og glede
299 Nå la oss takke Gud

MARTIN AALEN HUNSAGER
KAPELLAN ÅSANE
MARTINHUNSAGER@YAHOO.NO

26. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

17. NOVEMBER 2013

Prekentekest: Luk 13,10–17

Lesetekster: Ordsp 14,21–22.25.31; Fil 1,20

Liturgisk farge: Grønn

DAGEN

Når det er tidlig påske, forskyves nå resten av åpenbaringstidens søndager (i omvendt rekkefølge) til slutten av kirkeåret og fyller ut kirkeåret der. Dagens tekster er identiske med 4. søndag i åpenbaringstiden. Det kan jo være en overveielse å stoppe ved spørsmålet om denne flyttingen betyr noe for vinklingen av dagen og teksten? Vi står foran avslutningen av et år, både i naturen og i kirkeåret. Vi har gjennomlevd Jesu gjerning og står foran utgangsdøra med Domssøndagen/Kristi kongedag og inngangsdøra med advent rett foran oss. Vi har kanskje en annen livsfølelse nå? Kan jeg holde samme preken som jeg ville gjort i åpenbaringstiden?

BETRAKTNING

Den krumbøyde
Krummet mot jorden.
Tvunget til å stirre ned.
Må tvinge seg for å se frem.
Kan knapt se opp mot himmelen.
Er vi en menneskehet med krumbøyde mennesker?
Incurvatus in se...
Rundt alterringen kneler krumbøyde skapninger
Derfra kan vi reise oss som opprette mennesker.
Er kirken min et sted for å rette bøyde spiker eller for å bøye rette spiker?

TEKSTEN

Dagens teksthendelse skjer i en synagoge. Synagogene kunne være uttrykk for fiendtlighet og dom over Jesus og hans gjerning, Luk 12,11, men her er det, som i Luk 4,15,ff, stedet for Jesu undervisning. Men hans budskap kan jo komme på kant med den etablerte sannhet og religiøse praksis. Bildet beherskes av den krumbøyde kvinnen som males med brede penselstrøk: to verb dannet av *kypitā*: bukke eller bøye seg. *Synkuptā* og *anakyptā*, sammenbøyd og (ute av stand til) å reise seg opp; jfr. v 13 – da hun kan rette seg opp, brukes *anortheā*. Vi hadde vel brukt noen fine latinske betegnelser på tilstanden, en eller annen form for fremskreden spondylitt eller spondylose og uløst av en eller annen betennelsestilstand eller andre forståelige årsaker. Men her settes det inn i deres verdensbilde: Dette er resultater av Satans virksomhet i verden, en sykdomsånd. Kanskje er dette dypst sett fortsatt en like gangbar forklaring. Kvinnen blir ikke betegnet som besatt eller demonisert, men hun er i en vanærende situasjon. I begynnelsen av kapitlet berøres forholdet mellom synd og skjebne, 13,2f, men den spørsmålsstillingen reises ikke her i vår tekst. Jesus ser henne i forsamlingen, og det han gjør, skjer for åpen scene. Så følger en diskusjon om slik virksomhet i forhold til sabbatslovgivningen. Jesus svarer med en serie paralleller:

Hvis en gjør det for dyr, hvor mye mer for en Abrahams datter? Hvis en gjør det for dem som er bundet noen timer, hvor mye mer for en som

har vært bundet i 18 år? Hvis en kan løse dyra på sabbaten som de andre seks dagene, hvor mye mer nødvendig er det ikke for Gud å løse denne kvinnen på sabbaten?

Synagogeforstanderen som klandret Jesus, ble selv stående med skammen. Jesus står igjen som den som kan utlegge Skriften etter dens egentlige mening.

PREKEN

Med denne teksten knyttes forbindelsen til begynnelsen av Jesu gjerning, Luk4,16ff, og inngangen på kirkeåret. Dette er i en sum hans gjerning: Sette undertrykte fri og rope ut et nådens år fra Herren. Kirkeårsavslutningen er neste søndag med utblikk på den endelige dommen. Men denne søndagen kan være en anledning da vi ser tilbake med en oppsummering på dette året, en slags kirkeårsrapport: Er det slik at noen er blitt satt fri i denne menigheten dette året? Har noen fått rette seg opp fra en nedbøyd og sammenkrøket posisjon i livet sitt? Har noen her hos oss rettet seg opp og fått den nye sangen i sin munn, v 13? Og når Jesus ser ut over dagens forsamling, hvem faller blikket hans på da? Og jeg som skal formidle hans nærvær, hvem ser jeg i forsamlingen?

”Jesus vil ha mennesker opp eller ned i ansikts-høyde.” (Harald Kaasa Hammer: *La tekstene tale*, Stavanger 2011, s 61) Han henviser til flere steder der mennesker blir sett og reist opp. Sakkeus, Luk 19,5ff, Luk 22,46 og bokstavelig reist opp ved apostlenes virksomhet, Apg 9,6; 9,40f; 14,10 og flere steder. En mangeårig leder i helse- og HVPU-tjenesten fortalte en episode

fra kong Olavs besøk på en slik institusjon, der kongen bøyd seg helt ned til en av beboerne før han besvarte henvendelsen, og en lege bemerket etterpå: Det måtte en konge til for å lære oss tale med mennesker i øynehøyde.

Dagens frigjøring er noe alle kan se: Hun rettet seg opp.

Dagens episteltekst gir et interessant spor: ”... at Kristus ... skal bli opphøyd for alles øyne *ved min kropp*, enten jeg skal leve eller dø.” Fil 1,20. Slik kan en fange med lenket kropp også tale. En kan være løst og fri i lenker, men Bibelen gir oss også mange eksempler på at frigjøringen går i kroppen. Vi kan syng ”Da Jesus satte sjelen fri”, men noen kan også syng ”Da Jesus satte kroppen fri”. I Bibelens verden er det ikke lang vei mellom kropp og sjel, der mennesket ”ble til en levende skapning” (= sjel), 1 Mos 2,7.

PREKENSKISSE

Det oppreiste menneske:

- Den krumbøyd må se ned (og kan lett bli nedverdiget).
- Den oppreiste kan se omkring seg (og kan gjenvinne likeverdighet).
- Den forløste får hjelp til å se opp (får den fulle verdighet).

Og denne søndagen kan vi syng de oppreistes sanger ved nattverden, f eks NOS 579.

ØYSTEIN I. LARSEN
BISKOP EMERITUS
OEYSTEININGAR@GMAIL.COM

Avsender:
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), stipendiat Sunniva Gylver, universitetslektor Sjur Isaksen og sokneprest Anne Grete Listrøm. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg

ALLE HENVENDELSER rettes til:
Luthersk Kirketidende v/Eyolf Berg
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord, innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 550,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 750,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 3000.14.73669 Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>